

TAMPEREEN
AMMATTIKORKEAKOULU

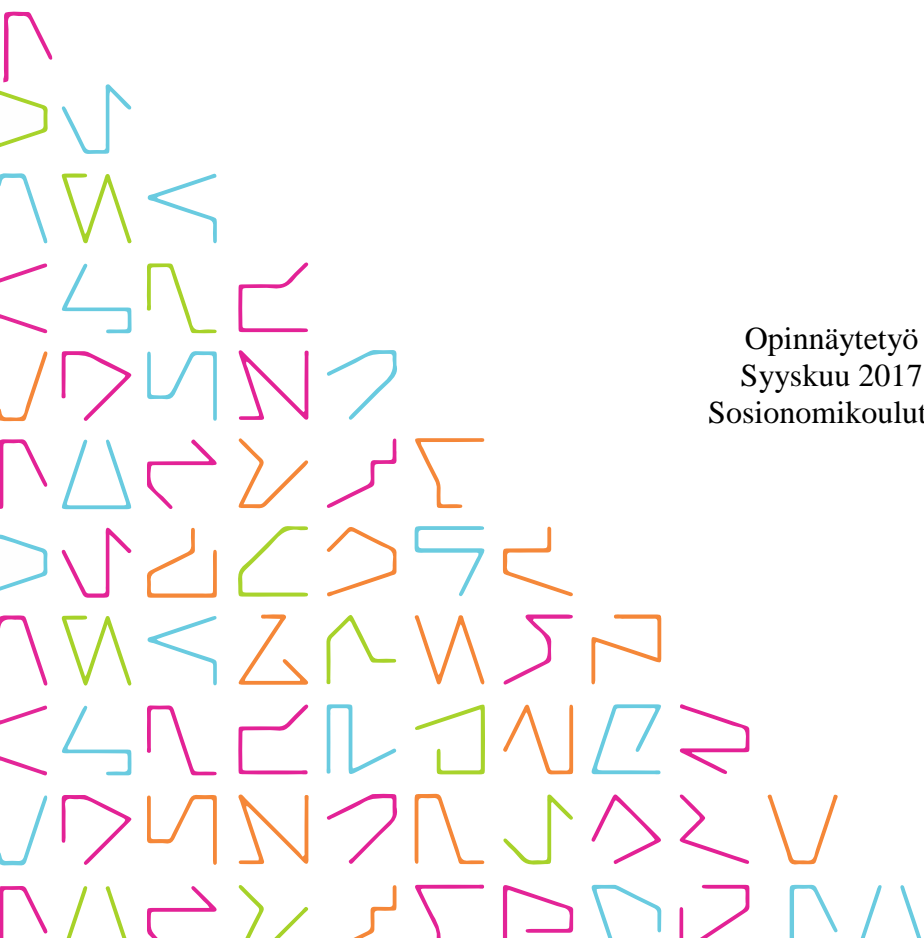
”PUHALLETAANKO YHDESSÄ?”

Lapsen ja vanhemman välisen vuorovaikutuksen vahvistaminen Päiväperhon toiminnallisessa ryhmässä

Sanni Soukkio

Mari Vierimaa

Opinnäytetyö
Syyskuu 2017
Sosionomikoulutus

TIIVISTELMÄ

Tampereen ammattikorkeakoulu
Sosionomikoulutus

SOUKKIO, SANNI & VIERIMAA, MARI:

”Puhalletaanko yhdessä?”

Lapsen ja vanhemman välisen vuorovaikutuksen vahvistaminen Päiväperhon toiminnallisessa ryhmässä

Opinnäytetyö 76 sivua, joista liitteitä 11 sivua
Syyskuu 2017

Opinnäytetyön yhteistyötahona toimi Tampereen kaupungin lastensuojelun avohuollon laitospalveluiden yksikkö Päiväperho. Opinnäytetyön aihe valittiin Päiväperhon ilmaise-man tarpeen pohjalta. Opinnäytetyön tarkoituksena oli suunnitella ja järjestää Päiväperhossa toiminnallinen lapsi-vanhempiryhmä sekä kehittää Päiväperhon ryhmätoimintaa. Ryhmän tarkoituksena oli vahvistaa lapsen ja vanhemman välistä vuorovaikutusta. Opinnäytetyön tutkimustehtävänä oli selvittää, miten lapsen ja vanhemman välistä vuorovai-kutusta voitaisiin vahvistaa toiminnallisen ryhmän keinoin Päiväperhossa. Ryhmä koot-tiin Päiväperhon asiakasperheistä, joissa oli noin kaksivuotiaita lapsia.

Opinnäytetyö toteutettiin toiminnallisena tapaustutkimuksena suljetussa ryhmässä. Ryh-mäkertoja oli kuusi. Tutkimusaineisto koostettiin kahden lapsi-vanhempiparin ryhmästä saaduista havainnoista, vuorovaikutusympyröistä sekä kyselyistä. Teoreettinen viitekeh-yys muodostuu taustakäsitteistä kiintymyssuhde ja vuorovaikutus sekä ilmiöstä vuorovai-kutuksen vahvistaminen. Lisäksi viitekehys sisältää käsitteet Theraplay-menetelmä, leikki sekä ryhmätoiminta. Aineisto analysoitiin ryhmittelemällä se kolmella eri tavalla.

Aineistoa analysoitaessa nousi esiin, että havaintojen mukaan osallistujilla oli voimava-roja enemmän kuin haasteita. Lisäksi aineistosta nousi esille neljä teemaa, joita olivat vuorovaikutukseen orientoituminen, yhteistyön tekeminen, kontaktin ottaminen sekä tun-teiden näyttäminen ja niihin vastaaminen. Suunnitellut ryhmätoiminnot tukivat vuorovai-kutuksen vahvistumista. Vuorovaikutusympyrä auttoi edistämään vanhempien tietoi-suutta vuorovaikutuksesta lastensa kanssa. Aineistosta kävi ilmi, että molemmat vanhem-mat kokivat vuorovaikutuksen vahvistuneen joillakin osa-alueilla. Yksi tärkeimmistä joh-topäätöksistä oli, että ryhmätoiminta mahdollistaa vuorovaikutuksen vahvistumisen. Ryhmätoiminta antoi pareille mahdollisuuden kehittää vuorovaikutustaan antamalla sii-hen sopivan tilan, ohjauksen ja toiminnan sekä muun ryhmän vertaistuen.

Tulosten avulla Päiväperhossa voidaan kehittää ryhmätoimintaa. Vuorovaikutusta vah-vistavan leikkiryhmän toteutukseen tarvittava materiaali on Päiväperhon käytettävissä opinnäytetyön muodossa. Kyselystä nousi esille, että ryhmä voisi olla osallistujamääräl-tään isompi. Mielenkiintoinen jatkotutkimusaihe olisi Päiväperhon asiakkaiden sitoutu-minen ja motivoituminen ryhmätoimintaan.

Asiasanat: vuorovaikutuksen vahvistaminen, ryhmätoiminta, leikki

ABSTRACT

Tampereen ammattikorkeakoulu
Tampere University of Applied Sciences
The Degree Programme of Social Services

SOUKKIO, SANNI & VIERIMAA, MARI:

Empowering Interaction Between Children and Parent with Functional Methods in Päiväperho

Bachelor's thesis 76 pages, appendices 11 pages
September 2017

The aim of the study was to research how to empower the interaction between children and parents by applying functional methods. The purpose of this thesis was to plan and arrange functional group for parents and their children. A group of two-year old children was selected from the customers of Päiväperho.

The thesis was qualitative case study. The data of the study were collected by means of observation, functional methods and questionnaire. The theoretical framework of the study was attachment theory, interaction, Theraplay, empowering interaction, playing and group activity.

The results show that there were more benefits of interaction than challenges. All of the participants believed that their interaction with their children has empowered. The group activity provided the ability to improve the interaction by means of offering space, instruction, function and peer support.

According to the questionnaire the group sizes could be larger. One possible suggestion for development would be to study commitment and motivation for the group activity of the customers of Päiväperho.

Key words: empowering interaction, functional methods, group activity

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	6
2	PÄIVÄPERHO.....	8
2.1	Päiväperho osana palvelujärjestelmää	8
2.2	Yhteistyö Päiväperhon kanssa	8
3	OPINNÄYTETYÖPROSESSI.....	11
3.1	Tutkimustehtävä ja -kysymykset	11
3.2	Tutkimuskohde	12
3.3	Tutkimusmenetelmät	12
3.3.1	Havainnointi	13
3.3.2	Vuorovaikutusympyrä.....	13
3.3.3	Kysely	14
3.4	Toiminnallisen ryhmän suunnittelu ja toteutus.....	15
3.4.1	Aloitus	15
3.4.2	Vuorovaikutusporkkana	16
3.4.3	Toiminta	18
3.4.4	Lopetus	21
4	TEOREETTINEN VIITEKEHYS.....	22
4.1	Kiintymyssuhde	23
4.1.1	Kiintymyssuhteen muodostuminen.....	24
4.1.2	Erilaiset kiintymyssuhdemallit.....	25
4.1.3	Haasteet kiintymyssuhteissa.....	27
4.2	Vuorovaikutus.....	28
4.2.1	0-2 vuotias lapsi vuorovaikuttajana	30
4.2.2	Vanhempi vuorovaikuttajana	31
4.2.3	Päihteiden vaikutus lapsen ja vanhemman väliseen vuorovaikutukseen.....	32
4.3	Vuorovaikutuksen vahvistaminen.....	34
4.3.1	Theraplay-menetelmä.....	34
4.3.2	Leikki	35
4.3.3	Ryhmätoiminta.....	38
5	JOHTOPÄÄTÖKSET	40
5.1	Aineiston analysointi	40
5.2	Vuorovaikutuksen voimavarat ja haasteet	40
5.3	Ryhmän aikana vuorovaikutuksesta esille nousseet teemat.....	43
5.4	Lapsen ja vanhemman välisen vuorovaikutuksen vahvistaminen toiminnallisessa ryhmässä.....	48

5.5 Vanhempien kokemus vuorovaikutuksen vahvistumisesta	53
5.6 Lapsen ja vanhemman välisen vuorovaikutuksen kehittymisen näyttäytyminen.....	55
5.7 Palaute.....	57
5.8 Yhteenveto	58
6 POHDINTA.....	61
LÄHTEET.....	64
LIITTEET	66
Liite 1. Esite	66
Liite 2. Saatekirje	67
Liite 3. Vuorovaikutusympyrä.....	68
Liite 4. Kyselylomake	69
Liite 5. Havainnointilomake.....	70
Liite 6. Toimintasuunnitelma	72
Liite 7. Vuorovaikutusporkkanat.....	73
Liite 8. Taaperotanssi	74
Liite 9. Satuseikkailun satu	75

1 JOHDANTO

Kun vanhempi hakee apua esimerkiksi päihdeongelmaan, hänen mukanaan on apua hakemassa koko perhe, myös lapsi. Päihdepalveluissa saattaa olla haasteena, että lapsi jää tukea tarvitsevan vanhemman varjoon. Vanhemmuuden tukemisen tulisi olla osa vanhemman päihde- ja mielenterveyspalveluita. Sosiaalihuoltolain (13§) mukaan sosiaalipalveluiden on tuettava vanhempia lapsen kasvatuksessa ja huolenpidossa. Lisäksi lapsella ja hänen perheellään on erityinen oikeus saada viipymättä lapsen terveyden tai kehityksen kannalta välttämättömät sosiaalipalvelut. Haluamme opinnäytetyömme kautta tuoda lapsen näkyvämmäksi ja nostaa esille vanhemmuuden tukemisen merkityksen päihdepalveluissa.

Toiminnallisen opinnäytetyömme aiheena on lapsen ja vanhemman välisen vuorovaikutuksen vahvistaminen Päiväperhossa. Päiväperho on Tampereen kaupungin lapsiperheiden sosiaalipalveluiden lastensuojelun avohuollon laitospalveluiden yksikkö, jossa yhdistyvät sekä päihde- että lastensuojelun palvelut. Opinnäytetyömme toteutui Päiväperhossa lapsi-vanhempileikkiryhmässä, jonka suunnittelimme ja toteutimme osana opinnäytetyötä. ”Mitä tänään tehtäis?” -ryhmän tarkoituksena oli selvittää, miten toiminnallinen ryhmä voi vahvistaa lapsen ja vanhemman välistä vuorovaikutusta. Ryhmän tarkoituksena oli tukea Päiväperhon asiakkaita vanhempina, jotta lapsen oikeus omaan vanhempaan sekä turvalliseen kasvuun ja kehitykseen vahvistuisi. Pyrimme toiminnallisten menetelmien avulla antamaan vanhemmille käytännönläheisiä välineitä vuorovaikutussuhteen vahvistamiseen arjessa.

Aiheemme valintaan vaikuttivat yhteinen kiinnostus aihetta kohtaan, aiempi työkokemus lastensuojelun työkentällä sekä harjoittelujakso Päiväperhossa. Päiväperhon kanssa yhteistyö oli tiivistä alusta saakka, ja he olivat mukana myös aiheen valinnassa. Aiheemme on ajankohtainen sekä työelämä- ja asiakaslähtöinen. Sosiaalipalveluissa ja lastensuojelussa pyritään puuttumaan perheen ongelmiin mahdollisimman varhain, ja ennaltaehkäisevään työhön halutaan panostaa yhä enemmän. Lapsen ja vanhemman vuorovaikutusta havainnoimalla ja vahvistamalla voidaan tukea lapsiperheiden hyvinvointia ja puuttua haasteisiin jo varhaisessa vaiheessa. Päiväperhon työntekijät kertoivat asiakkaiden tuot-

tamasta tarpeesta, että lapsen kanssa on haasteellista leikkiä. Tästä syntyi ajatus leikki-ryhmästä, jonka tarkoituksena olisi vahvistaa lapsen ja vanhemman välistä vuorovaikutusta.

Lapsen ja vanhemman vuorovaikutussuhde on aina ainutlaatuinen, ja työssä halusimme arvostaa tätä ainutlaatuista suhdetta. Käsitelimme työssämme vuorovaikutusta teorian ja havaintojemme kautta esiin nousseiden teemojen näkökulmasta. Tutkimuksen tarkoituksena ei ollut arvioida tai arvostella ryhmään osallistuvien vanhemmuutta, eikä myöskään verrata parien vuorovaikutusta tai vanhemmuutta toisiinsa. Nostamme työssämme esiin teorian kautta myös päihteiden vaikutuksen lapsen ja vanhemman vuorovaikutukseen. Ryhmämme toiminnassa tämä teema ei noussut esille.

Opinnäytetyössä esittelemme aluksi Päiväperhon, opinnäytetyömme taustat ja kerromme yhteistyöstä Päiväperhon kanssa. Opinnäytetyöprosessia avaamme tarkemmin kolmannessa luvussa, kun kerromme tutkimuksen tavoitteista ja tarkoituksesta, tutkimuskysymyksistä sekä käyttämistämme tutkimusmenetelmistä. Lisäksi kerromme toiminnallisen opinnäytetyön prosessista, eli kuinka ”Mitä tänään tehtäis” – ryhmä eteni suunnitteluvaiheesta toteutukseen. Olemme nostaneet opinnäytetyössämme tekemämme havainnot *kurssivoinnin* avulla esiin muusta tekstistä. Esittelemme teoreettisen viitekehiksemme neljännessä luvussa. Viitekehiksemme muodostuu käsitteistä kiintymyssuhde, vuorovaikutus, vuorovaikutuksen vahvistaminen, Theraplay-menetelmä, leikki ja ryhmätoiminta. Esittelemme aineiston analysoinnin ja johtopäätökset viidennessä luvussa. Lopuksi pohdimme tavoitteiden toteutumista, työn luotettavuutta sekä teemme opinnäytetyöstä kehittämissuhteita.

Haluamme kiittää Päiväperhon koko henkilökuntaa tiiviistä yhteistyöstä. Päiväperhon työntekijät ja erityisesti osastonhoitaja Niina Ali-Rantala auttoivat meitä suuresti käytännön järjestelyissä. Kiitokset myös keittiön väelle, jotka hoitivat välipalatarjoilun. Lisäksi haluamme tietysti kiittää ryhmään osallistuneita vanhempia ja lapsia, sillä ilman heidän panostaan ei opinnäytetyömme olisi onnistunut.

2 PÄIVÄPERHO

Päiväperho on erityisesti päihdeongelmallisille vanhemmille, heidän lapsilleen ja raskaana oleville suunnattu Tampereen kaupungin lastensuojelun avohuollon laitospalveluiden yksikkö. Päiväperho on perhetukikeskus, joka toimii yhdyslinkkinä lastensuojelun ja päihdepalveluiden välillä. (Tampereen kaupunki 2016a, 2016b.)

2.1 Päiväperho osana palvelujärjestelmää

Päiväperhon palveluita ovat neuvolapalvelut, kohtaamispaikka sekä kriisiosasto ja perhekuntoutus. Päiväperhon palveluiden tarkoituksena on auttaa asiakasta päihdeongelmasta huolimatta kasvamaan vanhemmaksi raskausaikana, tukea vanhemmuutta sekä huolehtia sikiön ja lapsen oikeuksista turvalliseen kasvuun ja kehitykseen. Päiväperhon tarkoituksena on myös muuttaa vanhemmuuden perintöä eli pysäyttää kielteisen sosiaalisen perimän siirtyminen vanhemmalta lapselle (Belt & Tamminen 2012). (Tampereen kaupunki 2016a, 2016b.)

Päiväperhossa yhdistyvät lastensuojelun ja päihdetyön osaaminen, jota Päiväperhon asiakkaat usein tarvitsevat. Päiväperhon toiminta perustuu pääosin vapaaehtoisuuteen, mutta myös intensiiviseen tukeen. Päiväperhoon ohjaututaan joko ottamalla itse yhteyttä tai äidin kohtaavan tahon lähettämänä. Päiväperhossa toteutetaan raskaana olevien ja äidiksi tulleiden korvaushoitoa. Lisäksi osastolla asiakkaan on mahdollista saada hyvinkin intensiivistä tukea päihdeongelmaan ja vanhemmuuteen. Päiväperhon osastolla on myös yksi paikka, jossa toteutetaan vaativaa vastasyntyneen vieroitushoitoa. Päiväperhossa on myös useita hoitoryhmiä, joissa asiakkaat voivat käydä. (Tampereen kaupunki 2016a, 2016b.)

2.2 Yhteistyö Päiväperhon kanssa

Sanni teki harjoittelun Päiväperhossa keväällä 2016, jolloin kiinnostus Päiväperhoa ja sen ainutlaatuisuutta kohtaan vahvistui. Sanni oli harjoittelunsa päätteeksi yhteydessä Päiväperhoon ja esitti kiinnostuksensa heitä kohtaan opinnäytetyön suhteen. Päiväperhosta näytettiin opinnäytetyölle vihreää valoa. Sanni lähti etsimään itselleen opinnäytetyöparia,

koska halusi toteuttaa toiminnallisen opinnäytetyön. Hän laittoi sähköpostilla kyselyä opiskelutovereilleen, jossa kyseli kiinnostusta lähteä mukaan opinnäytetyöprosessiin. Marin aiempi työskentely lastensuojelun työkentällä sai hänet kiinnostumaan varhaisemmasta puuttumisesta perheiden ongelmiin. Kesällä 2016 keskustelimme omista työskentelytavoistamme ja aiheista, jotka meitä kiinnostaisivat. Tässä vaiheessa keskustelimme raskaana olevien naisten ryhmästä, jossa keskityttäisiin tulevien äitien kehonkuvaan.

Pidimme Päiväperhossa ideariihen 6.9.2016 jo ennen aiheen lopullista valintaa. Pohdimme aihetta yhdessä Päiväperhon osastonhoitajien kanssa. Olimme kertoneet etukäteen Päiväperholle kiinnostuksesta toiminnallista ryhmää kohtaan. Aihe käytännönläheisestä vuorovaikutusryhmästä lapsi-vanhempipareille syntyi Päiväperhon työntekijöiden huolesta sekä asiakkaiden tuottamasta tarpeesta. Osastonhoitaja kertoi asiakkaiden kertoneen, että lapsen kanssa on vaikea leikkiä. Päiväperhon työntekijöiden kanssa syntyi lisäksi keskustelua aikuisten monista ongelmista ja tarvitsevuudesta, minkä vuoksi lapsen ja vanhemman välisessä vuorovaikutuksessa voi olla haasteita. Tämän vuoksi lapsi voi jäädä myös vanhemman tarvitsevuuden varjoon. Sovimme Päiväperhon kanssa opinnäytetyömme aiheen ideariihen jälkeen ja lähdimme suunnittelemaan ja toteuttamaan toiminnallista vuorovaikutusryhmää lapsille ja heidän vanhemmilleen. Ideariihen pohjalta teimme opinnäytetyömme ideapaperin, jonka esitimme 19.9.2016 TAMKilla.

Yhteistyö Päiväperhon kanssa oli toimivaa ja tiivistä alusta alkaen. Saimme Päiväperhon työntekijöiltä paljon tukea opinnäytetyön ideointiin ja ryhmän suunnitteluun. Osastonhoitaja Niina Ali-Rantala toimi Päiväperhon yhteyshenkilönämme. Huomioimme, että tiedonkulku Päiväperhon sisällä oli myös sujuvaa, sillä joka kerta Päiväperholle menessämme eri työntekijät tiesivät ryhmämme. Ideariihen jälkeen pidimme Päiväperholla yhden isomman palaverin yhdessä työntekijöiden kanssa. Muuten valmistelimme ryhmää itsenäisesti Päiväperholla, ja keskustelimme tarvittaessa Ali-Rantalan kanssa.

Pidimme palaverin opinnäytetyöstämme Päiväperholla 5.10.2016. Palaverissa kävimme läpi ideapaperimme, teoreettisen viitekehiksemme ja tutkimuskysymyksemme. Olimme etukäteen suunnitelleet myös alustavan ryhmän kulun, jonka kävimme läpi. Päiväperhon väeltä tuli ehdotus välipalaketystä ryhmäkertojen alkuun. Mietimme yhdessä Päiväperhon kanssa, että sopiva ryhmäkoko olisi 6-7 lapsi-vanhempiparia. Työntekijöiden mukaan se olisi sopiva ryhmäkoko, koska usein joku jättää ryhmän kesken. Palaverissa tuli

esille myös se, että viimeisestä kerrasta olisi hyvä tehdä erityinen, joka motivoisi pysymään ryhmässä koko toteutuksen ajan. Lopuksi keskustelimme millaiset toiminnalliset menetelmät ovat olleet aiemmin toimivia Päiväperhon ryhmissä. Työntekijät korostivat, että toiminta ei saa olla liian haastavaa. Osallistumisen tulee olla helppoa ja tunnelman välitön. Esille nousi myös jatkuvan palautteenannon tärkeys.

Teimme ryhmästäimme esitteen (Liite 1) ja saatekirjeen (Liite 2) Päiväperholle. Päiväperhon toiveesta teimme esitteestä ja saatekirjeestä todella selkeät ja yksinkertaiset. Sovimme Ali-Rantalan kanssa, että hän hoitaa ryhmän markkinoinnin ja kokoamisen tammikuussa 2017 ennen ryhmän alkua. Kävimme Päiväperhon tilat läpi ja mietimme, mikä olisi meidän ryhmälle sopiva. Teimme tarvikelistan, mihin kirjasimme ylös tarvittavat tarvikkeet. Ali-Rantala hankki puuttuvat tarvikkeet ryhmää varten ja varasi meille tarvittavat tilat. Päiväperhon keittiöhenkilökunta hoiti välipalatarjoilun jokaiselle ryhmäkerralle. Välipalatarjoilu oli onnistunut, ja saimme siitä kiitosta myös ryhmäläisiltä.

3 OPINNÄYTETYÖPROSESSI

Opinnäytetyömme on toiminnallinen, koska tutkimuksen yhtenä tarkoituksena on toiminnan suunnittelu ja järjestäminen (Airaksinen 2009). Tutkimuskohteena ovat Päiväperhon asiakkaita koottu pieni ryhmä, jotka osallistuvat toimintaamme. Opinnäytetyömme on tapaustutkimus, jossa tutkitaan tietyn kohderyhmän vuorovaikutuksen kehittymistä ja ryhmän merkitystä kohdejoukolle. Tutkimuksemme tavoitteena ei ole saada yleistettävää tietoa, vaan tutkia vain tätä tapausta. (Ronkainen, Pehkonen, Lindblom-Ylänne & Paavilainen 2013, 68–69.)

3.1 Tutkimustehtävä ja -kysymykset

Opinnäytetyömme tarkoituksena on suunnitella ja järjestää Päiväperhossa toiminnallinen lapsi-vanhempi -ryhmä sekä kehittää Päiväperhon ryhmätoimintaa. Ryhmän tarkoituksena on vahvistaa lapsen ja vanhemman välistä vuorovaikutusta. Kohderyhmämme vuoksi erityispiirteinä on päihteiden vaikutus vanhemmuuteen sekä vuorovaikutussuhteeseen. Työmme tavoitteena on antaa vanhemmille käytännönläheisiä keinoja vuorovaikutussuhteen vahvistamiseen sekä aktivoita vanhempia olemaan rohkeammin vuorovaikutuksessa lastensa kanssa. Opinnäytetyömme tutkimustehtävänä pohdimme, miten lapsen ja vanhemman välistä vuorovaikutusta voitaisiin vahvistaa toiminnallisen ryhmän keinoin Päiväperhossa.

Tutkimuskysymyksemme ovat:

1. Miten lapsen ja vanhemman välistä vuorovaikutusta voidaan vahvistaa toiminnallisessa ryhmässä?
2. Miten vanhemmat kokivat vuorovaikutuksen vahvistumisen ryhmässä?
3. Miten lapsen ja vanhemman välisen vuorovaikutuksen kehittyminen näyttäytyi ryhmän aikana?

3.2 Tutkimuskohde

Tavoitteenamme oli koota kuuden lapsi-vanhempiparin ryhmä. Ryhmään ilmoittautui viisi paria. Viidestä ilmoittautuneesta kaksi osallistui ryhmän ensimmäiselle kerralle, ja yksi oli ilmoittanut pääsevänsä aloittamaan ryhmän vasta toisella kerralla. Kaksi muuta ilmoittautunutta eivät lopulta osallistuneet yhdellekään ryhmäkerralle. Yksi ryhmän aloitaneista pareista lopetti ryhmän ensimmäisen kerran jälkeen. Kaksi osallistujaparia (pari 1 ja pari 2) sitoutuivat ryhmään loppuun saakka. Nämä kaksi paria ovat tutkimuskohteemme, joita olemme havainnoineet, ja jotka ovat tehneet vuorovaikutusympyrät sekä kyselylomakkeet.

Päiväperhon työntekijöiden mukaan kaksivuotiaat lapset ovat heidän asiakaskunnassaan usein niin sanottuja ”väliinputoajia”, sillä heidän neuvolakäyntinsä ovat harvemmin kuin pienemmillä lapsilla. Lisäksi he eivät välttämättä ole vielä päivähoidossa, kuten hieman vanhemmat lapset ovat. Tämän vuoksi haimme ryhmään lapsi-vanhempipareja, joiden lapset olivat noin kaksivuotiaita. Ryhmä oli suunnattu vanhemmille, sekä äideille että isille, mutta tästä huolimatta kaikki osallistuneet vanhemmat olivat äitejä.

3.3 Tutkimusmenetelmät

Opinnäytetyömme tutkimusote on laadullinen, eli kvalitatiivinen, sillä tutkimme ilmiötä sekä kohderyhmämme eli toiminnalliseen ryhmään osallistuvien kokemuksia ilmiöstä (Ronkainen ym. 2013, 81–82). Tutkimme ilmiönä vuorovaikutusta lapsen ja vanhemman välillä, sekä kohderyhmämme erityispiirteitä vuorovaikutukseen liittyen. Tutkimuskohteemme on Päiväperhon asiakkaista koottu pieni ryhmä. Tutkimme vain kohdejoukon kokemuksia vuorovaikutuksen vahvistumisesta. Otamme tutkimuksessa huomioon päihteiden käytön vaikutuksen lapsen ja vanhemman väliseen vuorovaikutukseen teorian tiedon kautta.

Tutkimusmenetelminä käytimme havainnointia, vuorovaikutusympyrää (Liite 3) sekä kyselyä, jonka keräsimme kohderyhmältämme erillisellä lomakkeella (Liite 4) viimeisellä kokoontumiskerralla. Näiden lisäksi pidimme opinnäytetyöprosessista ja toiminnallisen ryhmän kehittymisestä tutkimuspäiväkirjaa, jota hyödynsimme opinnäytetyössämme.

3.3.1 Havainnointi

Havainnoinnilla pyrimme saamaan tutkimuskysymyksiimme vastauksia. Havainnoimme lapsen ja vanhemman välistä vuorovaikutusta ja sen kehittymistä konkreettisesti mitattavilla asioilla asettamiemme tutkimuskysymysten ja ryhmän tavoitteiden näkökulmasta. Pohdimme etukäteen, mitkä olivat niitä konkreettisia asioita, joita olisi olennaista havainnoida tutkimuskysymysten kannalta. Mietimme etukäteen myös sitä, mitä kaikkea mahdollisesti pystyisimme havainnoimaan. Tekemämme havainnointi oli osallistuvaa havainnointia, sillä osallistuimme toimintaan sekä tutkijoina, että ohjaajina (Ronkainen ym. 2013, 115). Toimimme tutkijoina ja ohjaajina vuorotellen eri ryhmäkerralla. Sanni havainnoi ensimmäisellä, kolmannella ja viidennellä ryhmäkerralla. Näillä kerroilla Mari toimi ohjaajana. Toisella, neljännellä ja kuudennella kerralla Mari havainnoi ja Sanni ohjasi.

Kokosimme havainnointia varten ryhmän aloitustilanteeseen, toimintavaiheeseen sekä lopetukseen erilliset havainnointilomakkeet (Liite 5). Suunnittelimme ne itse tutkimuskysymysten ja teoriaosuuden pohjalta. Konkretisoimme tutkittavat käsitteet ja asiat havainnointirunkoon, jotta havainnointi olisi helpompaa ja järjestelmällisempää. Pyrimme pitämään havainnoijan tulkinnat ja kokemukset suorista havainnoista erillään. Tämä helpotti havaintojen analysointia. Havainnoija kirjasi havainnot ryhmätilanteen aikana ylös lomakkeisiin, ja ryhmätilanteen jälkeen kävimme ne yhdessä läpi. Täydensimme havainnointilomakkeita tarvittaessa näissä reflektointitilanteissa. (Ronkainen ym. 2013, 115.)

3.3.2 Vuorovaikutusympyrä

Vuorovaikutusympyrä on Riikka Viljan ja Karoliina Parviaisen ideoima ja kehittämä menetelmä, jonka tavoitteena on konkretisoida vuorovaikutusta käsitteenä perheille sekä sen myötä vahvistaa lapsen ja vanhemman välistä vuorovaikutusta. Vuorovaikutusympyrä koostuu neljästä eri osa-alueesta, jotka on aseteltu ympyrään eri kehille. Ympyrän keskellä ovat toimivat asiat, keskellä asiat jotka toimivat kohtuullisesti ja reunoilla ovat kehitettävät ja puuttuvat asiat. Työskentelyssä tarvitaan myös lappuja, jotka sisältävät konkreettisia vuorovaikutukseen liittyviä asioita, kuten katsekontaktin ottaminen, hymyileminen, hoivan antaminen ja lohduttaminen. Vanhemmat asettavat lappuja vuorovaikutusympyrään siihen kohtaan, mihin ajattelevat sen kuuluvan. Esimerkiksi jos vanhemman

mielestä katsekontaktin ottaminen on sujuvaa, asetetaan se ympyrän keskelle toimiviin asioihin. (Seppänen ym. 2014, 229–234.)

Sovelsimme vuorovaikutusympyrän meidän työskentelyyn ja ryhmään sopivaksi. Halusimme ympyrästä hieman helpommin lähestyttävän, minkä vuoksi jätimme pois neljännen osa-alueen eli puuttuvat asiat. Lisäksi emme käyttäneet työskentelyssä lappuja, vaan vanhempi kirjoitti sanat ympyrän sisälle. Valitsimme sanoiksi konkreettisia vuorovaikutukseen liittyviä sanoja, jotka olivat mahdollisimman selkeitä. Teimme vuorovaikutusympyrän vanhempien kanssa sekä ryhmän ensimmäisellä, että viimeisellä kerralla. Vertasimme viimeisellä ja ensimmäisellä kerralla tehtyjä vuorovaikutusympyröitä keskenään. Tämän avulla pyrimme selvittämään, miten vanhemmat kokivat vuorovaikutuksensa lapsensa kanssa vahvistuneen ryhmän aikana.

3.3.3 Kysely

Yhtenä tutkimusmenetelmänä käytimme kyselyä, jonka keräsimme ryhmään osallistuneilta viimeisellä kerralla. Suunnittelimme kysymykset etukäteen. Lomaketta tehdessä huomioimme erityisesti selkeyden ja yksinkertaisuuden, jotta kyselyyn olisi helppo vastata. Kehitimme kyselylomaketta vielä vähän ennen kyselyä. Muutoksissa huomioimme ryhmään osallistuneiden oman kokemuksen merkitystä, ja lisäsimme avoimia kysymyksiä. Kyselymme oli puolistrukturoitu, sillä se sisälsi sekä monivalintakysymyksiä, että avoimia kysymyksiä. (Ronkainen ym. 2013, 113–114.)

Kyselylomakkeella pyrimme saamaan vastauksia tutkimuskysymyksiimme. Tämän lisäksi haimme palautetta osallistujien kokemuksesta ryhmässä. Toteutimme kyselyn niin, että olimme itse paikalla vastaustilanteessa. Pohdimme myös, että olisimme antaneet kyselylomakkeet ryhmään osallistuneille kotiin mukaan. Omalla läsnäololla halusimme varmistaa sen, että saamme kaikilta osallistuneilta vastaukset takaisin. Kyselyä toteutettaessa toinen tutkijoista oli lasten kanssa, jotta vanhemmat saivat keskittyä kyselyn täyttöön rauhassa. Saimme kyselyyn vastaukset molemmilta vanhemmilta, jotka osallistuivat ryhmään.

3.4 Toiminnallisen ryhmän suunnittelu ja toteutus

Alun perin suunnittelimme ryhmän alkavan 1.2.2017, mutta päätimme siirtää ryhmän alkavaksi 22.2.2017. Suunnittelimme ryhmäkertoja olevan kuusi. Ryhmä toteutui kerran viikossa keskiviikkoisin klo 10–11.30. Ryhmän ajankohdaksi valitsimme aamupäivän, jotta ryhmäläisillä oli mahdollisuus syödä lounas Päiväperholla.

Ryhmän sisältöä suunniteltaessa lähdimme liikkeelle toiminnan rakenteesta. Toiminnan aloitus sisälsi välipalaketken sekä alkuloron. Näiden jälkeen toimintaan virittäydettiin vuorovaikutusleikillä, eli ”vuorovaikutusporokanalla”. Virittäytymisen jälkeen siirryimme ryhmäkerran varsinaiseen päätoimintaan, joka oli jokaisella kerralla eri. Ryhmäkerran lopuksi pidimme jokaisella kerralla rentoutuksen sekä lyhyen loppukeskustelun.

Teimme ryhmän toimintaa varten toimintasuunnitelman (Liite 6). Toimintasuunnitelmaan kokosimme jokaisen ryhmäkerran päivämäärän, tavoitteet ja ohjelman. Tavoitteet valitsimme sekä ryhmän elinkaaren, että vuorovaikutuksen vahvistumisen näkökulmasta. Ryhmän alussa tavoitteina olivat tutustuminen sekä luottamuksen rakentaminen. Ryhmän edetessä tavoitteina olivat lapsen ja vanhemman välinen yhteistyö, läheisyys ja suhteen syveneminen. Lisäksi ryhmän viimeiselle kerralle asetimme ryhmän päättämisen. Aloitus ja lopetus pysyivät jokaisella kerralla rakenteeltaan samanlaisena, jotta ryhmään osallistujat pystyivät orientoitua ryhmään ja keskittyä toimintaan paremmin (Selin, Maunu, Kannusaari & Heinonen 2015, 12).

3.4.1 Aloitus

Päätimme aloittaa ryhmäkerrat välipalaketkellä, jotta osallistujat voivat rauhassa orientoitua tilaan. Välipalaketken kesto oli 30 minuuttia, ja samalla oli mahdollisuus keskustella vanhempien kanssa erilaisista aiheista. Suunnittelimme mahdollisia keskustelun aiheita, mutta halusimme antaa tilaa vanhempien keskinäiselle vapaalle vuorovaikutukselle. Ensimmäisellä ryhmäkerralla kävimme alkukeskustelussa läpi, mitä vuorovaikutus on. Käsite oli entuudestaan vanhemmille tuttu. Kävimme vanhempien kanssa myös läpi ryhmämme tarkoituksen ja sen, että kyse on tutkimuksesta. Selvitimme vanhemmille roolimme ohjaajana ja havainnoijana. Välipalan jälkeen varsinaisen toiminta alkoi alkulorulla:

*Mitä tehdään, mitä tehdään, pikkuinen (lapsen nimi)?
 Mitä tehdään, mitä tehdään, pikkuinen (lapsen nimi)?
 (Vanhempi/lapsi keksii toiminnan ja sanoo sen ääneen)
 ”Taputellaan.”
 Taputellaan, taputellaan, pikkuinen (lapsen nimi).
 Taputellaan, taputellaan, pikkuinen (lapsen nimi).
 (Käydään läpi kaikki osallistujat vuorotellen.)
 Mitä tehdään, mitä tehdään, yhdessä kaikki?
 Mitä tehdään, mitä tehdään, yhdessä kaikki?
 (Ohjaaja kertoo sen kerran toiminnan)
 ”Tänään maalailaan.”
 Maalailaan, maalailaan, yhdessä kaikki.
 Maalailaan, maalailaan, yhdessä kaikki.*

Alkuru oli sama jokaisella ryhmäkerralla. Valitsimme yllä olevan alkuruksi, koska loru sopi ryhmämme teemaan ja nimeen. Yhtenä ryhmän tavoitteena oli antaa vanhemmille käytännön vinkkejä tekemisestä yhdessä lapsen kanssa.

3.4.2 Vuorovaikutusporkkana

Alkuruun jälkeen suunnittelimme toiminnan jatkuvan vuorovaikutusleikillä, joka oli jokaisella ryhmäkerralla eri. Me käytimme vuorovaikutusleikeistä nimitystä vuorovaikutusporkkanat (Liite 7), jotka ovat Riikka Viljan ja Jaana Väänäsen kehittämät tehtäväkortit. Ne ovat erilaisia tehtäviä ja leikkejä, joiden tarkoituksena on harjoitella vuorovaikutusta ja virittää osallistujia varsinaiseen toimintaan. Tehtävät ja leikit sisältävät erilaisia vuorovaikutuksen osa-alueita, kuten kosketusta, juttelua sekä läsnäoloa. Vuorovaikutusporkkanoiden tavoitteena on vahvistaa vuorovaikutuksessa toimivia asioita sekä antaa käytännönläheisiä välineitä vuorovaikutuksen vahvistamiseen. (Seppänen ym. 2014, 235–237.)

Vanhempi (1) kehuu ja kannustaa pallon heitossa, mikä on lapselle hyvin mieluista puuhaa. Lapsi heitteli palloa korkealle ilmaan innoissaan, vanhempi kehui lasta joka kerta.

Vanhempi kannusti lasta heittämään palloa myös hänelle, mikä välillä toteutui, jolloin vanhempi ja ohjaaja kehuivat lasta.

Lentokoneleikissä lapsi (1) aluksi äidin sylissä leikkimässä konetta. Myöhemmin patjalla jalkojen varassa oloa. Lapsi nauroi ja hymyili kovasti. Äiti kertoi, etteivät ole ennen kokeilleet lattialla lentokoneleikkiä.

Pari (2) tekee yhteistyötä, vanhempi opettaa ja kannustaa lasta vuorovaikutusporkkanassa (pyykkipojat). Vanhempi innostaa lasta ja lapsi innostuu pyykkipojista. Juttelee lapselle vuorovaikutusporkkanaa tehtäessä koko ajan mitä tekee ja mistä pyykkipojat löytyvät.

Teimme vuorovaikutusporkkanoista porkkanan näköiset kortit. Yhtenä opinnäytetyömme tavoitteena oli saada lapsi näkyvämmäksi vanhemmalleen. Tämän johdosta nimesimme vuorovaikutusporkkanat lapsen näkökulmasta ja nimissä toimme esille asioita, joita lapsi tarvitsee vanhemmaltaan. Valitsimme jokaiselle ryhmäkerralle kaksi vuorovaikutusporkkanaa ryhmäkerran tavoitteen ja toiminnan mukaan. Ohjaaja piti porkkanoita käsissään, josta lapset saivat nostaa vuorokerron yhden porkkanan. Lapsen vanhempi luki tehtävän ääneen muille, jonka jälkeen aloitettiin kyseisen tehtävän teko. Kolmannella ryhmäkerralla havainnoimme lasten olevan todella innoissaan valitsemassa vuorovaikutusporkkanaa: *Molemmat lapsista todella innoissaan vuorovaikutusporkkanoista, kumpikin olisi halunnut vetää porkkanan.*

Ohjaajan tehtävänä on vuorovaikutusporkkanoissa antaa tilaa lapselle ja vanhemmalle toimia itsenäisesti tehtävän parissa, mutta tarvittaessa myös tukea ja kannustaa heitä (Sepänen ym. 2014, 235). Kolmannella ryhmäkerralla vuorovaikutusporkkanoissa vanhemman tehtävänä oli piirtää lapsen ääriviivat paperille ja samalla kertoa lapselle tämän kehonosista. *Vuorovaikutusporkkanassa lapsi ei halua mennä makuulle, niin että äiti piirtäisi lapsen ääriviivat. Vanhempi kannusti lasta toimintaan, mutta ei pakottanut lasta. Ohjaaja mukana tilanteessa yrittävät yhdessä houkutella lasta asettumaan paperille piirrettäväksi. Vanhempi sanonut, että tämä voisi olla sellainen mitä kokeilla kotona.*

3.4.3 Toiminta

Ryhmää suunnitellessa pohdimme, mitä menetelmiä käytämme. Päiväperholta saimme tietoon, että musiikkileikkikoulut ovat olleet suosittuja ja toimivia ryhmiä. Meillä oli myös molemmilla kiinnostusta erilaisiin valokuvausmenetelmiin. Päätimme kuitenkin, että päätoiminnot ovat jokaisella ryhmäkerralla erilaiset. Tällä saimme toteutettua sen, että parit saisivat käyttöönsä useita erilaisia toimintoja, joita voivat toteuttaa helposti arjessaan. Halusimme valita toiminnoiksi mahdollisimman erilaisia toimintoja monipuolisuuden vuoksi. Tällä toivoimme, että jokainen osallistuja löytäisi itselleen ja lapselleen jotain uutta tekemistä.

Ensimmäiselle kerralle suunnittelimme päätoiminnoksi yhteisen taulun tekemisen. Ideana oli, että jokainen ryhmään osallistunut sai painaa yhteiselle paperille kätensä kuvan. Käsien alle kirjoitettiin myös nimet. Toiminnon tavoitteena oli koota ryhmän jäsenet yhteen, vahvistaa ryhmäytymistä sekä lisätä yhteisöllisyyttä ja luottamusta heidän välilleen. Lisäksi halusimme viestittää ryhmäläisille, että ”Tässä on meidän ryhmämme”. Tarkoituksena oli laittaa taulu esille jokaisella ryhmäkerralla. Yhteisen taulun lisäksi ensimmäisellä kerralla tehtiin vuorovaikutusympyrät.

Lapsi 1 tykkäsi kovasti maalaamisesta ja äiti sanoi lapselle ”tätähän me vähän harjoiteltiin jo kotona”. Vanhempi maalasi lapsen käden ja asetti sen paperille. Lapsi oli mukana toiminnassa ja vaikutti pitävän siitä. Yhteinen toiminta oli sujuvaa.

Toinen pareista aloitti ryhmän vasta toisella kerralla. Tämä oli meillä etukäteen tiedossa. Koimme ryhmäytymisen kannalta tärkeäksi, että myös he saavat painaa kädenjälkensä ryhmän yhteiseen tauluun. Pari tuli ajoissa paikalle, joten toteutimme maalaushetken heidän kanssaan ennen muuta toimintaa. Pidimme tärkeänä myös sitä, että parin vanhempi täytti vuorovaikutusympyrän aloittaessaan ryhmän. Tämän toteutimme ryhmäkerran lopussa. Toisella kerralla aloitus sujui nopeammin kuin ensimmäisellä kerralla, joten teimme kaksi vuorovaikutusporkkanaa ajankulun vuoksi.

Toiselle kerralle valitsimme toiminnoksi taikataikinalla askartelun. Taikataikina on vedestä, suolasta ja jauhoista tehtyä taikinaa, jota voi käyttää muovailuvahan tavoin. Kun teokset jättää kuivumaan, ne kovettuvat. Taikataikinan syöminen on vaaratonta, mutta se

on todella pahan makuista. Parit saivat muotoilla taikinasta erilaisin muotein ja apuvälinein haluamiaan teoksia. *Taikataikinalla leipoessa äiti 2 kyselee lapselta esineistä: ”Onko se kettu?” Äiti myös kertoo lapselle, mitä eri eläimiä muoteissa on.* Valitsimme taikataikinan toisen kerran toiminnoksi sen vuoksi, että se on helposti lähestyttävää tekemistä tuoreessa ryhmässä. Taikataikina-askartelun voi toteuttaa myös helposti kotona ja ainekset ovat usein saatavilla.

Kolmannelle kerralle suunnittelimme taaperotanssin (Liite 8), joka on vuorovaikutuksellista tanssia lapsen ja vanhemman välillä. Teimme tanssiin koreografian, johon kuului alkuverryttely, tanssiosuus ja loppuverryttely. *Tanssin alussa lapsi (1) vanhemman sylissä/jalkojen välissä, ohjatusti taputtelee lasta koko kehon läpi. Silittää lasta. Katsovat toisiaan tanssiessa, lapsi hetken äidin sylissä. Höyhenien tiputus oli lapselle mieluisa juttu. Vanhempi tiputti lapsen päälle ja siveli lasta höyhenellä.* Valitsimme tanssikerralle musiikin, joka sopi koreografiaan. Tanssikerran tavoitteena oli läheisyys ja sen vahvistaminen. (Toivanen ym. 2014, 187–188; Tampereen konservatorio 2017.)

Neljännelle kerralle valitsimme toiminnaksi temppuilun, ja suunnittelimme lapsi-vanhempipareille liikunnallisen temppuradan. Tutustuimme Päiväperhon välineisiin etukäteen, mutta kokosimme temppuradan toteutuspäivänä. Temppuradalle teimme viisi erilaista pistettä, joita parit saivat tehdä omaan tahtiin. Pisteitä olivat liukumäki, renkaiden hyppely, veden ylitys penkkiä pitkin, pallon heitto ja rentoutus. Temppuradan tavoitteena oli lapsen ja vanhemman yhteistyö sekä sen lisääminen. Temppuradasta oli tarkoitus tehdä sopivan haastava, jotta vanhemmatkin aktivoituisivat toimintaan yhdessä lasten kanssa. *Temppuradalla äiti (2) näyttää lapselle usein esimerkkiä -> lapsi innostuu ja tekee perässä. Vanhempi näyttää mallia edeltä renkaita hyppiessä ja ”vettä” ylittäessä. Hän kehuu lasta, kun tämä tulee perässä, hyppii ja onnistuu. Vanhempi taputtaa lapsen onnistumiselle.*

Viidennelle kerralle olimme suunnitelleet talvista ulkoilua, esimerkiksi lumiukon tekoa tai pulkkamäkeä. Huonon lumitilanteen vuoksi suunnitelmaa täytyi muuttaa. Aloimme suunnitella satuseikkailua, jonka voisi toteuttaa ulkona tai sisällä säistä riippuen. Satuseikkailumme ideana oli, että lapsi-vanhempiparit tekisivät tehtäviä sadun edetessä. Kirjoitimme itse sadun (Liite 9) kevään tulosta, jonka päähenkilönä oli pakkaskeiju. Lapsi-vanhempiparien tuli etsiä pakkaskeijun kadonneita tavaroita satumetsässä. Ryhmäkerran tavoitteena oli tehdä kerrasta erityinen, jolla saisimme motivoitua osallistujia jatkamaan

ryhmässä loppuun saakka. Päiväperhon toiveena oli järjestää tämä erikoiskerta viimeisellä ryhmäkerralla, mutta se ei sopinut ryhmän toiminnan aikatauluun. Viidennellä kerralla toinen lapsi-vanhempipareista (1) ei päässyt osallistumaan sairastumisen vuoksi.

Lapsen ja vanhemman tekemä yhteistyö ja innostuneisuus korostuivat erityisesti viidennellä kerralla satuseikkailussa: *Lapsi ja vanhempi (2) tekevät yhteistyötä satuseikkailussa, vanhempi selittää lapselle asioita ja kannustaa. Auttaa lasta joen ylityksessä, kiipeämissä ja tavaroiden etsimisessä. Kannustaa ja ohjaa lasta, ”olisiko se tuolla pehmolelujen kanssa”. Vanhempi osallistuu, on läsnä ja eläytyy satuun. Vanhempi innostaa lasta, saa hyvin lapsen keskittymään sadun etenemiseen, esim. ”Mistä pääsisi ylöspäin?” (piti päästä mäen päälle).*

Viimeiselle kerralle suunnittelimme ryhmän toteutuksen kokoavan toiminnon, yhteisen leikkivihon tekemisen. Lapsi-vanhempiparit saivat tehdä oman leikkivihon, johon koottiin yhteen kaikki ryhmän aikana tehdyt tehtävät ja leikit. Suunnittelimme, että parit voivat liimata ensimmäisellä kerralla maalaamansa käsien kuvat vihon kanteen ja koristella vihkoa haluamansa mukaan. Tarkoituksena oli, että osallistujat saavat vihot itselleen ja voivat näin ollen palata ryhmän aikana tehtyihin toimintoihin. Viimeisellä kerralla suunnitelmissa oli myös tehdä vuorovaikutusympyrä toisen kerran, jotta voimme seurata miten parien vuorovaikutus on kehittynyt ryhmän aikana. Toinen vanhempi (2) toivoi, mikäli voisimme antaa pareille viimeisellä kerralla palautetta heidän vuorovaikutuksestaan. Kysyimme myös toisen vanhemman (1) mielipidettä asiaan. Myös hän piti palautteen antoa hyvänä ideana, joten päätimme toteuttaa sen viimeisellä kerralla. Teimme vanhemmille lyhyet palautteet kirjallisesti hampurilaispalautteen ideaa mukailien tekemiemme havaintojen pohjalta. Suunnitelmissa oli antaa vanhemmille viimeisellä kerralla palautteet.

Viimeisellä ryhmäkerralla kumpikaan lapsi-vanhempipareista ei päässyt osallistumaan. Pohdimme, että selkeä ryhmän lopetus olisi kuitenkin hyvä järjestää. Päätimme ottaa yhteyttä molempiin vanhempiin ja sopia yhteinen palautekerta. Järjestimme sen 4.4.2017 Päiväperholla. Annoimme palautteet vanhemmille, ja he tekivät viimeiselle kerralle suunnitellut vuorovaikutusympyrät sekä kyselylomakkeet. Toinen ohjaajista leikki lasten kanssa vanhempien tehdessä vuorovaikutusympyröitä ja kyselyä. Vuorovaikutusympyröitä tehdessä syntyi keskustelua: *Vanhempi 2 aloitti keskustelun siitä, että päivä ja oma*

elämäntilanne vaikuttaa vuorovaikutukseen lapsen kanssa. Ohjaajat ja toinen vanhemmista komppanut sitä. Ohjaaja ohjannut miettimään vuorovaikutusta yleisesti tällä hetkellä.

3.4.4 Lopetus

Ryhmäkertojen lopetukseen suunnittelimme rentoutuksen vaihtuvalla menetelmällä. Rentoutusvälineitä olivat pallot, nystyräpallot, maalisudit, maalitelat, höyhenet ja kankaat. Valitsimme rentoutukseen sopivaa musiikkia. Lapsi-vanhempiparit asettuivat tilaan haluamaansa paikkaan rentoutumaan musiikin soidessa taustalla, ja vanhemmat hieroivat tai sivelivät lasta rentoutusvälineellä. *Vanhempi (2) houkuttelee lasta rentoutukseen. Ottaa lapsen lopulta syliin ja vie sohvalle. Äiti silittää lasta kankaalla hetken ajan. Hymyilee samalla lapselle. Molemmat rauhoittuvat sohvalla pienen hetken. Lapsi ilmoittaa sanomalla ”Noni” kun on valmis rentoutuksesta.*

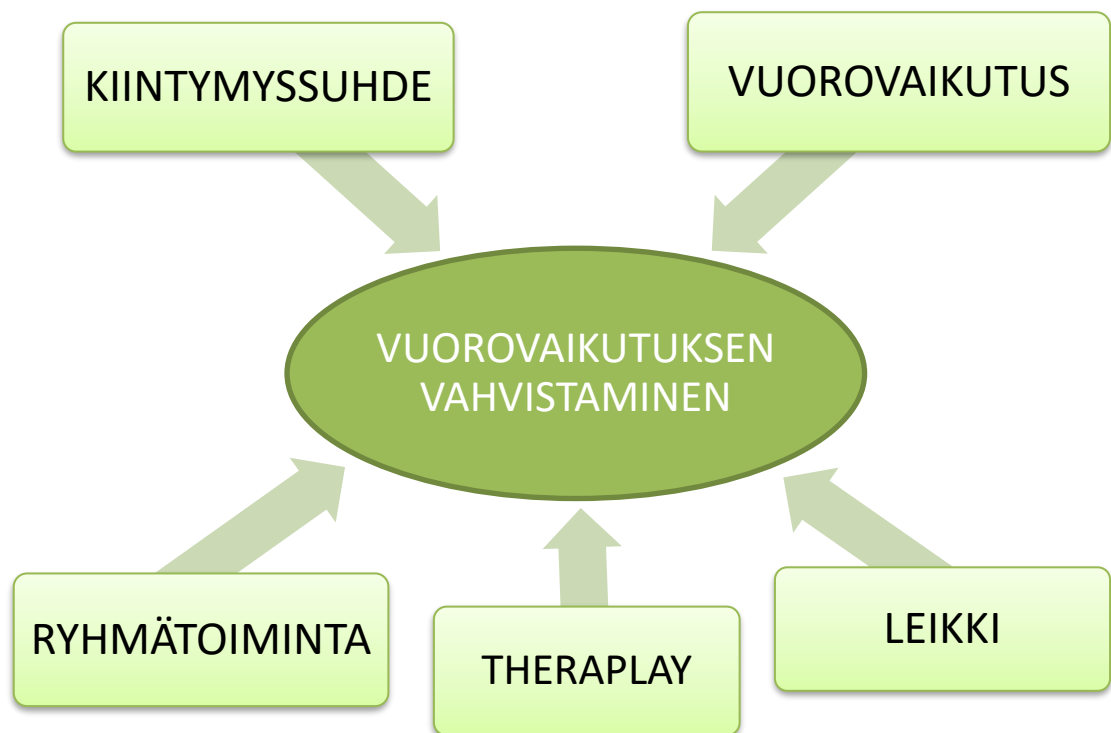
Toisella kerralla rentoutusvälineenä olivat pallot. Huomioimme, että ne eivät toimineet rentoutuksessa kovin hyvin. Pohdimme, että lapset ovat tottuneet yleensä leikkimään palloilla, joten rentoutumistarkoituksessa ne eivät toimineet. *Aluksi lapsi leikkii pallolla ympäri tilaa. Äiti kannusti lapsen luokseen ja lapsi menee pallon kanssa äidin luo. Lapsi rauhoittuu äidin syliin hyvin lyhyeksi hetkeksi (alle 1 min.). Tämän jälkeen lapsi lähtee leikkimään pallon kanssa ympäri tilaa.*

Neljännellä kerralla rentoutus jäi pitämättä temppuradan jälkeen sattuneen välikohtauksen vuoksi. Toiminnan lomassa pidettiin pieni tauko, jonka aikana molemmat lapset kävivät juomassa. *Juomatauon jälkeen toinen lapsista (1) särkenyt lasisen juomapullon. Sirpaleita alettu siivoamaan, jonka aikana pohdittu yhdessä rentoutuksen pitämistä. Lapsi 1 oli ärtynyt, ja äidin kertoman mukaan todella väsynyt ja nälkäinen. Päätetty yhdessä jättää rentoutus pitämättä.*

Olimme suunnitelleet pitävämme rentoutuksen jälkeen jokaisella kerralla lyhyen purkukeskustelun, jossa vanhemmat saivat tilaa kertoa tunnelmistaan ryhmään ja toimintoihin liittyen. Suunnittelimme purkukeskustelun rennoksi tilanteeksi, jossa ei pakoteta vanhempaa sanomaan mitään. Ajattelimme purkukeskustelun olevan kuitenkin tärkeä osa ryhmäkerran päättymistä.

4 TEOREETTINEN VIITEKEHYS

Opinnäytetyömme tavoitteena on lapsen ja vanhemman välisen vuorovaikutuksen vahvistaminen. Tämän pohjalta määrittelimme työmme teoreettisen viitekehksen (Kuvio 1), joka koostuu kiintymyssuhteesta, vuorovaikutuksesta, ryhmätoiminnasta, Theraplay-menetelmästä ja leikistä. Vuorovaikutuksen vahvistuminen on ilmiö, johon pyrimme työllämme vaikuttamaan. Kiintymyssuhde ja vuorovaikutus ovat pääkäsitteitä, joilla jäsenämme ilmiötä (Ronkainen ym. 2013, 60). Ryhmätoiminnan, Theraplay-menetelmän ja leikin avulla pyrimme pääsemään asettamaamme tavoitteeseen. Viitekehysemme taustakäsitteinä ovat lapsuus sekä vanhemmuus ja sen tukeminen. Tässä luvussa käsittelemme myös päihteiden vaikutusta lapsen ja vanhemman väliseen vuorovaikutukseen.

KUVIO 1. Teoreettinen viitekehys.

4.1 Kiintymyssuhde

Ihmisillä on luontainen tarve läheisyyden ja turvallisuuden tunteen hakemiseen. Vastasyntyneellä vauvalla ei ole vielä keinoja itsenäiseen hengissä selviämiseen, joten sen vuoksi vauva tarvitsee toisen ihmisen lähelleen hoivan ja turvan saamiseksi. Vauvalla on jo syntyessään taitoja etsiä ympäristöstään ihmisiä, joihin voi kiinnittyä ja joilta saada tukea omaan hätäänsä. Sinkkosen mukaan vastasyntyneiden vauvojen kiintymyskäyttäytymistä voidaan verrata eläinten leimautumiseen. Myös Saara Salo nostaa tekstissään esille kiintymyssuhteen vertaamisen eläinten leimautumiseen. (Salo 2003, 44–45, Sinkkonen 2012, 29–31; Tapio ym. 2014, 103.)

Lapsen ja tämän ensisijaisen hoivaajan välillä vallitsevasta suhteesta on kehitelty oma teoria, jota kutsutaan kiintymyssuhdeteoriaksi. Teorian isähahmona pidetään John Bowlbya. Kiintymyssuhdeteoria ei ole teoria rakkaudesta. Se käsittelee lapsen ja tämän hoivaajan välistä suhdetta, vuorovaikutusta ja sen vaikutuksia lapsen myöhempään elämään. Lapsen ja vanhemman välinen kiintymyssuhde on suuressa roolissa lapsen kehityksen kannalta. (Hughes 2011, 15–18; Sinkkonen 2012, 19–31; Tapio ym. 2014, 103.)

Bowlbyn mukaan lapselle on ensimmäisen ikävuoden loppuun mennessä muodostunut tietynlainen systeemi, eli tapa toimia, joka aktivoituu erilaisissa uhkaavissa tilanteissa. Vauvan varhaiset kokemukset vuorovaikutuksesta muokkaavat hänen aivojaan ja aivojen kykyä käsitellä ympäristössä olevia virikkeitä. Uhkaavia tilanteita voivat olla erilaiset pelottavat asiat, kipu, väsymys tai se, että ensisijainen hoivaaja ei ole saatavilla. Vauvalla ei ole itsellään vielä keinoja säädellä tunteitaan ja toimintaansa uhkaavissa tilanteissa, joten hän tarvitsee siihen hoivaajansa apua. Lapsi reagoi tilanteeseen ja omaan hätäänsä itkulla. Silloin, kun lapsen hätä on pieni, voi pelkkä äidin puhe lapselle rauhoittaa tämän. Lapsi huomaa äidin huomanneen hänen hätänsä ja rauhoittuu. Jos lapsen hätä on isompi, ei pelkkä ääni enää yksin riitä, vaan on otettava mukaan myös äidin fyysinen kosketus vauvaan. Kun lapsen hätä on suuri, ainoastaan pitkäaikainen sylissä pitäminen voi rauhoittaa vauvan. (Bowlby 1988, 3; Mäkelä 2003, 20–26.)

Lapsi kaatui ja löi päänsä lattiaan. Lapsi lähti heti äidin luokse itkien. Vanhempi otti lapsen syliin, lohdutti ja silitti lasta. Lapsi rauhoittui äidin sylissä, heille annettu kylmää otsaan tulleeseen kuhmuun. Lapsi alkanut uudelleen itkeä, lähti äidin sylistä ja meni itseksensä sohvan nurkkaan. Äiti meni lapsen luo tarjoamaan kylmää, jolloin lapsi vaihtoi

paikkaa. Äiti meni lapsen perässä, mutta ei tarjonnut enää kylmää. Pian lapsi alkoi taas heitellä palloja.

4.1.1 Kiintymyssuhteen muodostuminen

Kiintymyssuhde ei kuitenkaan rakennu automaattisesti lapsen ja hoivaajan välille. Jotta vauvan kiinnittyminen hoivaajaansa voi tapahtua, on hänen vietettävä riittävästi aikaa yhdessä lapsen kanssa ensimmäisen ikävuoden vuoden aikana. Samanlainen syli, kosketus ja tutut hoivaavat kädet luovat pienelle vauvalle perusturvallisuuden tunteen päivittäisten rutiinien kautta. Pelkkä hoivaajan fyysinen läsnäolo ei ole riittävä vauvalle, vaan hoivaajan tulee olla myös emotionaalisesti lapsen saatavilla. Tämä emotionaalinen yhteys tapahtuu vauvan ja vanhemman välisessä vuorovaikutuksessa. (Salo 2003, 44–46.)

Salon mukaan kiintymyssuhde syntyy vauvan ensimmäisen elinvuoden aikana, ja se rakentuu neljästä eri vaiheesta. Hänen mukaansa kiintymyssuhteen muodostumisen ensimmäinen tavoite on luoda vauvalle tunne perusturvallisuudesta. Perusturvallisuuden tunne syntyy arkisissa tilanteissa, joissa vauva ilmaisee tyytymättömyyttään omalla hätäsignaalillaan eli itkulla. Vastasyntynyt vauva ei ymmärrä vielä pelkkää sanallista viestintää, joten vanhemman täytyy tuottaa turvan tunne lapselle kosketuksella, tutulla sylillä, äänensävyllä ja puherytmillä. (Salo 2003, 52–53; Sinkkonen 2012, 31–32.)

Kiintymyssuhteen toinen varhainen vaihe koskee vauvan vireys- ja tunnetilojen säätelyä. Mäkelän mukaan tämä vaihe tapahtuu noin kahden kuukauden iässä, jolloin vauvan aivojen limbisen järjestelmän alkaa kehittyä. Limbisen järjestelmän kehittyessä vauvan sosiaalinen vireystila ja kiinnostus toisia ihmisiä kohtaan kasvavat. Vauva alkaa oppia hoivaajaltaan erilaisia ilmeitä, eleitä ja tunnetiloja. Vauva alkaa myös matkia esimerkiksi hoivaajansa hymyilyä. Pieni vauva ei osaa vielä itse säädellä vireystilojensa vaihtelua tai tunnetilojaan, joten hän tarvitsee niihin tukea hoivaajaltaan. Vanhemman tehtävä on auttaa lasta rytmittämään hereillä oloa ja nukkumista sekä auttaa tunnetilojen säätelyssä. Ensimmäisen ikävuoden loppuun mennessä näkyy kiintymyssuhteen muodostumisen kolmas tavoite, kun vauva oppii ilmaisemaan tunteitaan tahdonalaisesti. Vauvan perustunne omista mahdollisuuksistaan vaikuttaa ympäristöön kehittyä vuorovaikutustilanteissa toisten ihmisten kanssa. Lapsi oppii vastaamaan esimerkiksi omalla jokittelullaan vanhemman puheeseen. (Mäkelä 2003, 24–28; Salo 2003, 53.)

Neljäs vaihe kiintymyssuhteen muodostumisessa on lapsen tarve oppia uutta ja tutkia ympäristöään. Tämä mahdollistuu vain, jos lapsen tunne perusturvallisuudesta on tyydytetty. Lapsi voi säädellä etäisyyttä hoivaajaansa itsenäisesti liikkuen, aluksi ryömien ja kontaten ja myöhemmin kävellen. Liikkumaan opittuaan lapsi tulee välillä tankkaamaan turvallisuutta hoivaajaltaan, eli vahvistamaan turvallisuuden tunteensa kokemusta, kunnes jatkaa ympäristönsä tutkimista. Lapsen tarvitsema turva hoivaajaltaan korostuu uusissa tai uhkaavissa tilanteissa. *Välipalaa syödessä lapsi kääntyy useasti äitiään kohden, lapsi kääntää selän toiselle aikuiselle. Äiti sanoittanut lapsen tunteen ”Rupesko sua ujostuttaa?”* (Salo 2003, 53; Sinkkonen 2012, 33.)

4.1.2 Erilaiset kiintymyssuhdemallit

Vanhemman reagoiessa lapsen tarpeisiin, syntyy siitä lapselle muistijälki aivoihin. Hiljalleen lapsi oppii luottamaan siihen, että näin tapahtuu myös jatkossakin. Lapsen tarpeisiin vastatessa lapsi kehittää itselleen turvallisen perusoletuksen ja mallin siitä, että hänen hätäänsä ja tarpeisiinsa reagoidaan. Kaikki vanhemmat eivät kuitenkaan aina reagoi lapsen hätään ja voivat esimerkiksi virheellisesti ajatella niin, että lapsi ei opi itsenäiseksi, jos tämän tarpeisiin vastataan heti. Tällöin lapsen ja vanhemman välille ei pääse rakentumaan turvallista suhdetta, jossa lapsi luottaisi tarpeisiinsa vastattavan. Näiden erilaisten sisäisten työskentelymallien pohjalta on kehitetty erilaisia kiintymyssuhdemalleja. Kiintymyssuhdemalleja luokitellaan eri tavoin, mutta pääasiassa ne ovat joko turvallisia, vältteleviä, ristiriitaisia tai organisoitumattomia. (Mäkelä 2003, 31–32; Sinkkonen 2012, 34–37.)

Turvallisen kiintymyssuhteen muodostumisen tärkeimpänä edellytyksenä on vanhemman sensitiivisyys, eli kyky ja halu havaita lapsen viestejä ja vastata niihin oikein. Tämä vaatii vanhemman emotionaalista läsnäoloa. Turvallisen kiintymyssuhteen omaavan lapsen hätäviesteihin on vastattu riittävän usein ja tarpeeksi hyvin, jolloin lapsi on oppinut luottamaan saavansa apua sitä tarvitessaan. Lapsen sisäinen käsitys erilaisista tunteista kasvaa, kun lapsi on oppinut käsittelemään kokemiaan tunteita vanhemman kanssa. Lapsi on oppinut, että erilaisia tunteita on turvallista jakaa toisen ihmisen kanssa. Myöskään isot tunteet eivät ole kestäättömiä turvallisen kiintymyssuhteen omaavalle lapselle. (Mäkelä 2003, 30; Punamäki 2012, 111–112.)

Mikäli vanhemmat ovat etäisiä, arvaamattomia tai laiminlyövät lapsen tarpeita, opettelee lapsi itse ratkaisemaan epäluottamuksensa ja pettymyksensä. Näissä tilanteissa lapsi voi joko vetäytyä vuorovaikutuksesta lähes kokonaan tai takertua vanhempaan. Välttelevästi kiinnittynyt lapsi ei luota hoivaajansa herkkyyteen havaista, ymmärtää ja täyttää lapsen tarpeita. Tällöin lapsi turvautuu omaan apuunsa ja omiin selviämiskeinoihinsa. Mäkelän mukaan vähäinen vastaaminen tai vastaamisen vääräaikaisuus lapsen tarpeisiin rakentavat lapsen aivoissa hermosoluyhteyksiä, jotka vaientavat ja hillitsevät lapsen negatiivisten tunteiden ilmaisuja. Lapsi oppii, että kaikki tunteet eivät ole hyväksyttäviä. Välttelevän kiintymyssuhteen omaavalla lapsella voi olla vaikeuksia esimerkiksi mielialan säätelyssä ja aggression hallinnassa. Myös sosiaaliset suhteet saattavat olla haastavia välttelevästi kiintyneelle lapselle. (Mäkelä 2003, 30–31; Punamäki 2012, 111–112.)

Ristiriitaisen kiintymyssuhteen omaavan lapsen tunnekommunikaatiossa on vahvistettu satunnaisesti niin positiivisia kuin negatiivisiakin tunneilmaisuja. Aikuisen toiminta on lapselle täysin ennustamatonta, ja lasta voidaan rangaista ja jättää yksin lapsen silmissä täysin sattumanvaraisesti. Vanhemman käytöksen ollessa arvaamatonta, lapsen paras selviytymiskeino on vahvistaa omia tarvitsevuutensa viestejä niin voimakkaiksi, että vanhemman on välttämätöntä kiinnittää huomionsa lapseen. Lapsi on henkisesti tarrautunut vanhempansa ja kokee, ettei pärjää ilman vanhemman läsnäoloa. Samanaikaisesti lapsi ei kuitenkaan saavuta tarvitsemaansa turvallisuuden ja välittämisen tunnetta. (Mäkelä 2003, 31–32; Punamäki 2012, 111–112.)

Lapsen kehityksen ja kiintymyssuhteen kannalta kaikkein vahingollisinta on vanhempi, joka on satunnaisesti lapsen saatavilla, mutta joka on myös itse myös kivun ja pelon aiheuttaja lapselle. Tällöin lapselle syntyy organisoitumaton kiintymyssuhdemalli. Jokainen lapsi hakee vanhemmaltaan hyväksyntää ja peilaa tämän vuorovaikutusta itseensä, mutta kun lapsi saakin osakseen hylkäävän ja vihan täyttämän vanhemman, syntyy tilanteesta lapselle traumaattinen kokemus. Näissä tilanteissa lapsi samanaikaisesti sekä tarvitsee vanhempaa lähelleen, mutta pelkää myös vanhempansa. Tilanne aiheuttaa lapselle vakavan stressitilan, eikä lapsi kykene toimimaan. Mäkelän ja Sinkkosen mukaan organisoitumaton kiintymyssuhdemalli aiheuttaa lapselle vakavia mielenterveysongelmia, aggressiivisuutta ja sairauksia sekä lapsuudessa, että myöhemmin aikuisiälläkin. Lapset, jotka ovat kokeneet väkivaltaa vanhempiensa aiheuttamana, ovat kiintymyssuhdemalliltaan useimmiten organisoitumattomia. (Mäkelä 2003, 32–33; Sinkkonen 2012, 59–63.)

4.1.3 Haasteet kiintymyssuhteissa

Vauvaiässä luotujen kiintymyssuhteiden laadulla on suuri merkitys myöhemmässä elämässä, sillä ne vaikuttavat lapsen sosiaaliseen ja emotionaaliseen kehitykseen. Turvallinen kiintymyssuhde auttaa esimerkiksi lasta stressinsietokyvyn kehittymisessä, ja lapsi osaa käsitellä pettymyksiä paremmin. Turvallisesti kiinnittynyt lapsi omaa hyvät vuorovaikutustaidot ja on empaattinen muita kohtaan. Vauvaiässä opitut kiintymyssuhdemallit pysyvät suhteellisen samanlaisina läpi koko elämän. Kuitenkin jos turvallisesti kiinnittynyt lapsi kokee jonkin traumaattisen tapahtuman, kuten esimerkiksi vanhemman kuoleman, voi turvallinen kiintymyssuhde muuttua turvattomaksi. Sinkkosen mukaan murrosiässä lapset saavat ikään kuin toisen mahdollisuuden, jolloin heillä on mahdollisuus vaikuttaa kehitysvaiheisiin, jotka ovat lapsena jääneet puutteellisiksi. Näin ollen murrosiän koittaessa on turvattoman kiintymyssuhdemallin omaavalla mahdollisuus kehittää kokemustaan toisista ihmisistä ja muodostaa parhaimmillaan jopa turvallinen kiintymyssuhde. (Sinkkonen 2012, 52–56.)

Välittelevä tai ristiriitainen kiintymyssuhdemalli eivät ole automaattisesti psyykkisen häiriön merkki, eivätkä välttämättä vaadi mitään toimenpiteitä. Ainoastaan äärimmäisissä tapauksissa ne ovat turvattomia ja voivat aiheuttaa esimerkiksi vakavia mielenterveyden ongelmia. Vaikea-asteisessa välittelevässä kiintymyssuhteessa lapsi on joutunut syrjäyttämään täysin omat tarpeensa ja tunteensa. Mikäli lapsi on joutunut kokemaan paljon väkivaltaa, on hänellä usein myös aikuisena väkivaltaista ja aggressiivista käytöstä. Sinkkosen mukaan tyttölapsilla on yleensä poikalapsia suurempi vaara omaksua passiivinen ja alistuva rooli. Tämä aiheuttaa tyttölapsille myöhemmällä iällä sen, että he ajautuvat usein väkivaltaisiin parisuhteisiin. Vaikea-asteinen ristiriitainen kiintymyssuhdemalli aiheuttaa puolestaan myöhemmällä iällä mitä todennäköisimmin ahdistusta, jolloin ympäristön enakoimattomuus tuntuu uhkaavalta ja pelottavalta. Vaikea-asteisesti ristiriitaisesti kiinnittyneen henkilön ihmissuhteet ovat epävakaita ja intensiivisiä, ja niissä on mukana voimakkaita ja kuohahtelevia tunteita, mustasukkaisuutta, omistushalua ja suurta huomiontarvetta. Ristiriitaisen kiintymyssuhdemallin omaava henkilö pelkää hylätyksi ja nöyryytetyksi tulemistä suuresti. (Sinkkonen 2012, 56–58.)

Aikuisiällä suurin myllerrys kiintymyssuhteessa tapahtuu, kun tulee vanhemmaksi. Silloin henkilöstä tulee itse kiintymyshahmo ja joutuu toimia antavana osapuolena. On täy-

sin tavallista, että lapsena opittu kiintymyssuhdemalli ja tietynlainen käyttäytyminen siirtyvät omalle lapselle. Mikäli vanhemmalla on itsellään taustalla turvallinen kiintymyssuhde, on tämän helpompi olla herkistynyt vauvan viesteille ja empaattiselle hoivalle. Näin syntyy turvallinen kiintymyssuhde myös lapselle. Kuitenkin myös turvattomat kiintymyssuhdemallit siirtyvät vanhemmalta lapselle. Tällöin vanhemman oma kiintymyssuhdemalli vaikuttaa lapsen tarpeisiin ja hätään reagointiin. Aikuisilla ihmisillä on kuitenkin aina mahdollisuus muutokseen, ja he voivat omalla toiminnallaan ja valinnoillaan estää mahdollisuuden turvattomaan kiintymyssuhdemalliin lastensa kanssa.

Vanhemman psyykinen sairaus, vaikea sosiaalinen heikkous tai esimerkiksi päihteiden käyttö voivat vaikuttaa vanhemman mahdollisuuksiin tarjota vauvalle tämän tarvitsemää apua. Pieni vauva voi jo muutaman kuukauden iässä oppia tukahduttamaan oman avuntarpeensa ja hätänsä. Vauvalle on vahingollisempaa, ettei apua pyytäessään saakaan sitä, kuin itsenäinen selviäminen pelottavasta tilanteesta. Vauvalla ei ole kuitenkaan samantaisia mahdollisuuksia pelon tyynnyttämiseen kuin aikuisilla ihmisillä on. Lapsilla, joiden vanhemmat kärsivät itse esimerkiksi mielenterveysongelmista lapsen vauvaiässä, on suurempi riski sairastua itse mielenterveydeltään kuin lapset, joiden vanhemmilla ei ole ollut tuolloin mielenterveydellisiä ongelmia. (Mäkelä 2003, 29; Punamäki 2012, 106–107.)

4.2 Vuorovaikutus

Vuorovaikutus on tilanteesta riippuvainen ihmisten välinen tulkintaprosessi, missä ihmiset voivat vaikuttaa toisiinsa. Vuorovaikutus on vastavuoroista viestintää sekä ajatusten ja tunteiden jakamista. Lisäksi vuorovaikutus voi olla läsnäoloa ja yhdessä tekemistä. Vuorovaikutuksella on useita tarkoituksia ja tavoitteita. Sen tarkoituksena voi olla esimerkiksi vaikuttaminen, palautteen saaminen tai yhteyden luominen toiseen ihmiseen. Vuorovaikutusta voidaan ilmaista sanallisesti kommunikoiden, kuten puheella tai äänensävyllä sekä sanattomasti, kuten eleillä tai ilmeillä. Sanallinen ja sanaton kommunikointi tukevat toisiaan vuorovaikutuksessa. Arkisessa aikuisten välisessä vuorovaikutuksessa korostuvat sanalliset ilmaisut, mutta intensiivisemmässä vuorovaikutuksessa sanattoman viestinnän merkitys kasvaa. (Vilen, Leppämäki & Ekström 2008, 18–22.)

Lapsen kanssa yhdessä eläminen on kokoaikaista vuorovaikutusta. Airaksen ja Brummerin (2003, 168) mukaan vuorovaikutuksen lapsen ja vanhemman välille synnyttävät

kaikki mitä vanhempi lapsen kanssa tekee. Vanhempi rakentaa suhdetta lapseen jo varhain, arkisen yhdessäolon ja hoitamisen kautta. Arjessa lapsen ja vanhemman välinen vuorovaikutus on hoivaa, juttelua, tunteiden huomioimista ja lapselle vastaamista. Lapsen ja vanhemman välisessä varhaisessa vuorovaikutuksessa pääosassa ovat hoiva sekä lapsen stressitilojen rauhoittaminen. Vanhempi luo vuorovaikutuksessa yhteyttä itsensä ja lapsen välille. Yhteys lapsen ja vanhemman välille rakentuu, kun vuorovaikutus on vastavuoroista. Silloin vanhempi on läsnä ja vastaa lapsen tunteisiin. Myös Airaksen ja Brummerin (2003, 168) mielestä vastavuoroisuuden kokemus vuorovaikutuksessa on lapsen mielen kehitykselle erityisen tärkeä. Vanhempi vahvistaa hyvän vuorovaikutuksen avulla lapsen peruskokemusta hyvästä yhdessäolosta. Lapsen ja vanhemman välisellä vuorovaikutuksella on ratkaiseva merkitys lapsen kehitykselle. (Salo & Tuomi 2008, 9–11; Toivanen ym. 2014, 175.)

Lapsi ja vanhempi puhalsivat yhdessä saippuakuplia neljännen kerran vuorovaikutusporkkanassa. Saippuakuplien puhaltamisen havainnointi kuvaa mielestämme hyvin lapsen ja vanhemman välistä vastavuoroista vuorovaikutusta. *Äiti (1) puhaltaa saippuakuplia, lapsi innostuu niistä ja koittaa ottaa kuplia kiinni. Äiti neuvoo lasta puhaltamisessa. Äiti kysyy lapselta: ”Puhalletaanko yhdessä?” Äiti ja lapsi keskittyvät yhdessä saippuakupliin pitkän aikaa. Äiti neuvoo lapselle, kuinka puhalletaan saippuakuplia: ”Puhalla samalla tavalla kuin puhaltaisit kuumaan ruokaan.”*

Lapsen ja vanhemman virittäytyminen toisiinsa muodostaa ikään kuin kahden systeemin kokonaisuuden, joka antaa lapselle mahdollisuudet valtavaan kasvuun. Vuorovaikutussuhteessa syntyy uutta, kun vanhempi on virittäytynyt lapsen tunnemaailmaan. Havainnoistamme nousi esille vanhemman virittäytyminen. *Vanhempi (2) hymyilee lapselle ja lapsen kanssa usein. Vanhempi myös nauroi lapsen kanssa yhdessä.* Jokainen lapsen saavuttama uusi mielen ja tunnemaailman kokemus vahvistaa tunteiden jäsentyneisyyttä. (Mäkelä 2003, 26–27.)

Mäkelän mukaan jokaisella lapsi-vanhempiparilla on kuitenkin heille ominaiseksi kehittynyt tutuin alue, ja vuorovaikutusilmiöillä on taipumus hakeutua sille alueelle. Tämä on myös lapsen kannalta etu, koska tutuus luo turvallisuutta vuorovaikutussuhteessa. Kun lapsella on turvallinen olo vuorovaikutuksessa, lapsen uteliaisuus uusia kokemuksia kohtaan vahvistuu. Havaintojemme mukaan rentoutushetkissä lapsi-vanhempiparilla (2) tois-

tui useasti samanlainen tapa toimia, joka vaikutti heillä hyvin toimivalta. *Äiti kertoo lapselle rentoutuksen alkaessa, että nyt rentoudutaan. Äiti houkutteli lasta patjalle sanomalla lapselle ”Tuu, niin äiti piirtää pallolla sun selkään.” Lapsi makaa hetken patjalla ja äiti piirtää pallolla lapsen selkään. Äiti kannustaa lasta myös piirtämään äidin selkään pallolla. Pari vaihtaa osia ja lapsi piirtää hetken äidin selkään. Lapsi sanoo hetken päästä ”Noni”, johon äiti toteaa sen riittäneen.* (Mäkelä 2003, 28.)

4.2.1 0-2 vuotias lapsi vuorovaikuttajana

Mäkelän mukaan lapsi omaa jo syntyessään perusvalmiudet vuorovaikutukseen, sillä hän voi kokea ja tuntea. Myös Salon (2003, 44) mukaan lapsella on jo syntyessään tarve hoivaan, ja lisäksi lapsi osaa ilmaista tarpeitaan. Perusvalmiuksien vahvistamiseen lapsi tarvitsee kuitenkin vanhempaansa. Kun lapsi saa kokea tunteita yhdessä vanhemman kanssa, tunteet tulevat tutuiksi ja jäsentyvät lapsen mielessä suhteessa toisiinsa. Vauvatutkimuksessa oleellista Mäkelän mukaan on, että lapsi peilaa vanhemman vuorovaikutusta. Peilaamisen tarkoituksena on joko vahvistaa myönteistä tunnetta tai rauhoittaa vaikeaa tunnetta. Tämä kehittää lapsen tunnesäätelyä, nostaa lapsen vireystilaa sekä vähentää stressiä. Kun lapsi näkee hänen viestinsä palaavan vahvistettuna takaisin, hänen vireystilansa nousee. Lapsen osittain jäsentymätön mieli ei kestä vielä liian voimakkaita tunteita yksin, joten hän tarvitsee vanhemman tukea myös rauhoittumiseen. *Rentoutuksen aluksi, kun musiikki alkaa, lapsi alkaa itkeä vähän. Lapsi menee heti äidin luo, äiti lohduttaa ottaen syliin ja silittäen. Lapsi rauhoittuu nopeasti.* (Mäkelä 2003, 26–28.)

Lapsen minuus kehittyy lapsen ja vanhemman välisen vuorovaikutuksen kautta. Vauva oppii vanhemman tavasta katsoa häntä, puhua hänelle ja hoitaa häntä. Vauva oppii varhaisessa vuorovaikutuksessa, millainen hän on, millaisia muut ihmiset ovat, miten hän saa turvaa ja millainen ympärillä oleva maailma on. Varhainen vuorovaikutus luo pohjan sille, että kokeeko lapsi muut ihmiset ja maailman turvalliseksi vai turvattomaksi. Lapsi tarvitsee jo syntymästään asti kasvun ja kehityksen tueksi runsaasti kokemuksia siitä, että hänen on turvallista, mukavaa sekä hyödyllistä olla vuorovaikutuksessa. (Launonen 2009, 6–8.)

Toisena ikävuonna lapsi tekee suuren harppauksen kehityksessä vuorovaikutuksen näkökulmasta. Lapsen kehityksessä ovat suuressa roolissa puheen kehittyminen sekä uusien

taitojen oppiminen. Kehityksen myötä lapsen itsenäisyys lisääntyy, ja riippuvuus vanhempaan vähenee. Lapsi tutkii ympäristöä enemmän ja leikkii jo itsekseen. Kun mieli pahoittuu, tarvitsee vanhemman kuitenkin olla saatavilla. Kahden vuoden ikään mennessä lapsen tietoisuus omasta itsestään vahvistuu. Kun lapsi oppii puhumaan, siitä tulee hyvin tärkeä vuorovaikutuksen väline. Lapsi tarvitsee yhä edelleen vanhempaansa tukemaan häntä käyttämään tätä vuorovaikutuksen välinettä. *Vanhempi (2) juttelee lapselle vuorovaikutusporkkanaa tehtäessä koko ajan mitä tekee ja mistä pyykkipojat löytyvät. Juttelee ja selittää asioita, vastaa lapsen uteliaisuuteen.* Lapsi opettelee kahden vuoden ikäisenä yhdessä vanhemman kanssa yhdistämään tunteensa ja hänelle sanotut asiat toisiinsa. Lisäksi lapsi opettelee sosiaalisten tilanteiden sääntöjä, esimerkiksi miten odotetaan vuoroa. (Salo 2003, 64–70.)

4.2.2 Vanhempi vuorovaikuttajana

Mäkelä korostaa, että vastuu vuorovaikutuksesta on vanhemmalla. Aluksi vanhemman roolit hoivaajana ja turvan antajana vuorovaikutuksessa korostuvat. Hänen tehtävänsä on siirtää oman mielensä jäsentyneisyys lapsen jäsentymättömän eli vielä yhteyksiä asioiden välille rakentavan mielen käyttöön. Myös vauvatutkimuksen käsitys vanhemmasta tunteiden peilinä lapselle on Mäkelän mukaan yksi vanhemman tehtävistä. Vanhempi heijastaa lapselle tämän tunteen takaisin joko vahvistaen sitä tai rauhoittaen tunnetta lapsen tarpeesta riippuen. Lisäksi vanhemman tehtävä vuorovaikuttajana on asettua lapsen rinnalle sekä auttaa lasta säätelemään tunteitaan. Myös Salon (2003, 53) mukaan yksi vanhemman varhaisista tehtävistä on huolehtia lapsen vireystilasta ja opettaa tunteiden säätelyä. Vanhempi säätelee vuorovaikutuksessa, mitä tunteita ja tunteiden voimakkuuksia lapsi kokee hänen kanssaan. (Mäkelä 2003, 26–28.)

Vanhemmalta tarvitaan Mäkelän mukaan herkkyyttä tuntea lapsen synnynnäinen tunne maailma ja toimia sen mukaan vuorovaikuttajana. *Vanhempi (1) tarttuu lapsen loruvuorolla lapsen tekemiseen ja tunnetilaan. Lapsi oli sylissä, halasi tiukasti äitiä. Äiti valitsi tekemiseksi keinuttelun.* Lapsi voi olla nopeasti kiihtyvä, jolloin voimakas tunnekokemus kohoaa nopeasti stressaavaksi ja lopulta sietämättömän voimakkaaksi. Vanhemman tehtävänä on huomata, milloin tunne on vielä siedettävissä. Vanhemman tehtävänä on tuntea lapsen kanssa sekä tasoittaa tunteen voimakkuutta siedettävämmäksi. Silloin lapsen traumaattisen voimakas tunnekokemus muuttuu siedettäväksi ja yhdessä koetuksi. Lapsi voi

myös olla hitaasti kiihtyvä, jolloin tunne-elämä ja kokemus maailmasta voivat rakentua latteaksi. Silloin vanhemman tulee auttaa lasta vahvistamaan hänen tunneilmaisuaan sekä herättämään tunteiden kiihtymystä. Mäkelän mukaan vanhempi saa vuorovaikutussuhteessa lapsen kanssa kokemuksia sellaisesta elävyydestä, joka on harvinaista aikuisten välisessä vuorovaikutuksessa. (Mäkelä 2003, 28.)

Vanhemman tulee hoivaajan lisäksi ottaa rooli myös rajojen asettajana, kun lapsi on taa-peroiässä. Tässä ikävaiheessa myös vanhemman rooli kasvattajana voimistuu. Vanhemman tulee vastata lapsen kehityksellisiin haasteisiin, uteliaisuuteen ja haluun oppia uusia taitoja. Vanhemman tehtävänä on tukea lapsen kielellistä kehitystä, esimerkiksi puhumalla, loruilla tai lukemalla. Vanhempi on edelleen myös aina tarvittaessa hoivaajan roolissa. Vanhemmalla on lisäksi tärkeä merkitys lapsen itsetunnon kehittymiseen. Lapsi oppii vanhemmalta, millainen hän on, esimerkiksi onko hän hyvä, taitava ja arvokas vai jotain muuta. *Vanhempi 2 kannustaa ja kehuu lasta tempuradalla useaan otteeseen. Kehuu lasta keinuessa: ”Tosi hienosti otat itse vauhtia”*. Pienen lapsen muisti on melko kehittymätön, joten vanhemman tehtävä on myös kertoa lapselle edellisten päivien tapahtumista ja siten vahvistaa lapsen elämäntarinaa sekä tukea minuuden kehittymistä. Lapsi tarvitsee vanhempansa läpi elämän, vaikka vanhemman tehtävät hieman muuttuvat lapsen kasvaessa ja kehittyessä. (Salo 2003, 64–70.)

4.2.3 Päihteiden vaikutus lapsen ja vanhemman väliseen vuorovaikutukseen

Päihteiden käyttö voi vaikuttaa negatiivisesti lapsen ja vanhemman väliseen vuorovaikutus- sekä kiintymyssuhteeseen sekä sitä kautta myös laaja-alaisesti lapsen kasvuun ja kehitykseen kaikissa elämänvaiheissa. Varhaisessa kehityksen vaiheessa päihteiden käyttö on erityisen vahingollista lapsen persoonan kehitykselle, koska vauvan minuuden kehitys on riippuvainen vuorovaikutuksesta vanhemman kanssa. Itäpuiston (2017) mukaan vanhemman päihdekäyttö on useammin lapselle ongelma, kuin vanhempi haluaa uskoa. Lapsi usein kuulee, näkee ja aistii paljon enemmän, kuin vanhempi ehkä ymmärtää (Itäpuisto 2017). Lisäksi päihde- ja mielenterveysongelmat kulkevat usein käsi kädessä, joten vanhemman ongelmat voivat vaikuttaa lapsen vuorovaikutus- ja kiintymyssuhteeseen monillakin tavoilla. Myös Itäpuiston (2017) mukaan vanhemman päihteiden käyttö voi vaikuttaa lapsen elämään hyvin monella tavalla suoraan ja epäsuorasti. (Belt & Tamminen 2012.)

Jos perheessä käytetään päihteitä, lapsen näkökulmasta arki voi olla hyvin arvaamatonta. Päihdeongelmainen vanhempi saattaa päihteen vaikutuksen tai mielenterveyden horjumisen takia olla hyvin epäjohdonmukainen vuorovaikutuksessaan lapsen kanssa. Vanhempi saattaa olla toisinaan hyvin vetäytyvä ja ilmeeton, mutta toisinaan hyvin aktiivinen, iloinen tai jopa aggressiivinen lapsen silmissä. Tällaisen käytöksen vuoksi vanhempi on lapsen silmissä pelottava. Myös Itäpuiston (2017) mukaan lasta pelottaa vanhemman käytös, koska vanhempi saattaa käyttäytyä päihteiden vaikutuksen alaisena arvaamattomasti, epämiellyttävästi, ilkeästi, pelottavasti tai jopa väkivaltaisesti. Silloin kiintymyssuhde vanhemman ja lapsen välillä vaurioituu, koska lapsi ei osaa ennakoida vanhemman vuorovaikutuskäyttäytymistä, eikä siksi voi luottaa vanhemman viesteihin (Hughes 2011, 21–22). (Belt & Tamminen 2012.)

Lapsi kokee turvattomuutta, jos vanhempaan ei pysty täysin luottamaan ja vanhemman käytös on ristiriitaista. Lasta voi pelottaa vanhemman muuttunut käytös ja persoonallisuus, kun vanhempi käyttää päihteitä. Itäpuiston mukaan lapsen silmissä käytös voi olla pelottavaa, vaikka se ei olisi väkivaltaista. Lapsi voi kokea myös vihaa tai häpeää vanhempaa kohtaan. Myös lapsen perustarpeiden tyydyttäminen voi olla uhattuna vanhemman päihteiden käytön vuoksi. Esimerkiksi lapsi ei saa riittävästi ravintoa, koska rahat menevät päihteisiin tai vanhempi ei ole kykenevä tekemään ruokaa. Lapsella voi olla valtava stressi vanhemman päihteiden käytön vuoksi. Lisäksi Itäpuisto painottaa, että vanhemman päihteidenkäytöllä voi olla todella kauaskantoisia seurauksia lapselle, jopa aikuisikään asti sekä sukupolvien yli. Belt & Tamminen (2012) haluavat myös korostaa, että päihdeongelmaiset ovat vanhempinakin yksilöitä ja vuorovaikuttamisessa on paljon eroja. (Itäpuisto 2017.)

4.3 Vuorovaikutuksen vahvistaminen

Vuorovaikutus lapsen ja vanhemman välillä ei välttämättä ole itsestäänselvyys, eikä sen pidäkään olla. Lapsen ja vanhemman välinen vuorovaikutussuhde ei ole koskaan valmis, se kehittyy lapsen mukana ja vaatii työtä kehittyäkseen ja vahvistuakseen. Vuorovaikutusta lapsen ja vanhemman välillä voidaan vahvistaa erilaisten toiminnallisten menetelmien ja harjoitteiden avulla. Harjoitteet voivat olla tavanomaisia vauvan tai lapsen kanssa tehtäviä asioita, mutta niitä on tärkeä tehdä tietoisena siitä, mitä ne lapselle merkitsevät. Vuorovaikutuksen äärelle on hyvä vauvan tai lapsen kanssa pysähtyä. Lasta täytyy kuunnella ja katsoa, jotta vanhempana oppii mitä hän viestittää ja osaa vastata lapsen viestiin. Leikki voi toimia vanhemmalle linkkinä lapsen sisäiseen maailmaan (Airas & Brummer 2003, 163). (Salo & Tuomi 2008, 10–11, 26; Toivanen ym. 2014, 175–177)

Vuorovaikutusta vahvistavat toiminnot ja harjoitteet voivat olla erilaisia leikkejä, joilla voidaan vahvistaa vuorovaikutuksen eri osa-alueita. Niillä voidaan vahvistaa rauhoittumista, kosketusta ja hoivaa, kuten esimerkiksi sylileikeillä tai hieronnalla. Niiden avulla voidaan tukea myös aktiivisuuteen ja innostaa lasta, kuten esimerkiksi saippuakuplien kiinniotolla tai palloleikeillä. Vuorovaikutusta voidaan vahvistaa myös ryhmässä, jolloin ryhmänohjaaja on myös tukemassa lasta ja vanhempaa vuorovaikutuksessa. Ohjaaja voi tukea vuorovaikutusta kannustamalla tai sanoittamalla vuorovaikutuksessa havaitsemiin voimavaroja ja haasteita. Lisäksi ryhmässä vertaistuellalla on suuri merkitys, kun osallistujat näkevät erilaisia tapoja olla vuorovaikutuksessa. Myös vuorovaikutusterapialla voidaan hoitaa lapsen ja vanhemman vuorovaikutussuhteen ongelmia. Yksi tunnettu vuorovaikutusterapiamuoto on Theraplay (Jernberg & Booth 2003, 29). (Salo & Tuomi 2008, 10–11, 32, 36, 44–45; Toivanen ym. 2014, 175–177, 197–199.)

4.3.1 Theraplay-menetelmä

Theraplay-menetelmä on terapiamuoto, jolla hoidetaan lapsen ja hänen vanhempain tai huoltajien vuorovaikutussuhteen häiriöitä. Menetelmän taustalla on myös John Bowlbyn kiintymyssuhdeteoria. Theraplay on terapiamuotona lyhytkestoinen, ja sitä kuvaavat leikkisyys, hoivaava kosketus ja yhteyden rakentaminen. Terapiassa ovat asiakkaina sekä lapsi että lapsen vanhemmat tai huoltajat. Theraplay-menetelmän avulla lapsen ja van-

hemman tai huoltajan välille pyritään luomaan toimiva vuorovaikutussuhde, jota vanhemmat voivat jatkaa ja kehittää terapiassa saatujen valmiuksien avulla. Theraplay-menetelmää käytetään useimmiten yli puolitoista vuotiaiden, mutta alle 12-vuotiaiden lasten kanssa. Theraplay-menetelmää on myös sovellettu monin eri tavoin esimerkiksi eri ikäryhmien kanssa sekä ryhmätoiminnassa. (Jernberg & Booth 2003, 29, 55.)

Theraplay-terapialla hoidetaan monenlaisia käyttäytymisongelmia, joiden juuret löytyvät useimmiten lapsen varhaiskehityksestä. Terapialla voidaan hoitaa esimerkiksi lapsen sulkeutuneisuutta ja passiivisuutta, mutta lisäksi ylivilkkautta tai aggressiivisuutta. Terapian tavoitteena on auttaa lasta löytämään ikään sopivia, terveitä ja luovia käytösmalleja. Lisäksi terapian tavoitteena on kasvattaa lapsen itseluottamusta sekä rakentaa hyvä vuorovaikutussuhde lapsen ja vanhemman välille. Theraplay-terapia on suunnitelmallista, mutta se räätälöidään lapsen ja perheen erityistarpeisiin sopivaksi. Terapiaan sisältyvät arviointijakso, varsinainen hoitajakso sekä seurantavaihe. (Jernberg & Booth 2003, 29–31.)

Theraplay-terapia sisältää vuorovaikutuselementtejä, jotka kuuluvat luonnolliseen vauvan ja hänen vanhemman väliseen suhteeseen. Esimerkiksi vauvaa pidetään sylissä, vauvalle hyräillään, vauvaa syötetään ja vauvan kanssa leikitään. Vanhempien tehtävä on huolehtia vauvan kaikista tarpeista. Vanhemmat myös määrittelevät vauvan rajat sekä kannustavat ja rohkaisevat vauvaa koko ajan kehittymään. Vauvan mielestä ennustettavuus on turvallista, mutta hän pitää myös haasteista ja leikkisyydestä. Vauvan tulisi luottaa siihen, että häntä hoivataan ja hänen tarpeisiin vastataan. Terapiatuokiossa jäljitellään tämän kaltaista tervettä pienen lapsen ja vanhemman välistä vuorovaikutusta. Terapiassa pyritään tyydyttämään lapsen takautuvat tarpeet, eli palataan varhaislapsuuden niihin vaiheisiin, joissa lapsi on jäänyt vaille ja hänen tarpeisiinsa ei ole vastattu. (Jernberg & Booth 2003, 37–38, 60.)

4.3.2 Leikki

Leikki on lapselle luonnollinen tapa ilmaista itseään, jonka vuoksi vanhemman tehtäviin kuuluvat myös leikki ja leikkisyyden tukeminen. Leikkimällä lapsi tutustuu itseensä, omaan sisäiseen maailmaan sekä kehonsa toimintaan. Lapsi oppii myös leikin kautta hah-

mottamaan ympäristöään. Kallialan mukaan leikin kautta lapsi ilmaisee sisäistä elämänsä. Psykoanalyysin mukaan leikki syntyy ja kehittyy vauvan vuorovaikutuskokemuksista. Myös Kallialan mukaan leikki alkaa lapsen ja aikuisen varhaisena vuorovaikutuksena, missä vanhempi on aluksi aktiivisempi osapuoli. Vanhempi hymyilee lapselle, kutittelee, liikuttaa lasta ja laulaa lapselle. Lapsi oppii nopeasti odottamaan leikkihetkeä vanhemman kanssa. Lapsi oppii tunnistamaan nopeasti vanhemman kasvoilta, milloin leikitään ja milloin ollaan vakavana. (Airas & Brummer 2003, 163, 165–166; Kalliala 2003, 184, 189–190)

Lapselle kyky leikkiä on normaalin kasvun ja kehityksen kannalta välttämätöntä. Lapsi voi leikkiessä tarkastella ja jäsentää itseään, kokemuksiaan ja tunteitaan itsensä ulkopuolella leikin maailmassa. Leikin avulla lapsi hahmottaa, että toinen on toinen. Lapsi oppii ymmärtämään, että toisella on erilainen keho ja mieli kuin hänellä. Kalliala korostaa leikissä vapautta ja vapaaehtoisuutta. Kallialan mukaan leikin merkitys on leikki itse, siksi leikin tulee olla vapaaehtoista. Kun leikkiin ryhdytään leikkimisen vuoksi, lapsi oppii luonnollisesti monenlaisia tietoja ja taitoja. Leikki myös kehittää lapsen leikkikykyä, mikä on tärkeää lapsen kehityksen kannalta. Lapsi kokee leikkiessään uusia ihmeellisiä ja pelottavaltakin tuntuvia asioita, joten niitä voi olla aluksi turvallisempaa tarkastella leikin kautta. Leikissä esimerkiksi nukke tai nalle voi toimia ja tuntea lapsen sijaan. *Vuorovaikutusporkkanan aikana lapsi (2) halusi tehdä myös muuta ja antoi äidille nallen. Lapsi sanoi äidille ”Nalle tekee kuperkeikan” ja äiti teki nallella kuperkeikan. Äiti myös kysyi lapselta, haluaisiko tämä tehdä itse kuperkeikan.* (Airas & Brummer 2003, 163, 165–166, 182; Kalliala 2003, 185, 187–188.)

Vaikka leikin toiminta on osa mielikuvitusta, vuorovaikutus ja tunteet leikin sisällä ovat totta. Lapsi tutkii leikin lomassa erityisesti ihmisten välisiä suhteita. Lapsen kyky leikkiin syntyy ja kehittyy vain riittävän hyvässä ja vastavuoroisessa ihmissuhteessa, joten vanhemmalla on suuri merkitys leikin kehityksessä. Lapsen ja vanhemman välisen vuorovaikutuksen laatu näkyy lapsen leikissä. Aikuisen läsnäolo luo turvaa leikkihetkeen. Aikuisen voi tukea ja kannustaa tarvittaessa, mutta antaa lapselle tilaa omaehtoiseen leikkiin. Myös Kallialan (2003, 191) mukaan lapsen ja aikuisen välinen vuorovaikutus on välttämätöntä leikin kehittymisen kannalta. (Airas & Brummer 2003, 175, 182; Helenius & Vähänen 2004, 35–36, 43.)

Pienten eli alle 2-vuotiaiden lasten leikit ovat harjoitus- ja liikkumisleikkejä. Lapsi hahmottaa varhaisessa kehitysvaiheessa maailmaa pääosin oman kehonsa ja liikkeidensä kautta, minkä vuoksi lapsi tutkii ympäristöä oman kehonsa kautta. Lapsi leikkii esimerkiksi laittamalla leluja suuhunsa. Pieni lapsi on utelias ja tutkii kovasti ympäristöä leikin avulla. Lapsi leikkii ja kokeilee pudottaa kaiken mahdolliseen, sitten hän katsoo mitä tapahtuu. Sitten lapsi kiinnostuu tyhjentämis- ja täyttämisleikeistä. Lapsi tyhjentää keittiön kaapit ja harjoittelee laittamaan tavaroita kaappeihin. Pienen lapsen leikeissä tyypillistä ovat toistuvuus, liike ja harjoitus. Pienet lapset leikkivät yksin tai rinnakkain, mutta eivät vielä vuorovaikutuksessa ikätovereiden kanssa. Mielikuvitus- ja symbolileikit alkavat kiinnostaa lasta 2-vuotiaana. Leikkejä voivat olla erilaiset roolileikit, ja leikissä myös esimerkiksi nalle voi olla surullinen. Leikki saa uusia ulottuvuuksia, kun lapsi oppii puhumaan ja ilmaisee havaintojaan. Lisäksi lapsi alkaa ymmärtää leikkiessään, että leikki ei ole totta. (Airas & Brummer 2003, 168–170.)

Toisinaan vanhemmat saattavat kokea, että he eivät osaa leikkiä lapsen kanssa tai osoittaa kiinnostusta lastaan kohtaan. Tämä on tullut esille myös Päiväperhon asiakkailta, ja vaikuttanut ryhmän suunnitteluun. Leikkiä voidaan käyttää myös työvälineenä perheiden kanssa, joilla on vuorovaikutukseen liittyviä haasteita. Leikkihetkessä on mukana työntekijä, joka suunnittelee leikkihetken perheen yksilöllisiin tarpeisiin sopivaksi. Leikistä voidaan käyttää myös nimitystä vuorovaikutusleikki, kun sen tehtävänä on vahvistaa lapsen ja vanhemman välistä vuorovaikutusta. Vuorovaikutusleikissä tuetaan ja autetaan vanhempaa erilaisissa konkreettisissa vuorovaikutusta tukevista toiminnoista, esimerkiksi lapsen ilahduttaminen, lapsen koskettaminen ja lapsen hoivaaminen. Vuorovaikutusleikin tavoitteina ovat vastavuoroisuus ja yhteyden luominen lapsen ja vanhemman välille. Lisäksi tavoitteena on saada lapsi kiinnostumaan vanhemmasta ja ilahtumaan vuorovaikutuksesta sekä antaa vanhemmalle onnistumisen kokemuksia vuorovaikutuksesta lapsen kanssa. (Toivanen ym. 2014, 175–176.)

Theraplay-menetelmän mukaan leikin merkitys lapselle on hyvin suuri. Leikki kuuluu oleellisena osana jo lapsen varhaiseen kehitykseen. Vanhemman tehtävänä on menetelmän mukaan houkutella pieni lapsi leikin kautta vuorovaikutukseen kanssaan ja luoda yhteyttä vauvaan. Varhaisimpia vuorovaikutusleikkejä ovat esimerkiksi kurkistusleikit. Leikki on hyvin fyysinen ja konkreettinen kokemus lapselle. Leikki vuorovaikutuselementtinä viestittää lapselle esimerkiksi, että ”minä pidän sinusta”, ”haluan olla kanssasi”

sekä ”meillä on yhdessä hauskaa”. Leikki vahvistaa vanhemman ja lapsen välistä kiintymys- ja vuorovaikutussuhdetta. Lisäksi leikki vahvistaa pienen lapsen käsitystä omasta itsestään sekä ympäröivästä maailmasta. (Jernberg & Booth 2003, 56.)

4.3.3 Ryhmätoiminta

Ryhmässä toimiminen on ihmisille luonnollista toimintaa. Jokainen yksilö kokee luontaista tarvetta tavata muita sekä kokea yhteyttä heihin. Ihminen myös saa ryhmätoiminnasta enemmän irti, kuin omasta sisäisestä maailmastaan, sillä ryhmän sisällä vallitseva maailma on rikkaampi ja värikkäämpi. Jokaisella ryhmällä on oma perustehtävänsä, joka määrääytyy ryhmän toiminnan mukaan. Ryhmää perustettaessa ohjaajan tulee miettiä heti ensimmäisenä, miksi ryhmä perustetaan ja mitkä ovat sen tavoitteet. (Kaukkila & Lehtonen 2007, 11–16; Kalliola, Kurki, Salmi & Tamminen-Vesterbacka 2010, 108.)

Ryhmän ohjaaminen on kokonaisvaltainen prosessi, jossa yhdistyvät ihmisten kohtaaminen, vuorovaikutus, läsnäolo, kuuntelu ja keskustelu. Ohjaaminen ei siis ole pelkkää yksittäisten tilanteiden suunnittelua ja sen läpivietämistä. Kasvatuksellisuus on keskeinen osa ohjaamista etenkin lasten ja nuorten parissa. Ohjaajan ammattitaitoon kuuluu myös ohjaaminen tilanteiden ja tarpeiden mukaan. Toisinaan ohjaajan tulee olla aktiivinen tekijä ryhmässä, kun taas joskus ohjaajan tehtävä on mahdollistaa toiminta muille ja ottaa itse pienempää roolia. (Kalliola ym. 2010, 7–10.)

Ryhmiä on olemassa erilaisia, ja niitä voidaan nimetä joko rakenteen tai toiminnan tarkoituksen mukaan. Rakenteen mukaan nimettyjä ryhmiä ovat esimerkiksi pienryhmä, avoin ryhmä ja suljettu ryhmä. Pienryhmissä osallistujia on yleensä alle kymmenen. Avoimessa ryhmässä ei ole selkeää alkua ja loppua, ja ryhmään voi tulla mukaan milloin vain. Avoimen ryhmän toiminta jatkuu, vaikka osallistujat vaihtuisivatkin. Suljetussa ryhmässä on määritelty tarkkaan osallistujat, eikä uusia jäseniä oteta. Toiminnan tarkoituksen mukaan nimettyjä ryhmiä ovat esimerkiksi harraste-, keskustelu-, vertais- ja sururyhmät. (Kaukkila & Lehtonen 2007, 17–18.)

Toiminnallisessa ryhmässä toiminta kohdistuu konkreettiseen tekemiseen. Ryhmässä käydään läpi myös yhdessä koettuja kokemuksia. Toiminnallisen ryhmän tavoitteena voi olla esimerkiksi vuorovaikutus- tai elämäntaitojen vahvistaminen. Erilaisissa ryhmissä

niiden tarkoitukset voivat usein myös yhdistyä. Esimerkiksi pienten lasten ja heidän vanhempien leikkikerho toimii samalla sekä toiminnallisena- että vertaisryhmänä. (Kaukkila & Lehtonen 2007, 18.)

Kaikilla ryhmillä on tietynlainen elinkaari, ja jokainen ryhmä käy läpi tietyt kehitysvaiheet. Näitä kehitysvaiheita voidaan nimetä ja kuvailla monin eri tavoin, mutta pääsääntöisesti ne kaikki noudattavat samaa kaavaa. Jokaisella ryhmällä on aloitusvaihe, jolloin ryhmä muodostuu. Ryhmäläiset tutustuvat toisiinsa ja ryhmän ohjaajaan, selvittävät ryhmän perustehtävää sekä muodostavat ryhmälle omat toimintatavat. Jokainen ryhmän jäsen myös hakee omaa paikkaansa ja rooliaan ryhmässä. Toiminta ryhmässä on vielä varovaista, mutta sen sisäinen luottamus alkaa rakentua hiljalleen. Kaukkilan ja Lehtosen mukaan aloitusvaiheen jälkeen tulevat kuhertelu- ja kiehumisvaiheet. Kuherteluvaiheessa ryhmäläiset ovat päässeet varovaisuudestaan ja ovat rennompia. Ryhmässä ollaan kiinnostuneita muista ja asioista ollaan usein yksimielisiä. (Kaukkila & Lehtonen 2007, 24–25; Kalliola ym. 2010, 108–109.)

Kiehumisen vaiheessa ryhmässä vallinnut kuherruskuukausi päättyy, ja mielipiteet alkavat eriytyä. Tuolloin ryhmässä syntyy usein ristiriitoja ja konflikteja eri jäsenten välille. Kiehumisen vaihe on tärkeä vaihe ryhmän elinkaarta, ja erilaiset konfliktit kannattaa selvittää kunnolla. Kun ryhmän kiehumisvaihe on päättynyt, alkaa vaihe, jolloin yhteistyö on sujuvaa, erilaisia mielipiteitä uskalletaan esittää ja ryhmän jäsenten välillä vallitsee yhteisymmärrys ja kunnioitus. Tällöin ryhmän energia suuntautuu olennaiseen, eli tavoitteiden saavuttamiseen. Jokaisessa ryhmässä tulee myös ryhmän päättämisen hetki, jolloin toiminta loppuu. Ryhmän päättymisen voi aiheuttaa ryhmän jäsenissä suuriakin tunteita. (Kaukkila & Lehtonen 2007, 25–26; Kalliola ym. 2010, 108–110.)

5 JOHTOPÄÄTÖKSET

Opinnäytetyömme aineisto koostuu kahden lapsi-vanhempiparin ryhmästä saaduista havainnoista, vuorovaikutusympyröistä sekä kyselylomakkeista. Aineistomme koko määräytyi sen mukaan, kuinka monta osallistujaa saimme mukaan suljettuun ryhmäämme. Tutkimus on toteutettu saatu aineisto edellä, sillä emme lopulta pystyneet vaikuttamaan osallistujien määrään. Ryhmän ollessa pieni pystyimme havainnoimaan osallistuneita pareja syvällisemmin. Analysoimme aineiston ryhmittelemällä sen kolmella eri tavalla. Johtopäätöksiä teimme ryhmittelyissä esille nousseista asioista.

5.1 Aineiston analysointi

Analysoimme aineistoa ryhmittelemällä sitä sekä tutkimuskysymysten kautta että ilman. Tällä pyrimme selvittämään, nousiko aineistosta esille jotain merkittäviä teemoja tutkimuskysymysten ulkopuolelta. Havaintoja teimme yhteensä 387. Parista 1 teimme 203 havaintoa. Ryhmäkertojen keskiarvo oli 51 havaintoa per kerta. Parista 2 teimme 184 havaintoa. Heidän ryhmäkertojen keskiarvo oli 46 havaintoa per kerta.

Teimme aineistosta kolme erilaista ryhmittelyä. Ryhmittelyssä 1 jaottelimme tekemämme havainnot vuorovaikutuksen voimavarojen ja haasteiden mukaan. Ryhmittelyssä 2 lähdimme purkamaan saamiamme havaintoja sieltä esille nousevien isompien teemojen mukaan. Kolmannessa ryhmittelytavassa ryhmittelimme aineistoamme tutkimuskysymystemme mukaan. Tässä ryhmittelytavassa etsimme vastauksia tutkimuskysymyksiimme niin havaintojemme, kyselylomakkeen kuin vuorovaikutusympyröiden avulla.

5.2 Vuorovaikutuksen voimavarat ja haasteet

Teimme havainnon, että vuorovaikutuksen voimavaroja oli huomattavasti enemmän, kuin haasteita. Parin 1 kohdalla teimme 121 havaintoa vuorovaikutuksen voimavaroista ja 29 havaintoa vuorovaikutuksen haasteista. Parin 2 kohdalla teimme vuorovaikutuksen voimavaroista 124 havaintoa ja vuorovaikutuksen haasteista 7 havaintoa.

Parin 1 voimavarojen havainnoista nousi esille kolme isompaa teemaa, joita ovat läheisyys (23 havaintoa), tunteiden näyttäminen ja sanoittaminen (17 havaintoa) sekä kannustaminen ja kehuminen (15 havaintoa). Havaintoja näistä teemoista tehtiin jokaisella ryhmäkerralla, joilla pari oli mukana. Vuorovaikutuksen haasteista nousi esille parin 1 kohdalla yksi teema, joka oli rauhoittuminen (9 havaintoa). Rauhoittumisen haasteista teimme havaintoja kolmella ryhmäkerralla neljästä. Huomion arvoista on, että neljännellä ryhmäkerralla rentoutusta ei pidetty.

Läheisyys näyttäytyi parin 1 vuorovaikutuksessa selkeimmin sylissä olemisella. 18 havainnossa 23:sta oli mainittuna sylissä oleminen. *Vanhempi ottaa lapsen syliin ja halaa, kun lapsi tulee luo. // Loruttelussa lapsi istuu äidin sylissä koko ajan.* Parin välinen läheisyys näyttäytyi myös halaamisena, silittämisenä sekä lähekkäin olemisena. *Äiti sivelee kankaalla hellästi lapsen poskea. // Vanhempi silittää lasta tanssissa.*

Tunteiden näyttäminen ja sanoittaminen näyttäytyivät parin 1 vuorovaikutuksessa selkeimmin hymyilyinä ja lapsen innostukseen vastaamisena. *Vanhempi vastaa lapsen nauruun ja innokkuuteen. // Äiti vastasi lapsen innostukseen, kun lapsi toi äidille palloa. // Riemuitsevat yhdessä saippuakuplista.* Havainnoimme myös, että vanhempi 1 tarttui lapsen tunnetiloihin ja sanoitti lapselle tämän tunteita. *Äiti sanoittanut lapsen tunteen loruhetkessä: "Rupesko sua ujostuttaa?" // Vanhempi tarttuu lapsen loruvuorolla lapsen tekemiseen ja tunnetilaan. Lapsi oli sylissä ja halasi tiukasti äitiä. Äiti valitsi tekemiseksi keinuttelun.* Tunteiden näyttäminen ja sanoittaminen näyttäytyivät myös vanhemman lohduttaessa lasta. *Lapsi itkiessään menee heti äidin luo. Äiti lohduttaa ottaen lapsen syliin ja silittäen.*

Kannustaminen ja kehuminen näyttäytyivät parin 1 vuorovaikutuksessa toimintaan kannustamisena ja lapsen onnistumisen kehumisena. *Vanhempi kehui lasta joka kerta, kun lapsi heitteli palloa korkealle ilmaan. Vanhempi kannusti lasta heittämään palloa myös hänelle, mikä välillä toteutui. Vanhempi ja ohjaaja kehuivat lasta. // Äiti kannustaa lasta toimintaan ja koittaa saada lapsen mukaan. // Vanhempi kehuu lapsen omaehtoista tanssia.*

Parin 1 haasteet rauhoittumisessa näyttäytyivät rentoutushetkissä. Yhdeksästä havainnosta seitsemän tehtiin näissä hetkissä, ja kaksi havaintoa tehtiin aloituksissa. *Lapsi lähtee leikkimään pallon kanssa ympäri tilaa rentoutuksen aikana. // Vanhempi kertoo, että*

heille rauhoittuminen on vaikeaa. // Lapsi rauhoittuu äidin sylissä vain lyhyen hetken ajan (alle 1 min.). // Aloituksessa lapsi ei rauhoittunut vanhemman sylissä.

Parin 2 voimavarojen havainnoista nousi esille kolme isompaa teemaa sekä yksi pienempi merkittävä teema. Teemoja olivat keskusteluyhteys (38 havaintoa), hymyily (15 havaintoa), kannustaminen ja kehuminen (19 havaintoa) sekä vuorovaikutuksen ja vanhemmuuden reflektointi (2 havaintoa). Keskusteluyhteydestä, hymyilystä sekä kannustamisesta ja kehumisesta teimme havaintoja jokaisella ryhmäkerralla. Vuorovaikutuksen ja vanhemmuuden reflektoinnista teimme havaintoja kahdella ryhmäkerralla neljästä. Vuorovaikutuksen haasteista teemaksi nousi asioiden päättäminen ja lapsen vastuuttaminen (2 havaintoa). Tästä teimme havaintoja kahdella ryhmäkerralla neljästä.

Parin 2 keskusteluyhteys näyttäytyi vastavuoroisena jutteluna, asioiden selittämisenä lapsentasaolisesti sekä lapsen uteliaisuuteen vastaamisena. *Vanhempi kehoittaa lasta tulemaan luokseen aloituksessa: "Tule (lapsen nimi) tänne, kerho alkaa nyt." // Vastaa lapsen jutteluun. Lapsen osoittaessa tai sanoessa jotain, vanhempi kertoo asiasta lapselle pitkästi. // Juttelee lapselle vuorovaikutusporkkanaa tehtäessä koko ajan mitä tekee ja mistä pyykipojat löytyvät. Juttelee ja selittää asioita, vastaa lapsen uteliaisuuteen. Kyselee lapselta, jos ei ymmärrä mitä tämä tarkoittaa. Juttelee lapsen kanssa paljon.*

Yhtenä vuorovaikutuksen voimavarana parilla 2 näyttäytyi selkeästi hymyily. Tähän kuuluivat myös yhteinen nauru ja riemu yhdessä tehtävistä asioista. *Äiti ja lapsi hymyilivät yhdessä useasti. // Hauskanpidon ja riemun tunteet välittyvät vahvasti. // Nauravat lapsen kanssa yhdessä.*

Kannustaminen ja kehuminen näyttäytyivät myös parin 2 vuorovaikutuksessa toimintaan kannustamisena ja lapsen onnistumisen kehumisena. *Äiti kehuu lasta keinuessa: "Tosi hienosti otat itse vauhtia". // Kehuu lasta, kun lapsi sanoo liukumäessä, että on toisen lapsen vuoro. // Taputtaa lapselle, kun tavarat löytyvät. Äiti sanoo lapselle: "Olet todella taitava etsimään". // Vanhempi kannustaa lasta tanssiin ja kehuu tämän innostuessa tanssista.*

Vuorovaikutuksen ja vanhemmuuden reflektoinnista teimme parin 2 kohdalla kaksi havaintoa. Havaintoja oli muihin havaintoihin verrattuna vähän, mutta pidimme tätä tär-

keänä voimavarana parin 2 kohdalla. *Välipalohetkellä vanhempi 2 kysyi meidän opin-
näytetyön tarkemmasta aiheesta ja nimestä. Vanhempi kysyi, millaista teorian tietoa opin-
näytteeseen tulee. Kerroimme vuorovaikutuksesta, kiintymyssuhteesta ja niiden vahvis-
tamisesta meidän teoreettisina lähtökohtina. Vanhempi alkoi kertoa omasta taustastaan
ja vauva-ajasta lapsensa kanssa. Hän kertoi omasta pohdiskelustaan liittyen kiintymys-
suhteeseen ja oli miettinyt, ettei halua liikaa lukea teorian tietoa, vaan enemmän toimii
vaistojen ja tunteen mukaan. Päiväkodin aloittaminen oli ollut pohdinnan alla, mutta
hän oli nyt lukenut kiintymyssuhteesta liittyen päivähoidon, ja oli lukenut, että päivä-
hoito ei välttämättä ole alle 3-vuotiaalle hyvä asia. Hän pohti päivähoidon hyviä ja
huonoja puolia. Hän koki hyvänä, että oli vasta nyt lukenut enemmän teorian tietoa kiin-
tymyssuhteesta. Vanhempi ei jättänyt lastaan tilanteessa huomiotta, vaan keskittyi hä-
nen syömiseen samalla. Keskustelun aikana vanhempi puhui myös lapsensa näkökul-
masta ja miten asiat ovat saattaneet vaikuttaa häneen.*

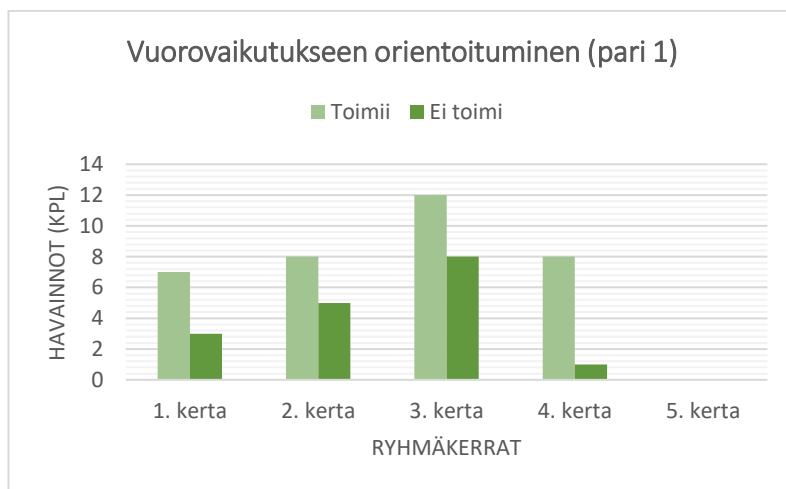
Parin 2 vuorovaikutuksen haasteena havaitsimme asioiden päättämisen. Tämä näyttäytyi
heillä erityisesti alkuloron tekemisen valinnassa. Havaintojemme mukaan vanhempi olisi
halunnut lapsen päättävän alkuloron tekemisen, mutta tämä oli lapselle vielä haastavaa.
*Äidin kysyessä lapselta tekemistä, lähtee lapsi äidin sylistä lattialle. Lapsi kulkee vähän
tilassa. Äiti kyselee pitkän aikaa lapselta, minkä tekemisen tämä haluaisi toteuttaa. Lapsi
alkaa hyppiä itsekseen, äiti ei tartu tähän, vaan kyselee lapselta tekemistä. Äiti yrittää
saada lapsen naksuttelemaan, kun lapsi tehnyt niin kotona. Sen jälkeen äiti kyselee lap-
selta useasti, että taputetaanko.*

5.3 Ryhmän aikana vuorovaikutuksesta esille nousseet teemat

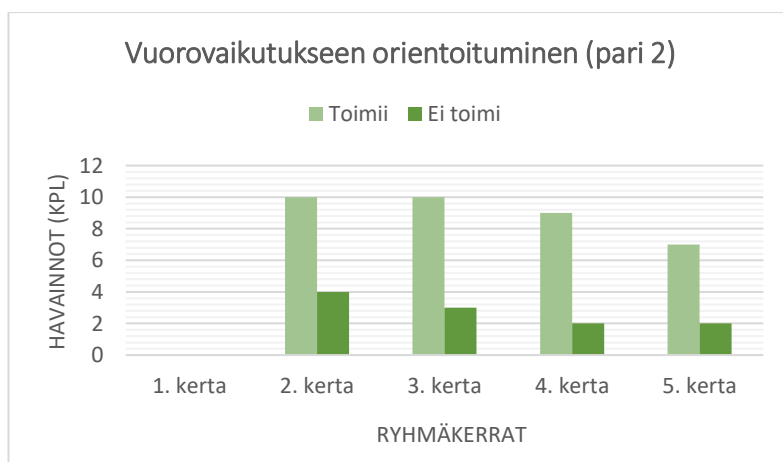
Ryhmittelimme havaintomme vuorovaikutukseen orientoitumiseen, yhteistyön tekemi-
seen, kontaktin ottamiseen sekä tunteiden näyttämiseen ja niihin vastaamiseen. Teimme
teemoista kuviot, joiden avulla havainnollistamme teeman toimivuutta eri ryhmäker-
roilla. Pari 1 oli poissa ryhmäkerralla 5, ja pari 2 oli poissa ensimmäisellä ryhmäkerralla.

Kuviot 2 ja 3 kuvaavat lapsi-vanhempiparien vuorovaikutukseen orientoitumisen toimi-
vuutta, mikä näyttäytyi havainnoissamme esimerkiksi sekä vanhemman että lapsen osal-
listumisena, keskittymisenä ja kiinnostuksena toimintaa ja vuorovaikutusta kohtaan.

Lapsi lähtee pois sohvilta muualle tilaan. // Vanhempi loruttelee mukana. Vuorovaikutukseen orientoitumisessa oli jonkin verran vaihtelua ryhmäkerrasta riippuen. Parin 1 (kuvio 2) kohdalla vaihtelua oli hiukan enemmän kuin parin 2 (kuvio 3) kohdalla. Parin 1 kohdalla eniten toimivia havaintoja oli ryhmäkerralla 3, jolloin havaintoja oli kaksitoista, mutta silloin myös ei toimivia havaintoja oli eniten. Parilla 2 eniten toimivia havaintoja oli ryhmäkerralla 2, jolloin havaintoja oli kymmenen. Myös parilla 2 ei toimivia havaintoja oli eniten kerralla 2. Vähiten toimivia havaintoja Parilla 1 oli ensimmäisellä kerralla, kun taas parilla 2 niitä oli viimeisellä kerralla. Suurin ero toimivien ja ei toimivien havaintojen välillä oli molemmilla pareilla ryhmäkerralla 4. Parilla 2 ero oli yhtä suuri ryhmäkerralla 3. Molemmista pareista oli tehty joka kerta enemmän toimivia havaintoja kuin ei toimivia.

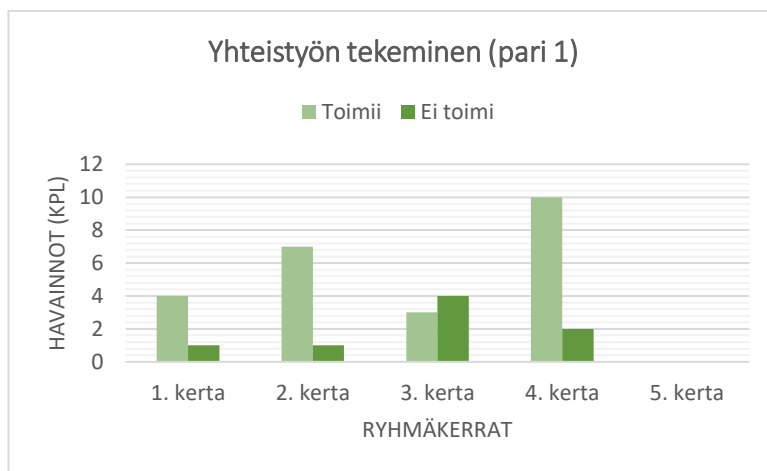

Kuvio 2: Havainnot parin 1 vuorovaikutukseen orientoitumisesta.

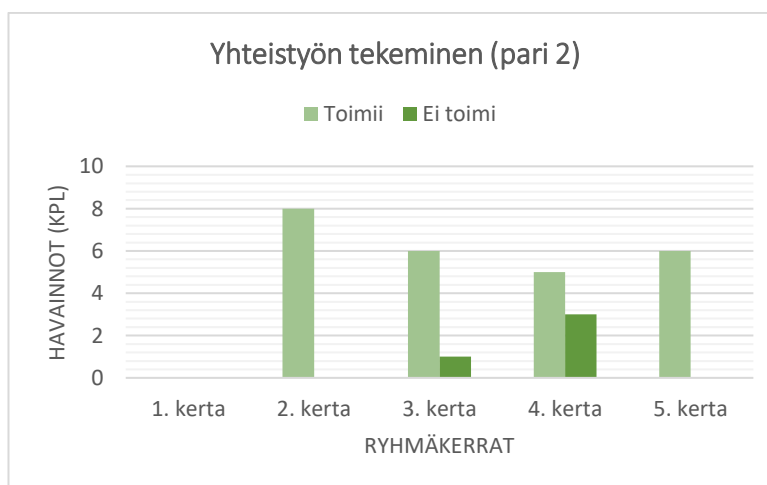

Kuvio 3: Havainnot parin 2 vuorovaikutukseen orientoitumisesta.

Kuviot 4 ja 5 kuvaavat lapsi-vanhempiparien yhteistyön tekemisen toimivuutta tekemiemme havaintojen pohjalta. Yhteistyön tekeminen näyttäytyi havainnoissamme esimerkiksi vanhemman auttaessa lasta toiminnassa ja yhdessä osallistumisena. *Tanssin alussa lapsi äidin sylissä, tekivät yhdessä liikkeitä. // Temppuradalla äiti auttaa lasta eri pisteillä.* Parista 1 (kuvio 4) oli tehty eniten toimivia havaintoja kerralla 4, jolloin havaintoja oli tehty kymmenen. Parin 1 kohdalla myös suurin ero toimivien ja ei toimivien havaintojen välillä oli kerralla 4. Parin 2 (kuvio 5) kohdalla puolestaan eniten toimivia havaintoja oli tehty toisella ryhmäkerralla, jolloin havaintoja oli tehty kahdeksan. Parilla 2 suurin ero toimivien ja ei toimivien havaintojen välillä oli myös toisella ryhmäkerralla. Parin 1 kohdalla eniten ei toimivia havaintoja ja vähiten toimivia havaintoja oli tehty kerralla 3. Parin 2 kohdalla puolestaan näin oli tehty kerralla 4.

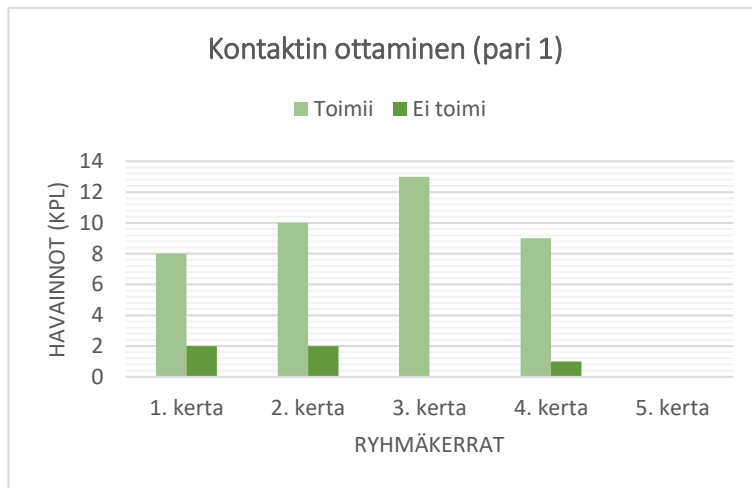

Kuvio 4: Havainnot parin 1 yhteistyön tekemisestä.

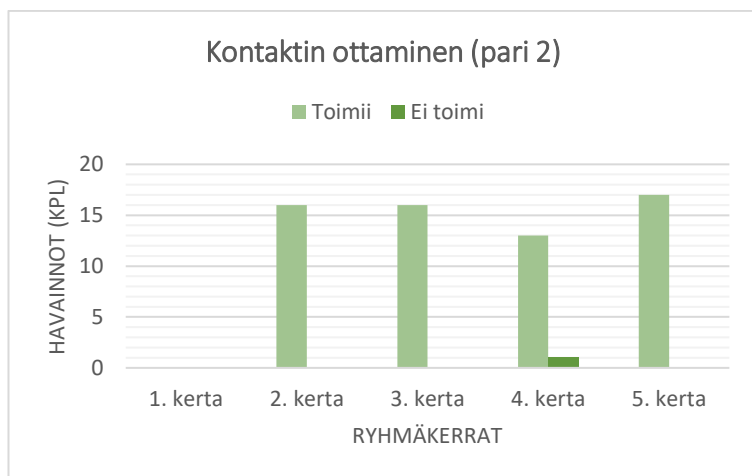

Kuvio 5: Havainnot parin 2 yhteistyön tekemisestä.

Kuviot 6 ja 7 kuvaavat havaintoja, kuinka paljon lapsi-vanhempiparit ovat ottaneet kontaktia toisiinsa. Kontakti oli tekemissämme havainnoissa esimerkiksi juttelua ja koskettamista. *Rentoutuessa vanhempi silittää hellästi lasta sudilla. // Äiti yrittää saada lasta katsomaan itseään, lapsi ei kiinnitä huomiota äitiin.* Molempien parien kohdalla toimivia havaintoja oli selkeästi enemmän kaikilla kerroilla, kuin ei toimivia havaintoja. Parin 1 (Kuvio 6) kohdalla eniten toimivia havaintoja oli ryhmäkerralla 3, jolloin havaintoja oli 13. Myös toimivien ja ei toimivien välinen ero oli suurin parin 1 kohdalla kerralla 3, sillä ei toimivia havaintoja ei ollut ollenkaan. Parilla 2 (Kuvio 7) eniten toimivia havaintoja oli tehty ryhmäkerralla 5, jolloin niitä oli 17. Tällä kerralla myös parilla 2 toimivien ja ei toimivien havaintojen välinen ero oli kaikkein suurin, sillä kerralla 5 ei toimivia havaintoja ei ollut tehty lainkaan.

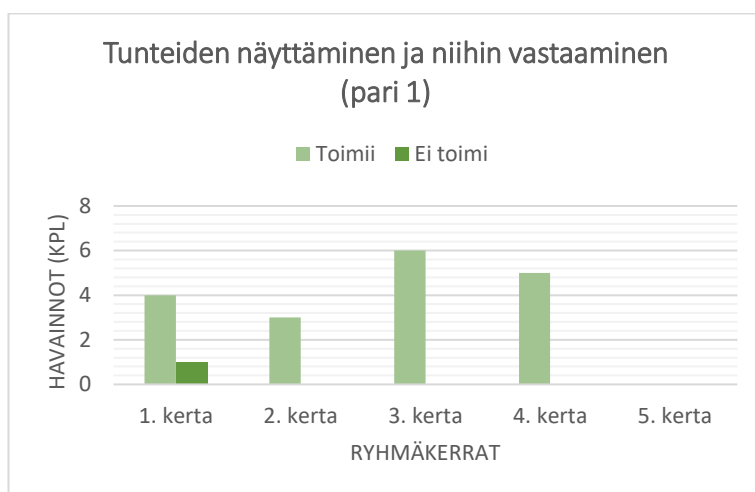

Kuvio 6: Havainnot parin 1 kontaktin ottamisesta.

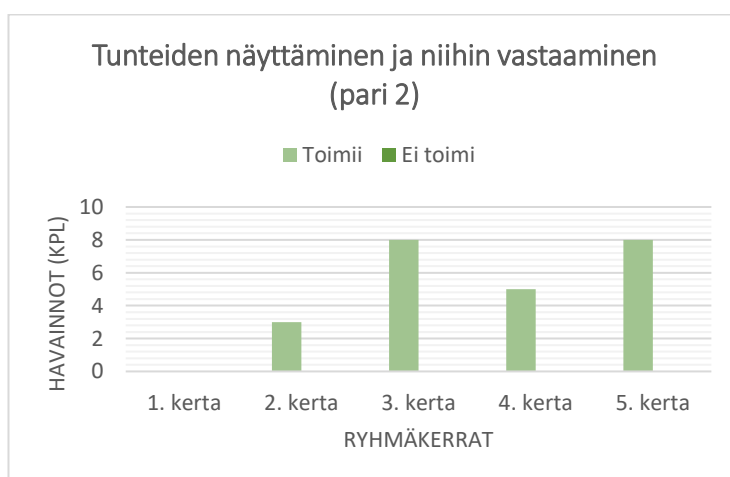

Kuvio 7: Havainnot parin 2 kontaktin ottamisesta.

Kuviot 8 ja 9 kuvaavat parien tunteiden näyttämisen ja niihin vastaamisen toimivuutta. Tunteiden näyttäminen ja niihin vastaaminen olivat havainnoissamme esimerkiksi lohduttamista, yhdessä iloitemista ja vastaamista lapsen hymyyn. *Äiti hymyilee lapselle ja yhdessä lapsen kanssa satuseikkailussa. // Vanhempi lohduttaa lasta sylissä pitäen ja hellästi silittäen.* Molempien parien kohdalla tehtiin huomattavasti enemmän toimivia havaintoja. Parin 1 (Kuvio 8) kohdalla ei toimivia havaintoja tehtiin yksi, ja parin 2 (Kuvio 9) kohdalla ei yhtään. Parista 1 tehtiin eniten toimivia havaintoja kerralla 3, jolloin havaintoja tehtiin kuusi. Parin 2 kohdalla tehtiin eniten toimivia havaintoja kerroilla 3 ja 5. Molemmilla kerroilla parista tehtiin kahdeksan havaintoa

Kuvio 8: Havainnot pari 1:n tunteiden näyttämisestä ja niihin vastaamisesta.

Kuvio 9: Havainnot pari 2:n tunteiden näyttämisestä ja niihin vastaamisesta.

Vuorovaikutukseen orientoituminen onnistui molemmilla pareilla parhaiten neljännellä ryhmäkerralla. Pohdimme neljännellä kerralla olleiden saippuakuplien puhaltamisen sekä tempuradan olleen hyviä toimintoja tukemaan vuorovaikutukseen orientoitumista.

Temppurata oli vauhdikas, eikä vaatinut lapsilta paikallaan pysymistä. Uskomme tämän toimineen näiden tekijöiden vuoksi. Toisen parin kohdalla vuorovaikutukseen orientoituminen toimi yhtä hyvin myös kolmannella ryhmäkerralla, jolloin päätoimintona oli tanssia. Yhteistyön tekeminen onnistui parhaiten toisen parin kohdalla kerralla neljä, ja toisella parilla kerralla kaksi. Temppurata vahvisti mielestämme toisen yhteistyötä, koska toiminta oli vauhdikasta ja fyysistä, mikä sopi vauhdikkaalle lapselle. Parin 2 kohdalla toimi parhaiten toisen kerran taikataikinalla leipominen, joka oli huomattavasti rauhallisempaa tekemistä. Lisäksi näillä kerroilla yhteistyötä vahvistivat saippuakuplien puhaltaminen, tanssi ja lentokoneleikki.

Kontaktin ottaminen oli toimivinta toisella parilla kolmannella kerralla, ja toisella parilla viidennellä kerralla. Tämän johdosta pohdimme tanssin ja satuseikkailun vahvistavan parhaiten parien kontaktia ja yhteyttä. Tanssi toimintana vahvisti mielestämme parin läheisyyttä ja lähellä oloa. Satuseikkailu korosti havaintojemme mukaan juttelua parin välillä, minkä vuoksi kontakti oli erityisen toimivaa. Näillä kerroilla kontaktia vahvistivat myös lapsen ääriviivojen piirtäminen ja pyykkipoikaleikki. Molempien parien kohdalla tunteiden näyttäminen ja niihin vastaaminen toimi parhaiten kolmannella kerralla. Lisäksi toisen parin kohdalla tämä teema toimi yhtä hyvin viidennellä kerralla. Tunteiden näyttämistä ja niihin vastaamista vahvistivat parhaiten tanssi ja satuseikkailu. Tanssikerralla uskomme läheisyyden vaikuttaneen myös vahvistavasti tunteiden näyttämiseen ja niihin vastaamiseen.

5.4 Lapsen ja vanhemman välisen vuorovaikutuksen vahvistaminen toiminnallisessa ryhmässä

Lapsen ja vanhemman välisen vuorovaikutuksen vahvistumista toiminnallisessa ryhmässä arvioimme ensisijaisesti tekemiemme havaintojen pohjalta. Analysoimme havaintojamme ryhmäkertojen eri toiminnoista ja niiden toimivuudesta vuorovaikutuksen vahvistajina.

Alkutorun tarkoituksena oli orientoida lapsi-vanhempiparit ryhmän alkuun sekä toimia osana vuorovaikutuksen vahvistumista. Tämä näkyi havainnoissamme lähellä ja sylissä olona, katseina sekä kosketuksena. *Loruttelun aikana katsovat välillä toisiaan. Istuvat sohvalla vierekkäin loruttelun ajan. // Vanhempi loruttelee osittain mukana, enemmän*

kuin viime kerralla. Vanhempi osallistuu molempiin lorun toimintoihin. Äiti silittää lasta lorun toiminnassa. Loruttelun aikana istuvat ihan vierekkäin. // Omalla lorutteluvuorollaan äiti kyselee lapselta toimintaa, minkä tämä haluaisi toteuttaa. // Loruttelussa lapsi istuu äidin sylissä koko ajan, lapsi kääntyy välillä äitiä päin ja hakeutuu tiukempaan halaukseen. Vanhempi tarttuu loruvuorollaan lapsen tekemiseen ja tunnetilaan ja valitsi tekemiseksi keinuttelun. Ryhmäkertojen alussa pidetty lorutteluhetki vahvisti parien läheisyyttä. Läheisyys ryhmäkerran alussa ja loruttelu vahvistivat parien orientoitumista ryhmähetkeen ja yhteiseen vuorovaikutukseen.

Vuorovaikutusporkkanoihin olimme valinneet mukaan erilaisia vuorovaikutusta tukevia ja vahvistavia leikkejä. Ensimmäisellä ryhmäkerralla vuorovaikutusporkkanassa oli pallon heitto lapselle/vanhemmalle. *Lapsi innoissaan pallon heitosta. Vanhempi innostaa lasta ja kehuu pallon heitossa. Vanhempi kannusti myös lasta heittämään pallon itselleen. Etsivät yhdessä palloa sohvasta. Vanhempi vastaa lapsen kontaktiin, esim. jos lapsi tuo äidille pallon tai osoittaa jotain.* Toisella ryhmäkerralla vuorovaikutusporkkanoita tehtiin kaksi: lentokoneleikki ja yhteinen tanssihetki. *Lentokoneleikissä lapsi aluksi äidin sylissä leikkimässä konetta, myöhemmin patjalla jalkojen varassa. Lentokoneleikissä molemmat eläytyivät seisaallaan leikkiessä. Yhteisessä tanssihetkessä lapsi äidin sylissä. Hymyilevät toisilleen lempibiisin alkaessa soimaan. // Tanssivat yhdessä toisiaan vastakain. Hymyilevät yhdessä useasti tanssin ja lentokoneleikin aikana. Tanssin lomassa pari taputtaa yhdessä sekä juttelevat senhetkisistä tekemisistään.*

Kolmannella ryhmäkerralla vuorovaikutusporkkanoissa oli vuorossa piirtämistehtävä, jossa lapsi meni paperin päälle makuulle ja vanhempi piirsi lapsen ääri viivat. Tehtävänantoon kuului myös lapsen kehonosista kertominen. *Pari tekee hyvin yhteistyötä. Lapsi asettuu makuulle ja antaa äidin piirtää ääri viivat. Piirtäessä äiti kertoo lapselle kehonosista: ”äiti piirtää sun jalan”. Tämän jälkeen istuvat vierekkäin lattialla, piirtävät ja juttelevat yhdessä. Äiti puhuu ja selittää asioita lapselle paljon tekemisen lomassa. // Lapsi ei halua mennä makuulle paperille. Äiti piirsi nallen ääri viivat paperille, jotta lapsi näkisi mitä tehdään. Äiti piirsi myös oman käden ja yritti piirtää lapsen kättä, mutta lapsi ei suostunut siihen. Äiti juttelee lapselle ja kertoo tälle kehonosista, kysyy esim. ”missä on (lapsen nimi) käsi?” Vanhempi kannusti lasta toimintaan, mutta ei pakottanut. Vanhempi sanonut, että tämä voisi olla sellainen mitä kokeilla kotona.*

Neljännellä ryhmäkerralla vuorovaikutusporkkanassa oli tehtävänä saippuakuplien puhaltaminen yhdessä. Vanhempia kehoitettiin opettamaan lapsia kuplien puhaltamisessa, ja molempien parien kohdalla tämä onnistui. *Aluksi äiti puhaltaa itse saippuakuplia, lapsi kuitenkin mukana tilanteessa. Äiti osallistaa lasta kuplien puhaltamisessa ja neuvoo lapselle miten puhaltaa niitä. Äiti kehuu, kun lapsi onnistuu saippuakuplan teossa. // Äiti puhaltaa saippuakuplia, mistä lapsi innostuu ja koittaa ottaa kuplia kiinni. Äiti kysynyt lapselta: ”Puhalletaanko yhdessä?” Äiti neuvoo lasta puhaltamisessa: ”Puhalla samalla tavalla kuin puhaltaisit kuumaan ruokaan”.* Viimeisellä ryhmäkerralla, vain pari 2 ollessa paikalla, oli vuorovaikutusporkkanoissa vanhemman tehtävänä etsiä pyykkipoikia lapsen vaatteista silmät kiinni. *Äiti juttelee lapselle koko ajan mitä tekee ja mistä pyykkipojat löytyvät. Pyykkipoikia kiinnittäessä lapsi kiinnostunut niistä ja niiden toiminnasta. Lapsi halusi itse kokeilla pyykkipoikien kiinnittämistä vaatteisiinsa. Lapsen annettiin hetki harjoitella pyykkipoikien käyttöä. Vanhempi opettaa ja kannustaa lasta toiminnassa. Äiti juttelee ja selittää asioita lapselle, ja vastaa tämän uteliaisuuteen.*

Ryhmäkertojen päätoimintoja suunnitellessa, pyrimme valitsemaan monipuolisia toimintoja, jotka olisivat helposti toteutettavissa myös kotona. Ensimmäisellä ryhmäkerralla oli tehtävänä yhteisen taulun tekeminen, jossa jokainen ryhmän jäsen painoi kätensä taululle. *Vanhempi maalasi lapsen käden ja asetti sen paperille. Lapsi oli mukana toiminnassa ja yhteinen tekeminen oli sujuvaa. Vanhempi antoi lapsentahtisesti lapsen jatkaa maalaimista ja pyysi ohjaajalta lisää paperia.* Toisella ryhmäkerralla oli vuorossa taikataikinalla leipominen, jossa korostuivat yhdessä tekeminen, asioiden selittäminen ja yhteinen keskustelu. *Pari osallistuu yhdessä leipomiseen. Tekemisen lomassa äiti kannustaa lasta leipomaan ja tekemään itse. Pari juttelee keskenään sen hetkisistä tekemisistään. // Leipossa äiti ottaa lapsen hyvin mukaan toimintaan. Tekevät yhteistyötä, molemmilla omat tekeleet edessään. Molemmat ottavat kontaktia toisiinsa leipoessa. Äiti kyselee lapselta minkälaista teosta lapsi tekee ja kommentoi lapsen teosta positiivisesti.*

Kolmannella ryhmäkerralla päätoimintona oli taaperotanssi eli vanhemman ja lapsen välistä vuorovaikutuksellinen tanssi. Tanssin avulla haimme läheisyyden vahvistumista yhteisen tekemisen kautta. *Vanhempi houkutelut lapsen mukaan tanssiin ja syliin istumaan. Lapsi osallistuu hyvin ohjattuun tanssiin ja tekevät yhteistyötä vanhemman kanssa. // Pari teki yhdessä liikkeitä ja lapsi osallistui toimintaan tanssin alussa. Tanssin edetessä lapsi haluaa pois toiminnasta, äiti hakee lapsen mukaan. Lapsi ja vanhempi tiputtelivat kumpikin höyheniä. Neljännellä kerralla vuorossa oli temppurata. Temppuradalla korostuivat*

useasti vanhemman oman esimerkin näyttäminen sekä lasten ja vanhempien välinen kommunikaatio. *Äiti näyttää lapselle useasti esimerkkiä, josta lapsi innostuu ja tekee saman perässä. Lapsi menee omatoimisesti eri pisteille ja kutsuu äidin luokseen sanoen ”tule”, lapsi myös osoittaa äidilleen mihin haluaa mennä sanoen ”tänne”. Äiti menee lapsen luo joka kerta ja auttaa lasta pisteillä. // Äiti auttaa lasta useasti eri pisteillä. Äiti näyttää esimerkkiä ja selittää asioita lapselle useasti. Osallistaa lasta ottamalla syliin, auttamalla pisteille menemisessä ja yhdessä tekemällä.*

Viimeisellä ryhmäkerralla järjestimme satuseikkailun, jossa korostuivat yhteistyön tekeminen, yhteinen kokemus sekä lapsen neuvominen ja ohjaaminen. Tavoitteena oli myös toiminnan ylläpito toimintaympäristön ollessa erilainen. *Pari tekee yhteistyötä. Vanhempi selittää asioita lapselle. Auttaa lasta joen ylityksessä, kiipeämisessä ja tavaroiden etsimisessä. Äiti kannustaa ja ohjaa lasta, neuvoa mistä piilotetut tavat voisivat löytyä. Vanhempi osallistuu, on läsnä ja eläytyy satuun. Vanhempi innostaa lasta ja saa tämän hyvin keskittymään sadun etenemiseen.*

Viimeisen kerran jälkeen järjestetyllä palautekerralla oli tärkeä merkitys ryhmän loppumisen kannalta, sillä saimme järjestettyä sen avulla ryhmälle selkeän päätöksen ja annettua palautetta ryhmään osallistuneille. He saivat myös arvioida vuorovaikutusympyrän avulla vuorovaikutuksensa kehittymistä ryhmän aikana. Päättelimme palautekerran myös vahvistaneen lapsen ja vanhemman vuorovaikutusta. Palautekerralla vuorovaikutuksen vahvistumiseen vaikuttivat keskustelu, vertaistuki ja vuorovaikutuksen reflektointi. Havainnoimme ryhmään osallistuneiden pariin vuorovaikutusta sekä voimavarojen, että haasteiden kautta. Havaintojen pohjalta teimme palautteen vanhemmille pariin vuorovaikutuksesta. Päättelimme, että palautteen avulla vanhempien tietoisuus vuorovaikutukseen lapsensa kanssa lisääntyi, jolloin myös vuorovaikutuksen vahvistuminen mahdollistui.

Rentoutus oli jokaisella ryhmäkerralla samanlainen, mutta rentoutusväline vaihtui jokaisella kerralla. Ryhmän aikana teimme havainnon siitä, että toiset välineet toimivat toisia paremmin. Havaitimme, että pallot eivät toimineet rentoutusvälineinä, kun taas höyhenet, sudit ja kankaat olivat toimivia. Teimme havainnon, että molemmilla pareilla oli oma tapansa toteuttaa rentoutumista, ja siinä oli tärkeää mennä lapsen ehdoilla. *Rentoutuksen aluksi lapsi leikkii pallolla ympäri tilaa. Äiti kannustaa lapsen luokseen, lapsi menee äidin luo pallon kanssa. Rentoutuksessa lapsi hetken äidin sylissä. Äiti keinutti lasta, ja*

lapsi rauhoittui äidin syliin hyvin lyhyeksi hetkeksi. // Vanhempi ehdottaa lapselle, että hän menisi makuulle ja lapsi silittäisi äitiä höyhenillä. Lapsi innostuu tästä ja silittää ja kutittaa vanhempaa höyhenillä. Tämän jälkeen äiti kysyy lapselta, olisiko tämän vuoro ”mammia”. Lapsi asettuu makuulle ja äiti silittää lasta höyhenellä. Äiti juttelee lapselle toiminnan lomassa, ja kyselee lapselta, miltä tämä tuntuu ja tuntuuko kivalta. Hymyilevät toisilleen rentoutuksen aikana. Lapsi rauhoittuu ja asettuu hetkeksi tilanteeseen, sitten sanoo olevansa valmis ja rentoutus loppuu.

Ryhmässä pitämämme rentoutus vahvisti lapsen ja vanhemman välistä vuorovaikutusta, sillä se auttoi vanhempaa lapsen rauhoittamisessa. Rauhoittuminen on yksi keskeinen osa lapsen ja vanhemman välistä vuorovaikutusta (Mäkelä 2003, 26). Päättelimme rentoutuksen auttaneen vanhempaa löytämään parille sopivan rauhoittumiskeinon, koska käytimme rentoutuksissa erilaisia rentoutusvälineitä. Teimme johtopäätöksen, että toiset rentoutusvälineet toimivat toisia paremmin. Esimerkiksi pallot eivät toimineet niin hyvin kuin kankaat. Päättelimme, että lapset ovat tottuneet leikkimään palloilla, joten niitä oli vaikeampi mieltää rentoutusvälineeksi.

Alku- ja loppukeskustelut tukivat lapsen ja vanhemman välistä vuorovaikutusta vahvistamalla vanhemman reflektiokykyä vuorovaikutuksesta. Havainnoissamme tuli esille, että vanhemmat pohtivat keskusteluissa vuorovaikutustaan omasta ja lapsen näkökulmasta. Lisäksi päättelimme loppukeskustelulla olleen tärkeä merkitys ryhmäkerran lopetuksessa, jotta vanhemmat saivat kertoa kokemuksistaan ryhmässä ja tulla kuulluksi.

Teimme havaintoja myös omasta ohjaamisestamme. Tutkimuspäiväkirjastamme nousi esille havainto siitä, kuinka ohjaajan rooli vaikuttaa ryhmäläisiin. Ohjaajan ollessa innostunut, tarttuu innostus myös vanhempiin hiljalleen. Tästä teimme havainnon jo ensimmäisellä ryhmäkerralla. Viimeisellä ryhmäkerralla havaitsimme myös sen, kuinka erilaista ohjaaminen on, kun osallistujina on vain yksi pari. Myös kyselylomakkeen pohjalta nousi esille, miten toiminnallinen ryhmä auttaa vuorovaikutuksen vahvistumiseen. Ryhmän avulla vuorovaikutus on nostettu enemmän esille:

”Mielestäni vuorovaikutus on aina ollut hyvää, mutta nyt ryhmän myötä siihen on kiinnittänyt enemmän huomiota kuin aiemmin.”

5.5 Vanhempien kokemus vuorovaikutuksen vahvistumisesta

Vanhempien kokemuksia vuorovaikutuksen vahvistumisesta ryhmässä haimme kyselylomakkeen avulla. Kyselylomakkeessa oli sekä suljettuja, että avoimia kysymyksiä koskien kokemusta vuorovaikutuksen vahvistumisesta. Molemmat vanhemmat kokivat ryhmästä olleen hyötyä sekä heille vanhempina, että lapsille. Kumpikaan pareista ei osannut sanoa, että aikovatko he käyttää ryhmän leikkejä kotona. Vanhempi 1 vastasi kyselylomakkeessa hänen ja lapsen välisen vuorovaikutuksen vahvistuneen ryhmään osallistumisen myötä. Vanhempi 2 vastasi vuorovaikutuksen vahvistuneen jonkin verran. Kysyimme vanhemmilta myös, miten vuorovaikutus on heidän kohdallaan vahvistunut. Vanhemman 1 vastaus: *En osaa sanoa mutta siltä vain tuntuu.* Vanhemman 2 vastaus: *Mielestäni vuorovaikutus on aina ollut hyvää, mutta nyt siihen on kiinnittänyt enemmän huomiota kuin aiemmin.*

Molemmat vanhemmat kokivat ryhmän positiivisena sekä itsensä että lapsensa kannalta, sillä he vastasivat kyselyssä ryhmän olleen heille hyödyllinen. Lisäksi vanhemmat kokivat ryhmän vahvistaneen heidän vuorovaikutusta ainakin jonkin verran, joten heidän kokemuksensa eivät olleet ristiriidassa havaintojemme kanssa. Toinen vanhempi koki kiinnostävänsä enemmän huomiota vuorovaikutukseen ryhmän myötä. Tämä vahvistaa käsitystämme siitä, että toiminnallinen ryhmä on lisännyt tietoisuutta vuorovaikutuksesta ja vahvistanut vanhemman reflektiokykyä.

Vanhempien kokemuksia vuorovaikutuksen vahvistumisesta ryhmän aikana pyrimme selvittämään myös tekemiemme vuorovaikutusympyröiden avulla. Vuorovaikutusympyrät toteutettiin osallistujien ensimmäisellä ja viimeisellä kerralla. Molempien vanhempien vuorovaikutusympyröissä oli pieniä muutoksia, mutta kummankaan kohdalla ei ollut isoja eroja.

	22.2.2017 (1. kerta)	4.4.2017 (Palautekeskustelu)
Toimii hyvin	Hymyily Jutteleminen Katsekontaktin ottaminen Lohduttaminen Sylissä pitäminen Leikkiminen	Hymyily Jutteleminen Katsekontaktin ottaminen Lohduttaminen Sylissä pitäminen Kannustaminen Koskettaminen Kehuminen Asioiden selittäminen
Toimii kohtalaisen hyvin	Kannustaminen Yhdessä tekeminen Koskettaminen Kehuminen Asioiden selittäminen	Leikkiminen Yhdessä tekeminen Rauhoittuminen
Tässä on kehitettävää	Rauhoittuminen	

Taulukko 1. Parin 1 vuorovaikutusympyrät

Vanhempi 1 koki sekä ennen ryhmää että palautekerralla ryhmän jälkeen hymyilyn, jutteleminen, katsekontaktin ottamisen, lohduttamisen sekä sylissä pitämisen asioiksi, jotka toimivat heidän vuorovaikutuksessaan hyvin. Vanhempi 1 koki ennen ryhmää leikkimisen toimivan hyvin ja ryhmän jälkeen leikkimisen toimivan kohtalaisen hyvin. Kannustaminen, koskettaminen, kehuminen ja asioiden selittäminen olivat asioita, jotka vanhempi 1 koki ennen ryhmää toimivan kohtalaisen hyvin. Ryhmän jälkeen vanhempi koki niiden toimivan hyvin. Vanhempi 1 koki yhdessä tekemisen toimivan kohtalaisen hyvin sekä ennen ryhmää että sen jälkeen. Ennen ryhmää kehitettäväksi vuorovaikutuksen osaluueksi vanhempi 1 mainitsi rauhoittumisen. Viimeisellä tapaamisella tehdyn vuorovaikutusympyrän mukaan vanhempi 1 koki, että rauhoittuminen toimii kohtalaisen hyvin.

	1.3.2017 (2. kerta)	4.4.2017 (palautekeskustelu)
Toimii hyvin	Kannustaminen Jutteleminen Kehuminen Koskettaminen Sylissä pitäminen Lohduttaminen Katsekontaktin ottaminen Asioiden selittäminen	Kannustaminen Jutteleminen Kehuminen Koskettaminen Sylissä pitäminen Lohduttaminen Katsekontaktin ottaminen Asioiden selittäminen Hymyily
Toimii kohtalaisen hyvin	Hymyily Leikkiminen Rauhoittuminen Yhdessä tekeminen	Leikkiminen Rauhoittuminen Yhdessä tekeminen
Tässä on kehitettävää		

Taulukko 1. Parin 2 vuorovaikutusympyrät.

Vanhempi 2 koki ennen ryhmää kannustamisen, jutteleminen, kehumisen, koskettamisen, sylissä pitämisen, lohduttamisen, katsekontaktin ottamisen sekä asioiden selittämisen toimivan hyvin. Hän koki näiden asioiden toimivan hyvin myös ryhmän jälkeen. Hymyilyn vanhempi 2 koki ennen ryhmää toimivan kohtalaisen hyvin, kun taas palautekerralla hän koki hymyilyn toimivan hyvin. Leikkiminen, rauhoittuminen ja yhdessä tekeminen ovat toimineen vanhemman kokemuksen mukaan sekä ennen ryhmää että sen jälkeen kohtalaisen hyvin.

Molemmat vanhemmat kokivat myös vuorovaikutusympyrän mukaan vuorovaikutuksen vahvistuneen joillakin osa-alueilla. Toinen vanhemmista koki rauhoittumisen, kannustamisen, kehumisen, koskettamisen ja asioiden selittämisen vahvistuneen toiminnallisen ryhmän myötä. Vanhempi koki leikkimisen osa-alueen sen sijaan heikentyneen ryhmän aikana. Heikentyminen voi kertoa myös siitä, että toiminnallinen ryhmä on tukenut vanhemman reflektiokykyä vuorovaikutuksen suhteen. Tämän johdosta vanhempi voi tunnistaa paremmin vuorovaikutuksen haasteita ryhmän myötä. Toinen vanhemmista koki hymyilyn vahvistuneen toiminnallisen ryhmän myötä. Päätelimme, että toiminnallinen ryhmä on vahvistanut yhteyttä lapsen ja vanhemman välillä, minkä seurauksena tunteiden näyttäminen on myös vahvistunut. Hymyily nousi esille myös havainnoissamme.

5.6 Lapsen ja vanhemman välisen vuorovaikutuksen kehittymisen näyttäytymisen

Lapsi-vanhempiparien vuorovaikutuksen kehittymisen näyttäytymistä analysoimme havaintojemme pohjalta. Parien kohdalla nousivat esille erilaisia vuorovaikutuksen osa-alueita, joiden kehittymisen huomioimme ryhmän aikana. Parin 1 kohdalla nostimme esille rauhoittumisen, juttelun ja kontaktin ottamisen sekä tunteisiin vastaamisen.

Parin 1 juttelu ja kontaktin otto näyttäytyivät lisääntyneenä puheena lapselle. Ensimmäisellä ryhmäkerralla vanhempi puhui lapselle kuiskaten. Toisella ryhmäkerralla vanhempi puhui lapselle kuuluvammin ääneen ja kyseli lapselta tämän tekemisestään. *Äiti juttelee lapselle leipomisen aikana. Äiti kyselee lapselta minkälaista teosta lapsi tekee ja kommentoi lapsen teosta positiivisesti. Äiti kertoi lapselle mitä eläimiä muoteissa on. Myöhemmillä ryhmäkerroilla jutteleminen lapselle lisääntyi ja vanhempi alkoi miettiä, mitä*

asioita lapsen kanssa voisi tehdä kotona. *Juttelee lapselle ja kertoo tälle kehonosista, kysyy esim. ”missä on (lapsen nimi) käsi?” Vanhempi juttelee lapselle höyhenistä ja toteaa, että höyhenillä olisi hyvä opetella värejä.*

Tunteisiin vastaaminen ja vanhemman tunteiden näyttäminen yhdessä lapsen kanssa lisääntyivät myös parin 1 kohdalla. Ensimmäisellä ryhmäkerralla teimme havainnon lapsen ilmeikkyydestä ja tunteiden näyttämisestä sekä vanhemman ilmeikkyyden vähäisyydestä suhteessa lapseen. Ryhmäkertojen edetessä lisääntyivät havainnot vanhemman tunteiden näyttämisestä ja lapsen tunteisiin vastaamisesta. *Hymyilevät lempibiisin alkaessa toisilleen. Äiti vastasi lapsen innostukseen, kun lapsi toi äidille palloa (2. ryhmäkerta). Vanhempi hymyilee aloituksessa lapselle. Vanhempi vastaa lapsen hymyyn ja hämmästytykseen. Vanhempi vastaa lapsen innostukseen ja nauravat yhdessä. Vanhempi hymyilee lapselle (3. ryhmäkerta). Äiti sanoittanut lapsen tunteen: ”Rupesko sua ujostuttaa?”. Riemuitsevat yhdessä saippuakuplista. Hymyilevät yhdessä liukumäkeä laskiessa. Hauskanpidon ja riemun tunteet välittyivät vahvasti ohjaajalle (4. ryhmäkerta). Ohjaajan mukaan parin tunteet eivät ole välittyneet aiemmin näin vahvasti.*

Parin 2 kohdalla vuorovaikutuksen kehittymisen näyttäytyminen ei ollut yhtä selkeää, kuin parin 1 kohdalla. Parin 2 toiminnassa nousi esille kuitenkin vanhemman kannustamisen kehittyminen ryhmän edetessä innostamiseksi. Pari aloittanut ryhmässä toisella ryhmäkerralla, jolloin havainnoimme seuraavaa: *Tekemisen lomassa äiti kannustaa lasta leipomaan ja tekemään itse. Äiti kannustaa ja kehuu lasta sanallisesti useasti eri toiminnoissa. Viimeisellä ryhmäkerralla havainnoimme kannustamisen muuttuneen innostamiseksi: Äiti selittää asioita lapselle ja kannustaa tätä toimimaan itse. Vuorovaikutusporkkanoissa vanhempi innostaa lasta ja lapsi innostuu pyykkipojista. Pari työskentelee tiiviisti yhdessä. Äiti kannustaa ja ohjaa lasta, neuvoa mistä piilotetut tavarat voisivat löytyä. Vanhempi osallistuu, on läsnä ja eläytyy satuun. Vanhempi innostaa lasta ja saa tämän hyvin keskittymään sadun etenemiseen.*

Molempien parien kohdalla havainnoimme loruttelun lisääntyneen ryhmän edetessä. Vanhempi 1 ei lorutellut ensimmäisellä ryhmäkerrallaan ryhmän mukana, mutta toisella ryhmäkerralla havainnoimme loruttelun lisääntyneen. Parin 1 viimeisellä ryhmäkerralla teimme seuraavan havainnon: *Vanhempi loruttelee mukana ja tekee molemmat lorun toiminnot. Loruttelussa lapsi istuu äidin sylissä koko ajan. Vanhemman 2 kohdalla muutos*

ei ollut niin selkeää, kuin vanhemman 1 kohdalla. Ensimmäisellä ryhmäkerrallaan vanhempi 2 osallistui lorutteluun osittain. Toisella ja kolmannella ryhmäkerrallaan vanhempi loruttelee mukana ja osallistuu loruissa tehtäviin toimintoihin. Viimeisellä ryhmäkerrallaan vanhemman 2 loruttelu kuitenkin väheni: *Äiti ei alussa loruttele mukana, mutta loppua kohden lähtee jossain kohdissa mukaan.*

5.7 Palaute

Saimme palautetta ryhmästä ryhmäkerroilla suullisesti erityisesti loppukeskusteluissa. Vanhempi 1 kertonut mietteitään ensimmäisen kerran jälkeen loppukeskustelussa. Hän kertoi, että ryhmäkerta meni paremmin kuin odotti. Vanhempi kertonut myös, ettei lapsi ole tottunut oman ikäisiin, vaan tottunut olemaan isompien lasten kanssa. Vanhempi 2 kertonut myös mietteitään heidän ensimmäisen kerran jälkeen loppukeskustelussa. Vanhempi kertonut pitäneensä ohjelmasta. Hän kertoo tulleensa aika rennolla asenteella ryhmään mukaan: *”Ei tämän ikäisten kanssa kaikki mene aina niin kuin pitäisi”*. Vanhempi piti hyvänä, kun ryhmässä ei ole minuuttiaikataulu. Hän myös piti siitä, että ryhmässä on saman ikäisiä lapsia. Vanhemman 1 mielestä toinen kerta meni hyvin ja odotuksien mukaan.

Kolmannen kerralla toiminnan lomassa molemmat vanhemmat tuoneet esiin, että lapset ovat olleet ryhmissä melko vähän. Tämän vuoksi heidän mielestään oli hyvä, että ryhmä on aika pieni. Loppukeskustelussa Vanhempi 1 nosti esiin lapsen näkökulmaa. Vanhemmasta tuntui, että lapsi tykkää, on menoa ja meininkiä. Lisäksi vanhempi vaikuttanut olevan pahoillaan, kun lapsen oli vaikea keskittyä ja osallistua ohjattuun toimintaan. Vanhempi 2 kertonut pitävänsä siitä, että mennään lasten ehdoilla, kun kyseessä on alle 2-vuotiaat lapset. Vanhempi myös antanut palautetta lapsen näkökulmasta. Hän kertoi, että lapsi ei olisi millään jaksanut herätä aamulla. Kuitenkin äidin kertoessa lapselle, että lähdetään kerhoon, oli lapsi noussut reippaasti ylös ja aamutoimet olivat sujuneet reippaasti. Vanhempi myös sanonut, että tulevat mielellään myös ensi kerralla.

Neljännellä kerralla loppukeskustelu päätetty yhteistuumin jättää pitämättä. Vanhemmilta kuitenkin lähtötilanteessa kysytty tuntemuksia kerrasta. Vanhempi kertonut kerran menneen hyvin, mutta lopussa lapselle taisi iskeä väsy ja nälkä. Vanhempi 2 kertonut ker-

ran olleen kiva. Hän kertoi lapsen tulevan kerhoon todella mielellään ja odottaa aina toisen lapsen näkemistä. Viidennellä kerralla osallistujina olivat vain pari 2. Vanhempi 2 kertoi loppukeskustelussa satuseikkailukerran olleen todella kiva, ja hänen mielestään lapsi vaikutti myös tykkäävän kovasti.

Saimme vanhemmilta palautetta myös kyselylomakkeiden kautta. Vastausten mukaan molempien vanhempien oli helppo tulla ryhmään. Vanhemmat kertoivat kokemuksistaan ryhmässä myös omin sanoin, annoimme ohjeeksi mahdollisuudesta kirjoittaa myös lapsen näkökulmasta. Vanhempi 1 kertoi kokemuksistaan ryhmässä seuraavasti: *Mukavaa vaihtelua. Lapset vaikuttivat tulevan hyvin juttuun keskenään, mikä juuri jännitti etukäteen, koska lapsi ei käy hoidossa tai kovin usein näe ikätovereitaan, mutta hyvin sujui ja mukavaa oli. Ohjaajat innostuneita ja lapsiystävällisiä.* Vanhempi 1 harmitteli pientä ryhmäkokoja, kun kysyimme kehittämisehdotuksia liittyen ryhmään.

Vanhempi 2 kertoi kokemuksistaan ryhmässä näin: *Ryhmä oli todella kiva, joka kerta oli kiva tulla. Lapsi piti ryhmästä todella paljon, ja kovasti aina muisteli mitä oltiin tehty ja mielti, mitä seuraavalla kerralla tehtäisiin. Äidin mielestä oli kivaa leikkiä erilaisia leikkejä kuin kotona, ja oli mukavaa vaihtelua yhdessäoloon. Iso plussa välipalasta!* Vanhempi 2 toivoi myös kehittämisehdotuksena enemmän osallistujia, sillä hänen mielestään olisi ollut kiva saada lapselle enemmän kokemusta ryhmässä toimimisesta.

5.8 Yhteenveto

Molempien osallistuneiden parien vuorovaikutus vahvistui ryhmän aikana. Tämä näyttyi tekemisämme havainnoissa sekä vanhempien tekemisä vuorovaikutusympyröissä. Molemmat vanhemmat tuottivat myös itse vuorovaikutuksensa vahvistuneen ryhmän aikana. Päätelimme molempien parien hyötyneen ryhmästä ja saaneen käytännönläheisiä vinkkejä arkeensa vuorovaikutuksesta ja yhteisestä toiminnasta lapsen kanssa.

Teoreettisen viitekehiksemme ja tekemiemme havaintojen pohjalta olemme tehneet johtopäätöksen, että suunnittelemamme ryhmätoiminta tukee ja vahvistaa ryhmään osallistuneiden lapsi-vanhempiparien vuorovaikutusta. Teimme johtopäätöksen, että monipuoliset vuorovaikutusleikit, eli vuorovaikutusporkkanat ja ryhmäkertojen päätoiminnot ovat

vahvistaneet parien vuorovaikutusta useammalla eri osa-alueella. Parien toiminnassa näkyivät innostaminen, kehuminen ja kannustaminen. Molemmat toiminnot kannustivat pareja myös yhteiseen tekemiseen ja kontaktin ottoon. Kontaktin otto näkyi asioiden opettamisena lapselle sekä keskusteluyhteyden ja läheisyyden vahvistumisena. Ryhmäkertojen päätoiminnoissa ovat näyttäytyneet lisäksi asioiden selittäminen lapselle sekä vanhemman oman esimerkin näyttäminen. Ryhmän aikana toteutetut erilaiset leikit ja toiminnot ja niistä seurannut hyvä vuorovaikutus ovat tukeneet myös parien kiintymyssuhteita.

Tärkeimpänä johtopäätöksenä vuorovaikutuksen vahvistamisesta toiminnallisessa ryhmässä teimme sen, että ryhmätoiminta mahdollistaa vuorovaikutuksen vahvistumisen. Ryhmätoiminta antaa parille mahdollisuuden kehittää vuorovaikutustaan antamalla siihen sopivan tilan, ohjauksen ja toiminnan sekä muun ryhmän vertaistuen. Ryhmätoiminnassa ohjaajan antama riittävä tuki on olennaista. Ohjaajan tehtävä ei ole antaa pareille valmiita vastauksia vuorovaikutukseen, vaan yhdessä tekemällä ja tukemalla auttaa pareja kehittämään omaa toimintaansa.

Ryhmätoiminnan kannalta on olennaista, että ohjaaja pystyy tarvittaessa muokkaamaan ryhmän toimintaa saamansa palautteen perusteella. Tämän vuoksi on erityisen tärkeää, että palautetta kerätään ryhmäläisiltä. Palautetta kysymällä mahdollistuu vanhemmille kokemus kuulluksi tulemisesta. Saadun palautteen avulla mahdollistuu myös se, että ryhmäläisten toiveisiin ja ajatuksiin voidaan vastata ryhmän aikana. Ryhmän toiveisiin reagoiminen kuuluu ohjaajan ammattitaitoon, mikäli se on ryhmän kannalta olennaista.

Pohdimme, tavoittaako ryhmä niitä, kenelle se olisi todella tarpeen. Teimme ryhmään osallistuneiden parien vuorovaikutuksen voimavaroista huomattavasti enemmän havaintoja, kuin sen haasteista. Tästä teimme johtopäätöksen, että ryhmään osallistuneiden parien vuorovaikutus oli jo valmiiksi hyvää ja toimivaa. Ryhmään osallistuneet parit tiesivät osallistuessaan mitä vuorovaikutus on. He osasivat reflektoida vuorovaikutustaan lastensa kanssa ja pystyivät nimenomaan haasteitaan. Ryhmämme kuusi kertaa on lyhyt aika lähteä etsimään ja työstämään näiden parien haasteita. Tämän vuoksi esimerkiksi jatkoryhmä voisi olla sopiva vaihtoehto vuorovaikutuksen haasteiden käsittelyyn ja työstämiseen.

Ryhmän osallistujien hyvän vuorovaikutuksen pohjalta pohdimme, minkälaisia henkilöitä ryhmään osallistui. Päättelimme, että henkilöt joilla on haasteita vuorovaikutuksessa, eivät välttämättä osallistu ryhmään. On myös mahdollista, että nämä henkilöt eivät osallistu ryhmään, koska eivät reflektoi omaa vuorovaikutustaan ja sen vuoksi eivät tunnista omia haasteitaan. Mielestämme on ristiriitaista, että osallistujamäärä ryhmällemme jäi hyvin pieneksi, vaikka Päiväperhon mukaan kysyntää ja tarvetta tällaiselle vuorovaikutusryhmälle olisi. Haasteena on saada ryhmätoimintaan mukaan myös ne henkilöt, joiden vuorovaikutuksessa haasteita on enemmän kuin voimavaroja.

6 POHDINTA

Ohjaajuus ja ohjaajana toimiminen ovat keskeisiä taustakäsitteitä opinnäytetyössämme. Pohdimme ohjaajien osuutta ryhmätoiminnassa. Mietimme myös sitä, mikä merkitys aiemmalla kokemuksella tai kokemattomuudella on ohjaamiseen. Keskustelimme opinnäytetyöprosessin aikana omista kokemuksistamme, vahvuuksistamme ja heikkouksistamme. Marilla oli enemmän aiempaa kokemusta ryhmätoiminnasta ja ohjaamisesta kuin Sannilla. Sanni omasi puolestaan enemmän kokemusta asiakasryhmästämmme. Koimme erilaiset vahvuutemme opinnäytetyön osa-alueiden suhteen hyväksi ja suureksi vahvuudeksi yhteistyössämme. Koimme erilaisten vahvuuksiemme täydentävän toisiaan ja yhteistyötämme.

Tutkimusmenetelminä käytimme havainnointia, kyselylomaketta sekä vuorovaikutusympyrää. Koimme havainnoinnin onnistuneen ja havainnointirungon erittäin toimivaksi tutkimuksen kannalta. Saimme itse suunnittelemamme havainnointilomakkeen avulla tärkeimmät tutkimustulokset. Pohdimme, että havainnointirunkoa olisi myös voinut kehittää ryhmän edetessä, kun saimme selville mitkä asiat ovat olennaisia juuri näiden pariin kanssa toimiessa. Mikäli pareja olisi osallistunut ryhmään enemmän, olisi havainnointi ollut huomattavasti haasteellisempaa.

Mielestämme emme saaneet riittävästi aineistoa vanhempien kokemuksista vuorovaikutuksen vahvistamisessa. Tavoitteenamme oli saada kyselylomakkeen avoimissa kysymyksissä vastauksia vanhempien kokemuksista. Pohdimme, olisiko aineistoa saatu enemmän, mikäli ryhmäkertoja olisi ollut muutama kerta enemmän ja ryhmä olisi syventynyt. Mietimme myös, olisiko teemahaastattelu ollut parempi kyselyn sijaan, sillä haastattelussa oltaisiin voitu keskustella vuorovaikutuksesta kyselyä syvällisemmin. Tekemällemme kyselylomakkeella saimme kuitenkin selkeitä vastauksia aineistoomme. Vuorovaikutusympyrän koimme onnistuneeksi. Koimme sen olevan loistava työväline vanhemmille vuorovaikutuksen reflektointiin ja vuorovaikutuskäsitteen selkeyttämiseen. Tutkimusmenetelmänä emme kuitenkaan saaneet vuorovaikutusympyrästä niin paljoa irti.

Opinnäytetyötämme toteutettaessa huomioimme luotettavuuden ja eettisyyden. Työmme keskeisenä periaatteena on ihmisarvon kunnioittaminen, joka on eettisyyden kulmakivi.

Opinnäytetyömme aihe on arkaluontoinen, sillä se käsittelee vanhemmuuden ja päihteiden käytön välistä suhdetta ja sen vaikutusta vuorovaikutukseen. Toimintaa suunniteltaessa pohdimme ja keskustelimme omista ennakkoluuloistamme asiakasryhmää kohtaan. Emme halunneet omien käsitystemme vaikuttavan työhömmö tai ohjaamiseen, sillä halusimme kohdata ryhmään osallistuvat henkilöt aidosti ihmisinä ja vanhempina. Emme myöskään halunneet tai millään tavoin kokeneet tarpeellisiksi nostaa päihteitä ryhmätöinnässä esille.

Huomioimme tutkimukseen osallistuneiden yksityisyyden suojan koko opinnäytetyöprosessin ajan. Koimme yksityisyyden suojasta huolehtimisen erityisen tärkeänä, koska ryhmään osallistui alaikäisiä lapsia, jotka eivät valinneet itse osallistumistaan ryhmään. Emme käyttäneet osallistujien nimiä missään aineistossamme. Emme myöskään valokuvanneet tai videoineet osallistujia tai ryhmän toimintaa missään vaiheessa. Halusimme kunnioittaa tutkimukseen osallistuneiden henkilöiden itsemääräämisoikeutta antamalla ihmisille mahdollisuuden päättää itse, osallistuvatko he tutkimukseen (Hirsjärvi ym. 2009, 25). Olimme alusta alkaen avoimia ryhmään ilmoittautuneille ja osallistuneille tutkimuksesta. Osallistujat saivat tiedon tutkimuksesta jo ryhmän markkinointivaiheessa. Tutkimuksesta saadun aineiston, eli havaintolomakkeet, vuorovaikutusympyrät sekä kyselylomakkeet tuhoamme opinnäytetyön valmistuttua.

Pyrimme käyttämään opinnäytetyössämme vain luotettavia ja mahdollisimman tuoreita lähteitä. Perehdyimme lähteisiin monipuolisesti ja pyrimme tarkastelemaan lähdemateriaalia myös kriittisesti. Käytimme opinnäytetyössämme monipuolisesti kirja-, verkko- ja artikkelilähteitä.

Opinnäytetyömme suurimpana haasteena oli ryhmän pieni koko. Tarkoituksenamme oli saada ryhmään kuusi lapsi-vanhempiparia, mutta osallistujapareja oli vain kaksi. Teettämässämme kyselylomakkeessa kysyimme ryhmään osallistuneilta vanhemmilta kehittämissuhteita ryhmälle. Molemmat vanhemmat kokivat, että ryhmäkoko olisi voinut olla suurempi. Koimme itsekin, että ryhmäkoko olisi voinut olla suurempi. Toisaalta pohdimme, että saimme havainnoinnin kautta enemmän irti, kun ryhmäkoko oli pieni. Saimme tärkeimmät tutkimustulokset vuorovaikutuksen vahvistumisesta pienen ryhmäkoon ansiosta. Saimme tutkia kahden lapsi-vanhempiparin vuorovaikutusta syvällisemmin ja tarkemmin. Lisäksi koimme, että pieni ryhmä sopi näiden parien tarpeisiin, sillä

lapsilla ei ollut aiempaa ryhmäkokemusta. Toisaalta vanhemmat myös toivoivat lapsilleen ryhmäkokemusta isommista ryhmistä, joten isommassa ryhmässä lapset olisivat saaneet erilaista kokemusta. Uskomme, että lapsen ja vanhemman välisen vuorovaikutuksen näkökulmasta parit saivat kuitenkin pienestä ryhmäkoosta enemmän irti.

Ryhmäämme ideoitaessa ja suunniteltaessa saimme jo Päiväperholta tiedon, että ryhmiin osallistuminen sekä sitoutuminen ovat haasteellisia Päiväperhon asiakkaille. Päiväperhon henkilökunta painotti, että ryhmästä luultavasti jopa useampi pari putoaa kesken pois. Pohdimme miksi ryhmiin ei sitouduta, vaikka työntekijöiden mukaan tarvetta ja kiinnostusta ryhmiä kohtaan onkin. Ehdotamme jatkotutkimusaiheeksi opinnäytetyöllemme Päiväperhon ryhmiin motivoitumista ja sitoutumista käsittelevää tutkimusta. Tutkimuskysymyksiä voisivat olla esimerkiksi:

1. Mitkä tekijät vaikuttavat siihen, että ryhmiin ei sitouduta?
2. Mitkä tekijät motivoisivat ryhmiin sitoutumisessa?

Opinnäytetyöprosessimme oli mielenkiintoinen ja opettavainen. Opimme prosessin aikana paljon tutkimuksen tekemisestä. Lisäksi saimme hyvää kokemusta ryhmän ohjauksesta, ryhmätoiminnasta sekä päihdeperheistä asiakasryhmänä. Pohdimme ryhmään osallistuneiden pariin saaneen välineitä vuorovaikutuksensa vahvistamiseen. Koimme molempien pariin vuorovaikutussuhteiden lähentyneen ryhmän aikana. Mielestämme opinnäytetyölle annetut tavoitteet täyttyivät hyvin. Lisäksi toivomme luomamme ryhmän olevan hyödyllinen Päiväperholle. Tutkimuksen avulla Päiväperhossa voidaan kehittää ryhmätoimintaa entisestään. Päiväperhon käytettävissä on nyt vuorovaikutusta vahvistavan leikkiryhmän toteutukseen tarvittava materiaali, jota voidaan käyttää Päiväperhossa sekä kehittää jatkossakin vastaamaan asiakkaiden sen hetkisiä tarpeita.

LÄHTEET

- Airaksinen, T. 2009. Toiminnallisen opinnäytetyön kirjoittaminen – Toiminnallinen opinnäytetyö tekstinä. Diaesitys: 29.1.2009. <https://www.slideshare.net/TiinaMarjatta/toiminnallinen-opinnyty-tekstin>
- Airas, C & Brummer, K. 2003. Leikki on ikkuna lapsen sisäiseen maailmaan. Teoksessa Sinkkonen, J. (toim.) Pesästä lentoon – Kirja lapsen kehityksestä kasvattajille. Helsinki: Werner Söderström Oy, 162-183.
- Belt, R. & Tamminen, T. 2012. Päihdeongelmaisten äitien vanhemmuuden tukeminen kannattaa. Lääketieteellinen Aikakauskirja Duodecim, 218(19):1941-3. Suomalainen lääkärisseura Duodecim.
- Bowlby, J. 1988. A Secure Base: Parent-Child Attachment and Healthy Human Development. New York: Basic Books.
- Helenius, A & Vähänen, L. 2004. Leikki on totta. Teoksessa Hintikka, M., Helenius, A & Vähänen, L. (toim.) Leikistä totta – Omaehtoisen leikin merkitys. Helsinki: Tammi, 34-57.
- Hughes, D. 2011. Kiintymyksen keskeinen vanhemmuus – Toimivuutta kasvatukseen. Tampere: Tammerprint Oy.
- Itäpuisto, M. 2017. Vanhempien alkoholin käyttö lapsen ongelmana. Miksi lapsen näkökulma on tärkeä. Lasinen lapsuus -nettisivusto. Luettu 30.3.2017. <http://lasinenlapsuus.fi/lapsuudesta/vanhempien-alkoholinkaytto-lasten-ongelmana>
- Jernberg, A. & Booth, P. 2003. Theraplay – Vuorovaikutusterapian käsikirja. Psykologien kustannus Oy. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Kalliala, M. 2003. Korvaamaton leikki. Teoksessa Sinkkonen, J. (toim.) Pesästä lentoon – Kirja lapsen kehityksestä kasvattajille. Helsinki: Werner Söderström Oy, 184-209
- Kalliola, T., Kurki, A., Salmi, M. & Tamminen-Vesterbacka, T. 2010. Matkalla ohjauuteen. Helsinki: Kirjapaja
- Kaukkila, V & Lehtonen, E. 2007. Ryhmästä enemmän – Käsikirja ryhmänohjaajan tai-toja tarvitsevalle. Suomen mielenterveysseura. Helsinki: SMS-tuotanto.
- Launonen, K. 2009. Vuorovaikutus – Kehitys, riskit ja tukeminen kuntoutuksen keinoin. Kehitysvammaliitto ry. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Mäkelä, J. 2003. Aivojen varhainen kehitys vuorovaikutussuhteissa. Teoksessa Sinkkonen, J. (toim.) Pesästä lentoon – Kirja lapsen kehityksestä kasvattajille. Helsinki: Werner Söderström Oy, 13– 43.
- Punamäki, R-L. 2012. Vanhemmuuteen siirtyminen: raskausajan ja ensimmäisen vuoden kiintymyssuhteet. Teoksessa Sinkkonen, J. & Kalland, M. (toim.) Varhaislapsuuden tunnesiteet ja niiden suojeleminen. 1.-2. painos. Helsinki: Sanoma Pro Oy, 95-114

- Ronkainen, S., Pehkonen, L., Lindblom-Ylänne, S. & Paavilainen, E. 2013. Tutkimuksen voimasanat. 1.-2. painos. Helsinki: Sanoma Pro Oy.
- Salo, S. 2003. Kiintymyssuhteen merkitys elämänkaaren aikana. Teoksessa Sinkkonen, J. (toim.) Pesästä lentoon – Kirja lapsen kehityksestä kasvattajille. Helsinki: Werner Söderström Oy, 44–77.
- Salo, S & Tuomi, T. 2008. Hoivaa ja leiki – vauvan ja vanhemman vuorovaikutus. Psykologien kustannus Oy.
- Selin, A., Maunu, A., Kannussaari, K. & Heinonen, L. (toim.) 2015. Ryhmäilmiö – Ryhmän ohjaajan käsikirja. 2. painos. Ehkäisevä päihdetyö EHYT ry. Pori: Brand ID Oy.
- Seppänen, P., Hansen, M., Janhunen, T., Kytöpyy, K., Salo, S., Seppänen, S., Tapio, N. & Vilén, M. 2014. Perhetyön työkalupakki täydentyy. Teoksessa Vilén, M., Seppänen, P., Tapio, N. & Toivanen, R. (toim.) Kohtaamisia lapsiperheissä – Menetelmiä perhetyöhön. 2. painos. Helsinki: Kirjapaja Oy, 207-258
- Sinkkonen, J. 2012. Lapsen puolesta. Helsinki: Werner Söderström Oy.
- Sosiaalihuoltolaki 30.12.2014/1301
- Tampereen kaupunki. 2016a. Päiväperho. Luettu 15.5.2017. <http://www.tampere.fi/sosiaali-ja-terveyspalvelut/lapsiperheiden-palvelut/lastensuojelu/sijaishuolto/perhetukikeskukset/paivaperho.html>
- Tampereen kaupunki. 2016b. Päiväperho – Siivenisku joka voi muuttaa maailmasi. Esite. Luettu 15.5.2017. http://www.tampere.fi/tiedostot/p/unnamed_10212/paivaperho.pdf
- Tampereen konservatorio. 2017. Taaperotanssi 2v. Luettu 17.1.2017. <http://tampereen-konservatorio.fi/leikkikoulut/tanssin-varhaiskasvatus/taaperotanssi/>
- Tapio, N., Seppänen, P., Hyppönen, T., Janhunen, T., Prusila, L., Salo, S., Toivanen, R. & Vilén, M. 2014. Parisuhde ja vanhemmuus. Teoksessa Vilén, M., Seppänen, P., Tapio, N. & Toivanen, R. (toim.) Kohtaamisia lapsiperheissä – Menetelmiä perhetyöhön. 2. painos. Helsinki: Kirjapaja Oy, 101- 167.
- Toivanen, R., Jouhki, T., Lipponen, A., Markkanen, R., Prusila, L & Salo, S. 2014. Perhetyö vauvaperheessä. Teoksessa Vilén, M., Seppänen, P., Tapio, N. & Toivanen, R. (toim.) Kohtaamisia lapsiperheissä – Menetelmiä perhetyöhön. 2. painos. Helsinki: Kirjapaja Oy, 169-205.
- Vilén, M., Leppämäki, P. & Ekström, L. 2008. Vuorovaikutuksellinen tukeminen. 3. painos. Juva: WS Bookwell Oy.

LIITTEET

Liite 1. Esite

Mitä tänään tehtäis?

- suljettu leikkiryhmä

Mitä?
Lapsi-vanhempi
-leikkiryhmä
n. 2 vuotiaalle
lapsille

Missä?
Päiväperho,
Apollo

Milloin?
Ke klo 10-11.30,
22.2.2017
alkaen

Leikitään, lorutellaan, askarellaan, rentoudutaan sekä opitaan vuorovaikutuksesta yhdessä lapsen kanssa. Joka kerralla on myös välipalاهetki. Jos kiinnostuit, kysy lisää päiväperhon työntekijöiltä ja ilmoittaudu mukaan!

Liite 2. Saatekirje

Hei!

Olemme sosionomiopiskelijoita Tampereen ammattikorkeakoulusta. Teemme opinnäytetyötä yhteistyössä Päiväperhon kanssa ja Mitä tänään tehtäis? -ryhmä on osa sitä. Ryhmän suunnittelu, ohjaaminen ja havainnointi ovat osa opinnäytetyötä. Jokaisella kerralla toinen meistä toimii ohjaajana ja toinen havainnoi toimintaa.

Ryhmäläisiä ei voi tunnistaa opinnäytetyöstä, emme käytä työssä nimiä. Emme myöskään kuvaa tai videoi ryhmää. Osana opinnäytetyötä havainnoimme teidän ja lapsenne yhteistä toimintaa. Viimeisellä kerralla keräämme palautteen kyselylomakkeen muodossa.

Ryhmä kokoontuu keskiviikkoisin klo 10-11.30, ja ryhmäkertoja ovat 22.2, 1.3, 8.3, 15.3, 22.3 ja 29.3.

Tervetuloa mukaan ryhmään!

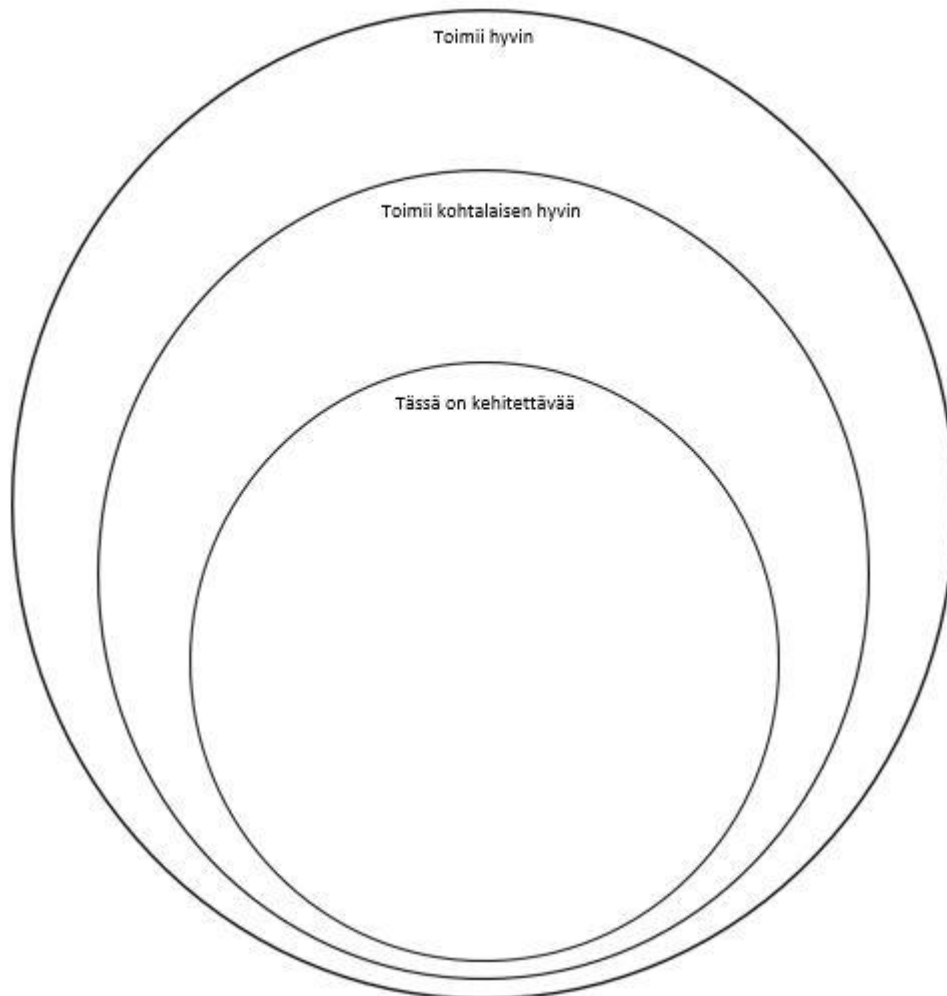
Terveisin,
Sanni ja Mari

Liite 3. Vuorovaikutusympyrä

Sinun ja lapsesi vuorovaikutusympyrä

Sijoita seuraavat vuorovaikutukseen liittyvät asiat ympyrään sinun mielestäsi sopiviin kohtiin.

Hymyily	Koskettaminen	Lohduttaminen	Asioiden selittäminen lapselle
Kannustaminen	Kehuminen	Sylissä pitäminen	Katsekontaktin ottaminen
Jutteleminen	Leikkiminen	Rauhoittuminen	Yhdessä tekeminen

Mukailtu versio Riikka Viljan ja Karoliina Parviaisen vuorovaikutusympyrästä (Seppänen ym. 2014, 229–234).

Liite 4. Kyselylomake

Kyselylomake**1. Oliko ryhmään mielestäsi helppo tulla?**

kyllä   ei   en osaa sanoa

2. Oliko ryhmästä sinulle vanhempana hyötyä?

kyllä   jonkin verran   ei   en osaa sanoa

3. Oliko ryhmästä mielestäsi hyötyä lapsellesi?

kyllä   jonkin verran   ei   en osaa sanoa

4. Aiotko käyttää ryhmän leikkejä kotona?

kyllä   en   en osaa sanoa

5. Koetko, että ryhmään osallistuminen on vahvistanut sinun ja lapsesi välistä vuorovaikutusta?

kyllä   jonkin verran   en   en osaa sanoa

6. Jos vastasit edelliseen *kyllä* tai *jonkin verran*, niin miten teidän vuorovaikutuksenne on vahvistunut?**7. Kerro kokemuksestasi ryhmässä omin sanoin. Voit kertoa kokemuksesta myös lapsen näkökulmasta.****8. Miten ryhmää voisi kehittää?**

Liite 5. Havainnointilomake

1 (2)

Havainnointirunko aloitukseen		havainnoija: _____		pvm: _____
	Lorutteleeko vanhempi mukana?	Eläytyykö pari lorutellussa ilmeillä ja eleillä?	Ottaako pari kontaktia toisiinsa? Miten? Esim. kosketus, katse, kädestä pitäminen, syli ja läheisyys	Vastaako pari toistensa tunneilmaisuun? Esim. hymy, hämmästyminen ja lohdutus
Pari 1				
Pari 2				
Pari 3				
Pari 4				
Pari 5				
Pari 6				

Havainnointirunko leikkeihin ja toimintaan		havainnoija: _____		pvm: _____
	Tekeekö pari yhteistyötä? Osallistaako vanhempi lasta toiminnassa?	Kannustaako ja kehuuko vanhempi lasta?	Millaista kontaktia pari ottaa toisiinsa? Vastaako toinen kontaktiin? Esim. kosketus, katse, syli ja läheisyys	Vastaako pari toistensa tunneilmaisuun? Esim. hymy, hämmästyminen ja lohdutus
Pari 1				
Pari 2				
Pari 3				
Pari 4				
Pari 5				
Pari 6				

2 (2)

Havainnointirunko lopetukseen havainnoija: _____ pvm: _____				
	Rauhoittuvatko vanhempi ja lapsi rentoutukseen?	Millaista kontaktia pari ottaa toisiinsa? Esim. kosketus, katse, syli ja läheisyys	Vastaako pari toistensa tunneilmaisuun? Esim. hymy, hämmästys ja lohdutus	Muuta huomioita ja loppukeskustelu
Pari 1				
Pari 2				
Pari 3				
Pari 4				
Pari 5				
Pari 6				

Liite 6. Toimintasuunnitelma

KERTA	TAVOITE	SISÄLTÖ
ensimmäinen kerta 22.2.2017	<ul style="list-style-type: none"> - ryhmän kokoaminen - tutustuminen - kiinnostuksen herättäminen - vuorovaikutuskäsitteen avaaminen ja konkretisoiminen 	<ul style="list-style-type: none"> - kahvi- ja välipalahuone / kerrotaan mistä on kyse - alkuruoka - vuorovaikutusporkkana - toiminta: yhteisen taulun tekeminen ("tää on meidän ryhmä") + vuorovaikutusympyrä - rentoutus - lyhyt purkukeskustelu
toinen kerta 1.3.2017	<ul style="list-style-type: none"> - tutustuminen jatkuu - luottamuksen rakentaminen 	<ul style="list-style-type: none"> - kahvi- ja välipalahuone / edellisen kerran fiilikset + millä fiiliksellä nyt on - alkuruoka - vuorovaikutusporkkana - toiminta: taikataikina - rentoutus - lyhyt purkukeskustelu
kolmas kerta 8.3.2017	<ul style="list-style-type: none"> - luottamuksen rakentaminen jatkuu - läheisyys ja sen vahvistuminen 	<ul style="list-style-type: none"> - kahvi- ja välipalahuone / edellisen kerran fiilikset + millä fiiliksellä nyt on - alkuruoka - vuorovaikutusporkkana - toiminta: tanssi ja musiikki - rentoutus - lyhyt purkukeskustelu
neljäs kerta 15.3.2017	<ul style="list-style-type: none"> - lapsen ja vanhemman välisen yhteistyön tekeminen ja sen lisääminen 	<ul style="list-style-type: none"> - kahvi- ja välipalahuone / edellisen kerran fiilikset + millä fiiliksellä nyt on - alkuruoka - vuorovaikutusporkkana - toiminta: tempurata - rentoutus - lyhyt purkukeskustelu
viides kerta 22.3.2017	<ul style="list-style-type: none"> - kaikki toiminta tapahtuu ulkona - toimintaympäristön muuttaminen -> toiminnan ylläpito - ryhmän vertaistuki yhteisen tekemisen kautta 	<ul style="list-style-type: none"> - kahvi- ja välipalahuone / edellisen kerran fiilikset + millä fiiliksellä nyt on - alkuruoka - vuorovaikutusporkkana - toiminta: pulkkamäki / ulkoleikit - rentoutus - lyhyt purkukeskustelu
kuudes / viimeinen kerta 29.3.2017	<ul style="list-style-type: none"> - suhteen läheneminen ja vahvistuminen - ryhmän päättäminen 	<ul style="list-style-type: none"> - kahvi- ja välipalahuone / edellisen kerran fiilikset + millä fiiliksellä nyt on - alkuruoka - vuorovaikutusporkkana - toiminta: askartelu / oman leikkivihon tekeminen, vuorovaikutusympyrä - rentoutus - loppukeskustelu, kyselylomakkeiden teko

Liite 7. Vuorovaikutusporkkanat

Näytä minulle millainen olen

Lapsi asettautuu selinmakuulle paperin päälle. Vanhempi piirtää lapsen ääriviivat paperille. Vanhempi voi samalla kertoa lapselle tämän kehon osista.

Kannusta minua

Lapsi ja vanhempi asettuvat vastakkain lattialle istumaan. Vieritelkää palloa toisillenne vuorotellen ja jos pallo karkaa, hakekaa se yhdessä takaisin.

Kosketa minua

Lapsen vaatteisiin kiinnitetään pyykkipoikia. Vanhemman tehtävä on etsiä pyykkipojat lapsesta silmät sidottuina.

Opetta minua

Puhaltakaa yhdessä saippuakuplia ja koittakaa ottaa niitä kiinni.

Leiki kanssani

Vanhempi menee piiloon niin, että lapsi näkee mihin vanhempi menee. Piilo voi olla esimerkiksi kankaan alla tai sohvan takana. Lapsi etsii vanhemman.

Hassuttele kanssani

Vanhempi ottaa lapsen syliin tai jalkojensa varaan. Leikkikää yhdessä lentokonetta. Matkalla voi tulla myös esimerkiksi ilmakeuhkia tai suunnanmuutos.

Tanssi kanssani

Laittakaa musiikkia soimaan ja tanssahdelkaa yhdessä musiikin tahdissa. Pienempää lasta voi pitää sylissä ja isomman lapsen kanssa voi tanssia käsikkäin.

Rauhoita minua

Lapsi makaa esimerkiksi sängyssä tai lattialla. Vanhempi hieroo kevyesti lapsen vartaloa esimerkiksi höyhenellä, pallolla, sudilla tai jollain kankaalla. Halutessanne voitte vaihtaa osia.

Kerro minulle satu

Vanhempi lukee lapselle satua. Voitte katsella yhdessä kirjassa olevia kuvia.

Mukailtu versio Riikka Viljan ja Jaana Väänäsen vuorovaikutusporkkanoista (Seppänen ym. 2014, 235–237).

Liite 8. Taaperotanssi

Taaperotanssi

1. Tanssijat asettuvat istumaan lattialle piiriin / samaan tilaan näköetäisyydelle toisistaan. Lapsi istuu vanhemman jalkojen väliin.
2. Lämmittely:
  - a. Koukistetaan ja suoristetaan nilkkoja.
  - b. Keinutaan puolelta toiselle istuessa.
  - c. Heilutetaan käsiä puolelta toiselle.
  - d. Puristetaan kädet nyrkkiin ja auki.
  - e. Taputetaan käsillä eri kehon osia: varpaat, reidet, vatsa, selkä, käsivarret, posket ja päälaki.
3. Seuraavaksi liikutaan tilassa eri tavoin:
  - a. Oikein isona.
  - b. Mahdollisimman pienenä.
  - c. Hölkäten
  - d. Laukataan.
  - e. Karhukävellen / kontaten
  - f. Kankaiden kanssa
4. Pyöritään piirissä, heilutellaan käsiä
5. Keinutaan seisaallaan, askeleita eteen ja taakse. Pyllyt pyörimään!
6. Höyhenien tiputus
  - a. Lapsi makaa selällään lattialla. Vanhempi tiputtaa lapsen päälle höyhenen.
  - b. Lapsi saa itse tiputtaa höyheniä: mahdollisimman korkealta, matalalta
7. Loppuverryttely
  - a. Koukistetaan ja suoristetaan nilkkoja.
  - b. Keinutaan puolelta toiselle istuessa.
  - c. Heilutetaan käsiä puolelta toiselle.
  - d. Puristetaan kädet nyrkkiin ja auki.
  - e. Taputetaan käsillä eri kehon osia: varpaat, reidet, vatsa, selkä, käsivarret, posket ja päälaki.

Liite 9. Satuseikkailun satu

1 (2)

Satuseikkailu

Olipa kerran Pakkaskeiju, joka lensi pohjoisesta etelään talvisin tekemään talvesta kylmän, lumisen ja kauniin. Nyt talvi alkoi kuitenkin olla loppuillaan ja kevät kolkutteli ovella. Pakkaskeiju oli lähdössä takaisin kotiin Pohjoisnavalle, sillä täällä alkoi olla hänelle jo aivan liian lämmin sää. Pakkaskeijulla alkoi olla jo kova kiire, koska kevät oli tulossa kovaa vauhtia. Hän pakkasi vimmatusti tavaroitaan matkalaukkuihin. Pakkaskeiju oli luonteeltaan melko hajamielinen. Pakatessaan hän huomasi, että hän oli hukannut useita hänelle hyvin tärkeitä esineitä.

Hän oli hukannut **lyhdyn**, jota ilman ei näkisi suunnistaa takaisin kotiin. Hän oli myös hukannut kolme taikaesineitä **taikakellon, taikarasian sekä taikakorun**, joita ilman ei pystyisi taikomaan. Voi ei, myös **villasukat** olivat kateissa. Ilman niitä, hänen varpaansa jäätyisivät kotona Pohjoisnavalla. Lisäksi hän oli hukannut **unisiepparinsa**, joka vie öisin pahat unet pois. Ja kaiken lisäksi hän oli hukannut sen kaikkein tärkeimmän eli oman **halinallen**, jota ilman hän ei saisi unen päästä kiinni. Ilman taikaesineitä ensitalvi ei tulisi ollenkaan, eikä pakkaskeiju pääsisi kotiin Pohjoisnavalle. Pakkaskeiju oli hädissään ja etsi hukattuja esineitä, mutta ei löytänyt niitä mistään. Pakkaskeiju tajusi, tarvitsevansa apua. Voisitteko te lapset ja vanhemmat auttaa pakkaskeijua löytämään hukatut esineensä?

Miten voisimme löytää kadonneet esineet? (**onko ehdotuksia?**) Voisimme kulkea pakkaskeijun kulkeman reitin. Jos esineet eivät ole täällä, ne ovat luultavasti pudonneet matkan varrelle.

Mitä pakkaskeiju teki päivän aikana?

Etsin sopivan paikan istahtaa ja leivitin viltin maahan. Istahdin viltille ja otin esille evääni. Pidin maukkaan evästaun. (**eväskorissa lyhty**)

Kun olin syönyt eväät, loruttelin ja leikin hetken yhdessä ystäväieni kanssa. (**alkuloru + vuorovaikutusporkkana**)

2 (2)

Kävelin kukkaniityn poikki, pysähdyin kuuntelemaan linnun laulua. Sitten menin metsän laitaan suuren kiven luo. **(taikarasia)**

Jatkoin matkaani mutkittelevaa metsäpolkua pitkin. Edessäni näkyi soliseva joki, jota jäin katselemaan. Vesi virtasi joessa niin kauniisti. Minun piti päästä joen yli. Onneksi joen ylitti silta, jota pitkin kävelin toiselle puolelle. **(joen pohjassa taikakoru)**

Sillan ylitettyäni näin siilin pesän. Päätin vieraila siilin luona, joka oli juuri herännyt talvihorroksestaan. Hyvästelin siilin ja toivotin hänelle iloista kevättä. Sitten jatkoin matkaani. Tullessani ulos siilin pesästä kevätaurinko häikäisi minua ja lämmitti ihanasti poskiani. **(unisieppari)**

Sitten kiipesin mäen päälle, halusin nähdä miltä metsä ylhäältäpäin näyttää. Mäen päällä pysähdyin suuren kiven luokse hengähtämään. Katsoin kelloa, ja huomasin, että aika olikin vierähtänyt nopeasti. Minun tulisi kääntyä takaisin, jotta ehtisin ajoissa syömään. **(taikakello)**

Menin takaisin joelle. Halusin kastella varpaani vedessä. Istahdin sillalle, riisuin kengät ja villasukat. Laitoin varovasti varpaani veteen ja heiluttelin siellä varpaita. Vesi tuntui todella kylmältä. **(villasukat)**

Laitoin kengät takaisin jalkaan ja lähdin käveleen kohti kukkaniittyä. Linnut lauloivat edelleen, ja päätin pysähtyä niitylle. Kävin makaamaan pehmeälle niitylle ja rentouduin. **(halinalle + höyhenrentoutus)**

Pakkaskeiju kiittää kovasti teitä lapsia ja vanhempia, koska autoitte häntä löytämään todella tärkeät taikaesineet. Teistä oli suuri apu, ja nyt pakkaskeiju pääsee kotiinsa Pohjoisnavalle. Pakkaskeiju toivottaa kaikille hyvää kevättä ja ensi talvena taas tavataan!